

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Právo na přiměřenou délku trestního řízení v českém právním řádu

Right to reasonable length of criminal proceedings in Czech law

Konzultant: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Alena Kristková

Únor 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Alena Kristková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především svému konzultantovi, panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc., za podnětné připomínky. Za trpělivost a podporu patří dík моým rodičům. Panu Mgr. Pavlu Kandalcovi děkuji za užitečné postřehy, které mi pomohly při zpracování této práce.

Obsah

OBSAH	1
1 ÚVOD.....	5
2 PŘETÍŽENÍ KONTINENTÁLNÍCH SOUDŮ – PŘÍČINY A DŮSLEDKY	10
2.1 DVA SYSTÉMY PRÁVA	10
2.2 EXISTUJÍ JEŠTĚ MOŽNOSTI KE ZRYCHLOVÁNÍ TRESTNÍHO ŘÍZENÍ?	12
2.3 NÁPAD TRESTNÍCH VĚCÍ A PRŮMĚRNÁ DÉLKA ŘÍZENÍ V ČESKÉ REPUBLICE	14
2.3.1 <i>Struktura kriminality</i>	14
2.3.2 <i>Nápad trestné činnosti</i>	15
2.3.3 <i>Přípravné řízení trestní/ zkrácené přípravné řízení</i>	15
2.3.4 <i>Řízení před soudem</i>	16
2.3.5 <i>Využívání odklonů v trestním řízení</i>	17
2.3.6 <i>Trestní justice očima české společnosti</i>	18
3 GARANCE PROCESNÍCH PRÁV OBVINĚNÝCH DLE EVROPSKÉ ÚMLUVY	20
3.1 EVROPSKÁ ÚMLUVA A PROTOKOLY	20
3.2 PRÁVO NA PŘIMĚŘENOU DÉLKU ŘÍZENÍ JAKO SOUČÁST SPRÁVEDLIVÉHO PROCESU	23
4 PRŮTAHY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ A ÚMLUVA	28
4.1 POJEM „TRESTNÍ OBVINĚNÍ“	29
4.1.1 <i>Hmotněprávní hledisko „trestního obvinění“</i>	30
4.1.2 <i>Procesněprávní hledisko „trestního obvinění“</i>	33
4.2 KRITÉRIA HODNOCENÍ PŘIMĚŘENOSTI DÉLKY ŘÍZENÍ	34
4.3 KAZUISTIKA – PŘÍPADY NE/PŘIMĚŘENÉ DÉLKY ŘÍZENÍ DLE ESLP	37
4.3.1 <i>Barfuss proti České republice – nepřiměřená délka řízení</i>	38
4.3.2 <i>Kobtsev proti Ukrajině – nepřiměřená délka řízení</i>	39
4.3.3 <i>Punzelt proti České republice – délka řízení přiměřená</i>	40
4.3.4 <i>Pedersen and Baadsgaard proti Dánsku – délka řízení přiměřená</i>	40
5 JUDIKATURA ČESKÝCH SOUDŮ KE KRITÉRIÍM POSUZOVÁNÍ PŘIMĚŘENOSTI DÉLKY ŘÍZENÍ	42

5.1	PRÁVO NA SOUDNÍ OCHRANU	43
5.2	DÉLKA ŘÍZENÍ A KRITÉRIA PŘIMĚŘENOSTI	43
5.2.1	<i>Kritérium složitosti věci</i>	45
5.2.2	<i>Kritérium chování obviněných</i>	45
5.2.3	<i>Kritérium postupu státních orgánů</i>	46
6	ZMĚNA JUDIKATURY ESLP – ROZSUDEK KUDŁA PROTI POLSKU	49
6.1	VZTAH ČL. 13 A ČL. 35 ODS. 1 K ČL. 6 ÚMLUVY	50
7	ÚČINNÉ PROSTŘEDKY NÁPRAVY V PRÁVNÍM ŘÁDU ČESKÉ REPUBLIKY	53
7.1	ÚSTAVNÍ STÍŽNOST	54
7.2	NÁHRADA ŠKODY PROTI STÁTU	59
7.3	HIERARCHICKÁ STÍŽNOST / NÁVRH NA URČENÍ LHŮTY K PROVEDENÍ PROCESNÍHO ÚKONU	65
8	VLIV PRŮTAHŮ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ NA VÝROK O TRESTU	69
8.1	ZRUŠENÍ ROZHODNUTÍ V TRESTNÍ VĚCI.....	70
8.2	ZASTAVENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ.....	71
8.2.1	<i>Stanovisko Ústavního soudu</i>	72
8.2.2	<i>Stanovisko Nejvyššího soudu</i>	73
8.3	ZMÍRNĚNÍ TRESTU	76
9	NÁSTROJE K URYCHLENÍ TRESTNÍHO ŘÍZENÍ V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU	80
9.1	USTANOVENÍ UPRAVUJÍCÍ RYCHLOST ŘÍZENÍ	82
9.1.1	<i>Ustanovení obhájce</i>	82
9.1.2	<i>Přípravné řízení trestní</i>	83
9.1.3	<i>Postup po zahájení trestního stíhání</i>	83
9.1.4	<i>Postup po podání obžaloby</i>	83
9.2	LHŮTY K PROVEDENÍ ÚKONŮ.....	84
9.3	ZKRÁCENÉ FORMY ŘÍZENÍ.....	88
9.4	ODKLONY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ.....	90
9.5	SPOLUPRACUJÍCÍ OBVINĚNÝ	94
9.6	MEDIACE.....	95
9.7	ELEKTRONIZACE JUSTICE.....	97

10	MOŽNOSTI ZKRÁCENÍ TRESTNÍHO ŘÍZENÍ A NÁVRHY DE LEGE	
FERENDA		99
10.1	ZMĚNY NA ÚROVNI PŘIJETÍ NOVÉHO PROCESNÍHO PŘEDPISU – VĚCNÝ ZÁMĚR	
	TRESTNÍHO ŘÁDU	100
10.1.1	<i>Dohoda o prohlášení viny a přijetí trestu</i>	103
10.1.2	<i>Soukromá žaloba</i>	107
10.2	ZEFEKTIVNĚNÍ NA ZÁKLADĚ PLNÉHO VYUŽITÍ NOVÝCH TECHNOLOGIÍ	109
10.3	STABILIZACE MATERIÁLNÍHO A PERSONÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ	109
10.4	DŮRAZ NA KONKRÉTNÍ OSOBY VYKONÁVAJÍCÍ JUSTIČNÍ POZICE	111
10.5	DOPORUČENÍ RADY EVROPY	112
ZÁVĚR		115
POUŽITÉ ZKRATKY		120
POUŽITÉ PRAMENY		121
	ČESKÉ A SLOVENSKÉ KNIŽNÍ PRAMENY	121
	ZAHRANIČNÍ PRAMENY	122
	ČESKÉ A SLOVENSKÉ ČASOPISECKÉ PRAMENY	124
	ELEKTRONICKÉ ČLÁNKY	128
	OSTATNÍ ELEKTRONICKÉ PRAMENY	130
	PRÁVNÍ PŘEDPISY	133
	JUDIKATURA ESLP	133
	JUDIKATURA ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH SOUDŮ	138
	OSTATNÍ POUŽITÉ PRAMENY	140
SEZNAM PŘÍLOH		141
	PŘÍLOHA 1	142
	PŘÍLOHA 2	143
	PŘÍLOHA 3	144
	PŘÍLOHA 4	145
	PŘÍLOHA 5	146
	PŘÍLOHA 6	147
	PŘÍLOHA 7	148
	PŘÍLOHA 8	149
	PŘÍLOHA 9	151
	PŘÍLOHA 10	152

PŘÍLOHA 11.....	156
PŘÍLOHA 12.....	158
PŘÍLOHA 13.....	159
RESUMÉ	160
ABSTRAKT	163
KLÍČOVÁ SLOVA	164

1 Úvod

Tématem předkládané práce je přiměřenost délky řízení, resp. právo na trestní řízení bez neodůvodněných průtahů. Toto právo je integrální součástí tzv. spravedlivého procesu zakotveného v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“) a jako takové má svůj odraz v ústavním pořádku České republiky v podobě článku 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen jako „Listina“ nebo také „LZPS“). Trestní řád (dále také jen jako „TŘ“) potom reguluje ve svých jednotlivých ustanoveních rychlost postupu orgánů činných v trestním řízení tak, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům. Jak už to bývá, realita je od teorie odlišná a každá nová vláda si klade za cíl především zefektivnit justici a zrychlit řízení. Proč tohoto cíle stále není dosaženo, jaká je aktuální situace a s čím počítá věcný záměr trestního řádu, bude rozebráno v následujícím textu. Cílem této práce je tedy alespoň do určité míry komplexně zmapovat aktuální situaci v České republice týkající se průtahů v trestním řízení a postoje českých soudů k tomuto nešvaru kontinentálních trestních procesů, a to včetně nezbytné judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen jako „ESLP“ nebo „Soud“). V přímé souvislosti s tímto cílem se pokusím v následujícím textu ověřit pravdivost následujících hypotéz: (1) **průtahy v řízení jsou trvajícím problémem českého trestního procesu** (2) **praxe se za současné právní úpravy snaží tento problém řešit** (3) **věcný záměr počítá s instituty, které mají potenci současnou situaci zlepšit.**

Metoda zpracování této práce je jednak deskriptivní a jednak analytická, jelikož k tomu, aby bylo možné aktuální stav v teorii i praxi zhodnotit, je nutné jej nejprve popsat. Užit je také přístup systematický, který akceptuje trestní proces jako určitý pozitivním právem regulovaný postup státních orgánů v systému celého právního řádu, a to včetně mezinárodních dokumentů, které se na základě stanovené procedury staly závazné i v českém právním řádu.

Struktura práce je následující. Kapitola druhá se věnuje příčinám přetížení kontinentálních soudů, protože nejen česká justice má tento problém – příčina tkví v systému, jakým kontinentální soudy organizují trestní proces. Ten je spoután některými zásadami trestního řízení, které neumožňují zavedení určitých institutů, které by vedly k efektivizaci trestního procesu. Kontinentální trestní proces se vyznačuje zejména vysokou formalizací, složitým systémem opravných prostředků, duplicitou provádění

určitých úkonů, což opět souvisí se silným formalismem. Jelikož je ovšem justice dlouhodobě přetížena, dochází k pronikání určitých prvků systému common law do kontinentálního trestního procesu. Takovými prvky jsou kupříkladu prolamování zásady legality ve prospěch zásady oportunity či zavádění dohod o vině a trestu. Zásadním faktorem prodlužujícím řízení je taktéž vysoký standard garance práv obviněným osobám a poškozeným. Z řad praktiků se objevují hlasy, že již nelze výrazně zkracovat především přípravné řízení za předpokladu, že chceme tento vysoký standard ochrany práv podržet. V rámci této kapitoly jsou uvedeny statistiky sdělující objem nápadu trestné činnosti a délku řízení v přípravném řízení, délku řízení před soudy, jakož i procento využívání možností, které odbřemeňují trestní justici, tzn. především odklonů v trestním řízení a do jaké míry je zastoupeno zkrácené přípravné řízení trestní.

Kapitola třetí se již zabývá právem na spravedlivý proces podle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Nejedná se o výklad vyčerpávající, nicméně je třeba nastínit právní status Úmluvy v českém právním řádu a přiblížit čtenáři garance, které Úmluva ve svém čl. 6 odst. 1 zakotvuje. Právo na přiměřenou délku řízení je integrálním prvkem práva na spravedlivý proces a pravdou je, že k Evropskému soudu pro lidská práva směřuje nejvíce individuálních stížností právě kvůli porušení práva na přiměřenou délku řízení. Česká republika však nebyla v roce 2009 dle oficiálních statistik Soudu ani jednou odsouzena za nepřiměřenou délku řízení. Je to jistě dílem toho, že české právo již disponuje tzv. účinným prostředkem nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy, a tím je žaloba na náhradu škody proti státu.

Kapitola čtvrtá se již věnuje samotným průtahům v trestním řízení tak, jak jsou definovány v judikatuře Soudu. Základním požadavkem je tedy stanovit, kdy vůbec mají být osobě obviněné garantovány záruky obsažené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Okamžikem poskytnutí těchto garancí je moment, kdy je osobě sděleno trestní obvinění. V případě trestního obvinění se jedná o autonomní výklad Úmluvy, jak je tomu ostatně vždy, když Soud Úmluvu ve své judikatuře vykládá. Prostor je věnován kritériím, která Soud hodnotí při úvaze, zda je délka řízení ještě přiměřená či nikoliv. Těmito kritérii jsou: složitost věci, postup státních orgánů a chování stěžovatele. Stejná kritéria pro posuzování přiměřenosti délky řízení převzal nejprve Ústavní soud a následně i nový trestní zákoník (dále také jen jako „TZ“) účinný od 1. ledna 2010 (§ 39 odst. 3 TZ). Pro přiblížení je uvedena i kazuistika v podobě čtyř případů, jimiž se Soud zabýval, s konkrétní argumentací.

Obsahem kapitoly páté je postoj českých soudů k porušování práva na přiměřenou délku řízení, neboť se jedná nejen o porušování závazků plynoucích České republice z mezinárodněprávních vztahů, ale také se jedná o porušování ústavně zaručeného práva na soudní a jinou právní ochranu, které je zakotveno v čl. 36 an. Listiny. Lze konstatovat, že české soudy, zejména Ústavní soud, se drží výkladu podaného judikaturou Soudu.

Šestá kapitola je zaměřená na změnu konstantní judikatury Soudu v podobě rozsudku z roku 2000 Kudla proti Polsku. Soud byl postupně zavalován čím dál tím větším nápadem stížností a jako opatření, které částečně odrazí velkou část stížností, zvolil postup přehodnocení vztahu článků 6 a 13 Úmluvy. Do roku 2000 se Soud nezabýval tzv. efektivními prostředky nápravy zakotvenými v čl. 13 Úmluvy, které by musel stěžovatel před podáním stížnosti do Štrasburku vyčerpat, avšak zmíněná zahlcenost Soud přiměla toto stanovisko přehodnotit. Současná situace je tedy taková, že Soud odmítne takovou stížnost, kterou stěžovatel podal, aniž by předtím u vnitrostátních orgánů uplatnil účinné prostředky nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy. Otázka, které prostředky ve vnitrostátním právním řádu České republiky jsou účinné, je předmětem rozboru kapitoly sedm.

Účinné prostředky nápravy jsou zcela v kompetenci členských států, Soud nedává pevné vodítko, jak by měly být upraveny. Vyjadřuje se však k otázce efektivnosti a účinnosti. Aby prostředek nápravy splňoval požadavky čl. 13 Úmluvy, musí být především prakticky použitelný a účinný. Až do roku 2006 nebyl podle judikatury Soudu shledán žádný z prostředků dostupných v českém právním řádu účinným. Prvním takovým prostředkem se stal až institut náhrady škody proti státu, kdy lze nárokovat i náhradu imateriální újmy, která stěžovateli vznikla v důsledku průtahů v řízení. Dalšími dvěma prostředky nápravy, které však nejsou účinné a které jsou nicméně v textu analyzovány, jsou ústavní stížnost a institut určení lhůty k provedení procesního úkonu podle zákona o soudech a soudcích (dále také jen jako „ZSS“).

V osmé kapitole je rozebrán vliv průtahů v trestním řízení na výrok soudu o trestu. Nový trestní zákoník účinný od 1. ledna 2010 zavedl formální pojetí trestného činu, čímž se otevřel prostor pro větší individualizaci trestu. § 39 odst. 3 TZ stanoví, že při ukládání trestu bude zohledněna také délka řízení a to, jak obviněný, státní orgány a složitost věci k celkové délce přispěly. Je tedy zřetelné, že český zákonodárce se inspiroval konstantní judikaturou ESLP k přiměřenosti délky řízení. České soudy, zejména Nejvyšší a Ústavní

soud, se zabývaly otázkou, zda lze zrušit rozhodnutí trestního soudu na základě toho, že řízení trvalo nepřiměřeně dlouhou dobu, nicméně tato alternativa byla judikována jako nepřijatelná. Více spornými se však staly úvahy, zda může soud zastavit trestní stíhání, pokud toto trvá nepřiměřeně dlouho anebo zda lze zmírnit trest z tohoto důvodu. Zastavení trestního stíhání nejprve Nejvyšší soud považoval za možnou variantu, posléze však toto názorové stanovisko opustil, v recentní judikatuře se k tomuto řešení ovšem přiklání Ústavní soud, když implicitně dovozuje, že jednou z výjimečných alternativ může být i zastavení trestního stíhání, ačkoliv dříve tuto možnost nepřipouštěl. Zohlednění délky řízení při stanovení druhu a výše trestu je zákonnou variantou uvedenou v § 39 odst. 3 trestního zákoníku. Případné zmírnění trestu, který soud uloží, však nepředstavuje tzv. účinný prostředek nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy, neboť jeho využití není v rukou obviněného, nýbrž v rukou soudu. Jedná se pouze o prostředek, který obviněného zbavuje statusu oběti ve smyslu čl. 34 Úmluvy.

Následuje kapitola devátá, kde uvádím, jaké nástroje obsahuje zejména trestní řád (dále také jen jako „TŘ“) k tomu, aby trestní řízení probíhalo rychle a efektivně. Rychlost řízení je v českém právním řádu zakotvena ve třech rovinách – v právu mezinárodním, tzn. především v Úmluvě, pak v rovině ústavněprávní, neboť Listina ve svém čl. 38 odst. 2 stanoví, že každý má právo na to, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. Tou nejnižší rovinou je tzv. jednoduché právo, v tomto případě se jedná zejména o ustanovení trestního řádu. Tento zakotvuje zásadu rychlosti řízení jako jednu ze základních zásad, která má provázet celý trestní proces. Konkretizací jsou potom jednotlivá ustanovení trestního řádu upravující rychlost postupu v jednotlivých úkonech a také stanovení lhůt pro provedení procesních úkonů, a to jak na straně orgánů činných v trestním řízení (dále také jen jako „OČTŘ“), tak především v případě opravných prostředků i na straně obviněných. Řekněme systémovější opatření představují instituty zkráceného přípravného řízení trestního a následného zjednodušeného řízení před samosoudcem, kde nacházíme především zjednodušení formalizovaných úkonů, jelikož tyto formy řízení nacházejí uplatnění u méně závažné kriminality. Další opatření směřující k odbřemenění trestních soudů představují odklony v trestním řízení, které však nejsou příliš využívány. Za řešení existující relativně mimo prostředky trestního práva lze počítat činnost mediační, kterou poskytuje Probační a mediační služba. Tato činnost souvisí s uplatňováním odklonů. Mediátoři se snaží urovnat smírně konflikt poškozeného a

obviněného, takže na základě působení Probační a mediační služby (dále také jen jako „PMS“) může být kupříkladu uzavřeno narovnání, věc se nedostane do hlavního líčení a soud má více prostoru na to, aby věnoval své kapacity závažnějším věcem. Celosystémovým opatřením proti zatěžování orgánů veřejné správy jako celku je projekt elektronizace justice, a tudíž je tento aspekt také blíže zmíněn.

Poslední kapitola je určena pro drobné zamyšlení de lege ferenda. Věcný záměr připravovaného trestního řádu počítá se zavedením některých prvků angloamerického trestního procesu, které mají za cíl celkově zpružnit trestní řízení a odbřemenit trestní soudy. Za všechny navrhované instituty zmiňuji dohodu o vině a trestu a soukromou žalobu pro určité trestněprávní delikty. Nicméně trestnímu procesu by prospělo také poměrně často odbornou veřejností diskutované zjednodušení opravných prostředků a ze svého pohledu navrhuji zavedení principu neúplné apelace pro obviněné.

2 Přetížení kontinentálních soudů – příčiny a důsledky

Ačkoliv má systém common law mnoho společného se systémem práva kontinentálního, existuje mezi nimi také mnoho rozdílů. Kontinentální systém práva je založen na tradicích práva římského, je logický a systematický a pravidla jsou zakotvena v kodexech. Systém common law byl vyvinut praxí právníků a soudců, a to často ad hoc, jestliže bylo nutné řešit konkrétní problém. Aneb jak řekl Oliver Wendell Holmes: „Život práva [common law – pozn. autorky] není logický. Je tvořen zkušenostmi.“¹

2.1 Dva systémy práva

Bohumil Repík se ve svém článku zmiňuje o endemické nemoci kontinentálního procesu, který je přespříliš formalizovaný, díky čemuž dochází do značné míry k protahování trestního řízení. Státy aplikující principy common law se s tímto fenoménem nepotýkají.² Jádrem problému je rozlišení systému kontinentálního práva a systému common law, které jsou ovládány různými principy trestního řízení. Zjednodušeně lze tedy konstatovat, že rozeznáváme dva základní modely trestního řízení, jedná se o model inkviziční, typický pro kontinentální systém, a model akuzační (adverzativní) charakteristický pro systém angloamerického práva.

Inkviziční model trestní justice je uplatňován v zemích aplikujících principy kontinentálního práva. Jedná se o výrazně rigorózní proces, jež probíhá v hierarchicky uspořádané struktuře státního aparátu. Trestní řízení má jednotnou povahu a je řízeno a kontrolováno státem.³ V hlavním líčení rozsah dokazování určuje de facto soud.⁴ Prvky

¹ SENG, M. P. Aspects of the common law system in the United States. *Common Law Review* [online]. 2010 [cit. 2011-01-14]. Dostupné z: http://review.society.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=2.

² REPÍK, B. K otázce právního prostředí nápravy při překročení přiměřené délky řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7. s. 8 an.

³ HARDING, CH. Overview of different types of procedure. In *Criminal justice between crime control and due process*. Berlin: Duncker & Humblot, 2004. s. 4.

⁴ Tak je tomu v českém a německém, jakož i v rakouském, francouzském, belgickém, nizozemském, španělském, portugalském a v neposlední řadě i v tureckém trestním řízení, převzatém z německého trestního řádu. Více viz ESER, A. Zrychlení trestního řízení a práva obviněného [online]. *Universität Freiburg: Freiburger Dokumentenserver FreiDok* [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/4342/pdf/Eser_sZrychleni_trestniho_rizeni_a_prava_obvineneho.pdf.

formalizace lze spatřovat zejména v několika stádiích trestního procesu, od sebe striktně oddělených (přípravné řízení, řízení po podání obžaloby, řízení vykonávací), která jsou navíc často svěřena různým orgánům (policie, státní zástupce, soud). Mnoho úkonů se také v různých stádiích řízení opakuje (např. provádění důkazů v přípravném řízení, další provádění týchž důkazů před soudem, jelikož těžištěm trestního řízení je řízení před soudem v hlavním líčení, tzn. soud musí být bezprostředně obeznámen se všemi důkazy, aby je následně mohl volně hodnotit). Dále je to několik instancí a složitost opravných prostředků.

Akuzační (nebo také adverzativní) **model**, uplatňovaný v systému common law, redukuje úlohu státu v trestním procesu, který v podstatě dohlíží na souboj argumentů mezi stranou obžaloby a stranou obžalovaného. Zjišťování a provádění důkazů mají v rukou primárně strany, tak je tomu např. v Anglii a v Irsku. Model common law není zbytečně formalizovaný, což se projevuje také v aplikaci institutu tzv. guilty plea, pomocí něhož je řešena drtivá většina případů.⁵ Common law model je zaměřený více pragmaticky, zaměřuje se na praxi a ne na teorii, což je právě opačné hledisko, než které je uplatňováno v systému kontinentálním, kde se uplatňuje zaměření na abstraktní koncept bez reference ke skutečnému stavu ve společnosti.⁶

Glaser uvádí slova významného anglického trestního právníka Stephena k formě a podstatě anglického trestního procesu: „*Co se týče způsobu vedení trestního procesu, je třeba říci, že teorie inkvizičního procesu je ta jediná správná. Z podstaty věci vyplývá, že hlavní líčení by mělo představovat veřejné pátrání po odhalení pravdy. V naší zemi a v naší době je nicméně nejlepší způsob, jak takové odhalování pravdy provádět, pomocí vedení hlavního líčení ve formě sporu, a tím každé ze stran umožnit, aby sdělila vše, co může postavit na obhajobu svého tvrzení, a to ve formě protikladné argumentace. V mnoha jednotlivých aspektech má tedy anglické trestní řízení formu sporného řízení, ve své podstatě má ale inkviziční charakter. Závěr lze tedy vystavět takto: anglický trestní proces*

⁵ Spencer uvádí, že na základě uznání viny je řešeno 80-90% případů před anglickým Crown Court. Obžalovaní jsou přitom motivováni k doznání snížením trestu cca o 1/3. Citováno z: REPÍK, B. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené délky řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7. s. 8 an.

Cole uvádí 90% případů, které jsou v USA řešeny na základě guilty plea. Více viz COLE, G. Common law systems. United States of America. In *Major criminal justice systems. A comparative survey*. Newbury Park, California: SAGE Publications, Inc., 1987. s. 442.

⁶ HERRMANN, J. Teaching and research in comparative and international criminal law. In *Revue internationale de droit penal*. Pau: Érés, 1977. s. 304.

spočívá ve veřejném odhalování pravdy, tento účel je dosažen formou sporného řízení mezi obžalovaným a žalobcem.“⁷

Velmi výrazně ovlivňuje systémy trestního práva v Evropě Evropský soud pro lidská práva svou judikaturou. Zásadní vliv na toto formování má interpretace Úmluvy, kterou ESLP užívá v každém svém jednotlivém rozhodnutí. ESLP nepreferuje ani inkviziční ani akuzační způsob vedení trestního procesu. Nicméně interpretace článku 6 Úmluvy významně přispívá ke konvergenci mezi oběma těmito systémy. Kmec se zmiňuje o tom, že dokonce vzniká určitý třetí typ trestního procesu, kterým je tzv. proces kontradiktorní, jelikož ESLP ve své judikatuře povýšil princip rovnosti zbraní na úhelný kámen celého práva na spravedlivý proces. Princip rovnosti zbraní má z podstaty věci blíže k procesu akuzačnímu než k inkvizičnímu způsobu vedení trestního řízení.⁸ Na čím dál větší pronikání prvků angloamerického procesu do kontinentálních trestních procesů má tedy svůj vliv i judikatura Soudu. Ukazuje se, že některé prvky mohou výrazně trestní řízení zefektivnit, aniž by významněji utrpěly tradiční zásady kontinentálního procesu. Jak bude popsáno níže, i český zákonodárce se již tímto „trendem“ nechal inspirovat.

2.2 Existují ještě možnosti ke zrychlování trestního řízení?

Coufal zdůrazňuje také úzkou souvislost mezi posilováním ochrany práv obviněných a poškozených a prodlužováním řízení. Doslova říká, že „... *kde se dokazuje a dbá přitom práva na obhajobu a zájmy poškozeného, nelze očekávat výrazné zrychlení procesu.*“⁹ Je nutné najít jistou míru proporcionality mezi právy obviněných, poškozených a efektivitou justice, která může být dostatečně efektivní jen tehdy, jestliže je dostatečně rychlá.

Coufal vidí řešení v tom, že je třeba, aby soudy nesoudily bagatelní kriminalitu, která tvoří přibližně 75% všech trestních věcí. Před soudem tvoří totiž výrazný element prodlužování řízení proces dokazování. Bagatelní věci by měl proto řešit státní zástupce. Na tomto místě zmiňuje Coufal právní úpravu v Německu, Rakousku či v Nizozemí,

⁷ GLASER, J. *Handbuch des Strafprozesses*. Goldbach: Keip Verlag, 1997. s. 145.

⁸ KMEC, J. *Evropské trestní právo. Mechanismy europeizace trestního práva a vytváření skutečného evropského trestního práva*. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 93.

⁹ COUFAL, P. Nad dalším zrychlením a zefektivněním trestního řízení. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 10. s. 21 an.

kteréžto úpravy se již tímto směrem vydaly. I v českém právním řádu se tyto alternativy již uplatňují, a to ve formě zkráceného přípravného řízení trestního a ve formě odklonů.

Další možnou alternativou zrychlení trestního procesu je celkové odbřemenění justice pomocí depenalizace. Cestou materiální depenalizace pro určité trestné činy, tj. dekriminalizace určitých trestných činů a postih těchto skutkových podstat metodami správního trestání, se vydalo jen minimum evropských zemí.¹⁰ Daleko populárnější se jeví být depenalizace procesní, která spočívá na principu, kdy soud meritorně nerozhoduje o vině a trestu, nýbrž tato pravomoc je svěřena jinému orgánu, např. státnímu zástupci (srov. odklony trestního řízení).

Jako jeden z prvků racionalizace trestní justice je diskutován také institut tzv. plea bargaining, který by měl být dle věcného záměru rekodifikace trestního řádu předloženého Ministerstvem spravedlnosti ČR zaveden do českého právního řádu. Jedná se o institut, který by mohl výrazně zrychlit řízení. Spočívá v tom, že státní zástupce sjednává s obviněným výši trestu v situaci, kdy se obviněný ke spáchání trestného činu dozná a dohoda je následně schválena soudem.¹¹

Zefektivnění a zrychlení nejenom trestního řízení si klade za cíl v podstatě každá nová vláda nastoupivší k moci v České republice.¹² K tomuto cíli bylo přistoupeno i např. za postupného elektronizování justice (první dílčí kroky podniknuty již k 1. říjnu 2007). Méně okázalým a v praxi efektivním řešením se ukázalo být především sjednocení kriminálních složek policie a složek vyšetřování, možnost vyslýchat svědky na úřední záznam o podaném vysvětlení i po zahájení trestního stíhání a možnost vyslýchat je mimo hlavní líčení.¹³

¹⁰ PALOVSKÝ, T. K příčinám institucionalizace odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 7-8. s. 5 an.

¹¹ Podrobněji o dohodě o vině a trestu viz oddíl 10.1.1.

¹² Kriticky se k proklamacím Ministerstva spravedlnosti ohledně efektivity kloní např. státní zástupce z OSZ ve Zlíně. Jeho praktickou zkušenost srov. VACULÍK, B. Příčiny pomalosti soudního rozhodování v trestních věcech. *Státní zastupitelství*. 2008, č. 1. s. 31 an.

¹³ Tuto poslední zmíněnou změnu oceňuje velmi Jankovský, pražský advokát. Uvádí, že v praxi se význam této reformy ukázal být opravdu velký ve směru zkracování trestního řízení. Viz JANKOVSKÝ, Z. Jak naložit s nepřiměřenou délkou trestního řízení? *Bulletin advokacie*. 2009, č. 12. s. 38.

2.3 Nápad trestních věcí a průměrná délka řízení v České republice¹⁴

Aby bylo možné přistoupit k hlubší analýze problematiky přiměřenosti délky trestního řízení, je třeba si nejprve přiblížit aktuální situaci a trendy v České republice, které se týkají jednak nápadu trestné činnosti a struktury kriminality a jednak podílů jednotlivých forem vyřízení trestních věcí vůči celkovému nápadu. Konkrétní statistická data jsou uvedena v jednotlivých přílohách na konci práce.

2.3.1 Struktura kriminality

Obecně lze říci, že nápad trestné činnosti stagnuje, což se ovšem nedá říci o její struktuře. Hospodářská trestná činnost vykazuje spíše pokles. Trestná činnost v oblasti bankovního sektoru se v současnosti vyskytuje sporadicky, resp. není finančními institucemi ve větší míře oznamována. V oblasti daňové kriminality došlo k poklesu počtu stíhaných osob,¹⁵ byl ale konstatován posun spočívající ve vylákávání výhody na dani z přidané hodnoty (nadměrných odpočtů DPH) od fiktivních dispozic s komoditami k reálným obchodům, avšak zčásti s fiktivními objemy komodit. Trestná činnost spojená s korupcí spíše stagnuje, či mírně klesá.

U hospodářské, resp. majetkové trestné činnosti nejsou zjišťovány žádné zásadní nové trendy, pokračuje ale vzestupný trend zadlužování domácností i firem prostřednictvím různých půjček a spotřebitelských úvěrů (trestný čin úvěrového podvodu). Nový jev u majetkové trestné činnosti spočívá v podvodech s fiktivními převody cizích nemovitostí. Zřejmě novým jevem, zatím patrně obtížně trestně postižitelným, jsou tzv. katalogové podvody zneužívající důvěřivosti zákazníků – objednavatelů služeb nabízených prostřednictvím různých katalogů, u nichž však nejsou podrobně specifikovány podmínky poskytovaných služeb. Narůstá trestná činnost ve zdravotnictví, pro kterou je charakteristická složitost dokazování, které je závislé na znaleckém zkoumání.

¹⁴ Údaje o nápadu trestné činnosti, struktuře kriminality, počtech vyřízených věcí formou odklonů, počty věcí vyřízených ve zkráceném přípravném řízení jsou převzaty z: Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

¹⁵ Jedná se o trestné činy neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na úrazové pojištění, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku a zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby.

2.3.2 Nápad trestné činnosti

V dlouhodobé časové řadě od roku 1995 představuje údaj o počtu stíhaných osob přesahující 110 tisíc, maximální počty osob, vůči nimž bylo konáno trestní řízení. Táž úroveň, jež byla konstatována v roce 2008, se potvrzuje i v roce 2009 (tj. přes 110 tisíc osob celkově stíhaných, včetně zkráceného přípravného řízení). Rok 2007 s počty blízcími se 114 tisícům osob byl výjimečný, a ani výsledky posledních dvou let (přes mírný nárůst v roce 2009) nepotvrzují, že by mělo jít o trend rapidního nárůstu kriminality.¹⁶ Vzhledem k tomu, že 1. ledna 2010 vstoupil v účinnost nový trestní zákoník, který zavedl formální pojetí trestného činu, může dojít jak k nárůstu počtu trestných činů, tak ale i k poklesu, jelikož byl zaveden princip ultima ratio (§ 12 odst. 2 TZ) a bude vytvářen větší tlak na využívání odklonů v trestním řízení.

Ve vyšetřování byl v roce 2009 zaznamenán pokles stíhaných osob na 57 514 (pokles přibližně o 22% oproti roku 2008), stejně jako počet osob, na něž byla podána obžaloba (celkem 49 459, tj. pokles o 21,6%). Procento obžalobnosti činilo v roce 2009 85,99%, což představuje nárůst o 0,43% oproti roku 2008. I u této formy řízení jde o dlouhodobý trend (v roce 1995 činilo 77,4%, tehdy ovšem neexistovalo zkrácené přípravné řízení v dnešní podobě).¹⁷

2.3.3 Přípravné řízení trestní/ zkrácené přípravné řízení

Lze konstatovat, že klesá počet stíhaných osob ve vyšetřování, a roste počet osob, proti nimž je vedeno zkrácené přípravné řízení. Na základě novely trestního řádu z roku 2008 došlo k nárůstu věcí vyřízených ve zkrácené formě trestního přípravného řízení.¹⁸ V roce 2005 bylo vyřízeno ve zkráceném přípravném řízení 19,5% věcí, zbývajících 80,5% ve vyšetřování. V roce 2009 bylo vyřízeno ve zkráceném přípravném řízení již 49,2% a jen 50,8% ve vyšetřování.

Došlo ke zkrácení celkové doby trestního řízení. Průměrná délka řízení v přípravném řízení trestním v počtu na dny činila v roce 2005 v ČR 89 dnů, v roce 2009 59 dnů, což představuje pokles o třetinu (konkrétně o 33,7%). U státního zástupce činila

¹⁶ Viz Příloha 1.

¹⁷ Viz Příloha 2.

¹⁸ Viz Příloha 3.

průměrná délka přípravného řízení v roce 2005 14 dnů, v roce 2008 9 dnů a v roce 2009 8 dnů.¹⁹

Podíl osob, vůči nimž bylo vedeno zkrácené přípravné řízení, na celkovém počtu všech osob stíhaných a řešených touto zjednodušenou formou přípravného řízení, dosáhl díky nárůstu v roce 2009 49,2%, což představuje nárůst proti roku 2008 o 17% (tehdy dosahoval 32,3%). Počet osob, na něž byl po zkráceném přípravném řízení podán návrh na potrestání, rovněž vzrostl (celkem 53 208, nárůst o 17 841, tj. o 50,4%). Podíl osob řešených ve zkráceném přípravném řízení, na něž byl podán návrh na potrestání, je trvale velmi vysoký, nikdy neklesl pod 95%. V roce 2009 činil 95,5%, což je nepatrný pokles proti roku 2008 (z 96,4%). Tento výsledek je docilován nejen v důsledku zjednodušené formy řízení, ale i vzhledem k povaze věcí (bagatelní věci s vcelku jasnou důkazní situací od počátku řízení).

2.3.4 Řízení před soudem

Největší délku trestního řízení před okresními soudy vykazují soudy v severních Čechách (celkem za rok 2009 431 dní), nejnižší délku vykazují naopak okresní soudy ve Středočeském kraji (132 dní). Průměrná délka řízení pro celou Českou republiku před okresními soudy činí 213 dní. Ze statistiky vyplývá, že vůbec nejnižší průměrná délka řízení před okresními soudy byla v roce 1995. Oproti minulým rokům se nicméně daří okresním soudům průměrnou délku řízení postupně snižovat. Oproti roku 2008 nastalo zlepšení o 6 dní.²⁰

Krajské soudy jsou na tom o poznání hůře. Důvodem je také to, že krajské soudy jako soudy I. stupně řeší závažnější kriminalitu, kde bývá zpravidla náročnější dokazování (např. u závažné hospodářské a finanční kriminality). Nejdelší průměrná délka řízení byla zaznamenána u Krajského soudu v Ostravě (severní Morava – celkem 926 dní). Nejkratší průměrná délka řízení byla zaznamenána u KS v Plzni (východní Čechy – celkem 292 dní). Pro celou ČR je potom průměrná délka řízení před soudy krajskými 611 dní. Oproti roku 2008 je zlepšení obrovské – v průměru o 85 dní. Nejdéle trvalo řízení před krajskými soudy v roce 2004 (829 dní).²¹

¹⁹ Viz Příloha 4.

²⁰ Viz Příloha 5.

²¹ Viz Příloha 6.

U Nejvyššího soudu se délka řízení o dovolání v trestních věcech pohybuje kolem tří měsíců.²²

Podle oficiální statistiky Ústavního soudu mu bylo v roce 2009 doručeno celkem 75 podání týkajících se práva na projednání věci bez neodůvodněných průtahů, což představuje oproti roku 2008 nárůst o tři případy. Ve srovnání s rokem 2007 tento počet ale představuje enormní nárůst, jelikož v roce 2007 to představovalo pouze 31 případů. V letech 2003-2005 se však nápad v této agendě pohyboval vždy nad 100 případů ročně, v celkovém pohledu se tedy jedná o pokles.²³

2.3.5 Využívání odklonů v trestním řízení

V roce 2009 byl zaznamenán pokles v počtu odklonů. Odklony celkem byly v roce 2009 využity u 7 690 osob (2008 u 8 144 osob), což představuje na celkovém počtu osob trestně stíhaných (včetně zkráceného přípravného řízení) 6,79% podíl vyřízení, což je nepatrný pokles proti roku 2008 (tehdy činil tento podíl 7,02%, snížení je v řádu desetin procenta).

Ve vyšetřování bylo narovnáním vyřízeno zanedbatelné množství případů, jen 174 osob, což je sice o 39 víc než v roce 2008, ale i tak je to jen 0,3% z celkového počtu stíhaných osob; na druhé straně je to nejvíc za celou dobu existence tohoto odklonu. Ve zkráceném přípravném řízení bylo narovnáním vyřízeno 9 osob (proti jedné osobě v roce 2008, což představuje přibližně 0,02%).

V existující podobě narovnání prakticky nic nepřináší ani trestnímu řízení, ani pachatelům trestných činů. Je to zejména vliv nevhodné právní úpravy, která se jednak z podstatné části překrývá s podmínkami pro podmíněné zastavení trestního stíhání (jež je z hlediska realizace daleko jednodušší), jednak obsahuje ne zcela optimální úpravu povinného skládání finančních prostředků na veřejně prospěšné účely.²⁴

Statistiky k délkám řízení před českými soudy jsou převzaty z: Ministerstvo spravedlnosti: Ročenky MSp za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

²² Nejvyšší soud: Dotaz podle zákona č. 106/1999 Sb. k otázce délky řízení u NS [online]. 2010 [cit. 2011-01-08]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Prov%C4%99ejnostamedia~Povinnezverejnovaneinformace~Dotaz_podle_zakona_c_106_1999_Sb_k_otazce_delky_rizeni_u_NS~?openDocument&lng=CZ.

²³ Ústavní soud ČR: Statistika 2009 [online]. 2010 [cit. 2011-01-08]. Dostupné z: <http://www.usoud.cz/clanek/GetFile?id=4073>.

²⁴ Narovnání však lze i zneužít, jak je zřejmé z případu soudce Vrchního soudu v Praze Zdeňka Sováka. Ten byl stíhán ze spáchání trestného činu porušování autorských práv, uzavřel však narovnání se stranou

U podmíněného zastavení trestního stíhání ve vyšetřování se projevil další pokles proti roku 2008 (celkem 5 151 osob, tj. o 1 613 osob méně, což představuje snížení o 23,8%). Celkově se tento odklon podílel z 8,96% na vyřízení osob původně stíhaných ve vyšetřování. Procentuálně je to rovněž pokles proti roku 2008 (tehdy činil 9,17%).

U podmíněného odložení podání návrhu na potrestání došlo k nárůstu (celkem 2 356 osob, tj. o 1 112 více, nárůst o 89,4%), což odpovídá výraznému nárůstu podílu zkráceného přípravného řízení na úkor vyšetřování v tomto roce. Tento odklon se podílí na celkovém počtu osob řešených ve zkráceném přípravném řízení 4,23%.²⁵

Co se týče využívání trestních příkazů, jde o trvalý nárůst využívání této formy rozhodnutí ve věci samé. V roce 2009 bylo touto formou vyřízeno celkem 60 494 věcí, což představuje oproti roku 2008 nárůst o více než 2000 věcí takto vyřízených. Oproti roku 2000 se počet využití trestního příkazu zvýšil přibližně o 10.000. Oproti jiným druhům odklonů je tedy tento institut využíván značně. Jestliže srovnáme nápad k okresním soudům v trestních věcech, který za rok 2009 činil dle statistiky Ministerstva spravedlnosti 90.787 věcí, lze konstatovat, že výrazně převažuje poměr vyřízení věcí trestním příkazem.²⁶

2.3.6 Trestní justice očima české společnosti

Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze v rámci výzkumu, nazvaného „Veřejnost a trestní politika“, realizoval v roce 2009 rozsáhlý průzkum veřejného mínění, zaměřený na některé zásadní aspekty z oblasti trestní politiky. Mimo jiné byli respondenti dotazováni, jak hodnotí plnění povinnosti soudů rozhodovat bez zbytečných průtahů. Respondenti (1692 osob ve věku od 15 let) měli oznámkovat soudy jako ve škole (známka 1-5). Při hodnocení plnění tohoto úkolu hrálo významnou roli místo bydliště respondenta, jak co do velikosti, tak i regionu. Občané z nejmenších obcí do 1000 obyvatel byli ve svém hodnocení významně pozitivnější (známka 3,55), než ti z největších obcí nad 100.000 obyvatel (3,81). Odpověď neuvědlo 4,9 % respondentů.²⁷ Reprezentativní vzorek

poškozenou. Na základě tohoto narovnání bylo zastaveno jeho kárné řízení, protože ne bis in idem. Sovák tedy nakonec o talár nepřišel a soudí dál.

²⁵ Viz Příloha 7.

²⁶ Viz Příloha 8.

²⁷ Podrobně viz ZEMAN, P. Fungování orgánů trestní justice očima občanů. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 4. Hodnocení plnění úkolu soudů rozhodovat bez zbytečných průtahů podle krajů srov. Příloha 9.

respondentů tedy na rychlost řízení před soudem nehledí příliš pozitivně, nutno však dodat, že i hodnocení jiných kritérií a hledisek se neseťkalo s příliš pozitivním hodnocením, průměrná hodnota se pohybovala kolem známky 3. Nejlepší hodnoty (kolem známky 2) vykazovaly odpovědi na otázky, jak respondenti hodnotí dodržování práv osob podezřelých ze spáchání trestného a činu a osob odsouzených. Plnění úkolu rozhodovat bez zbytečných průtahů však u respondentů sklídilo vůbec nejhorší známku (průměr byl 3, 71). Je tedy patrno, že veřejnost se na trestní justici dívá kriticky a průtahy v řízení nazírá jako závažný problém české justice. Pokud by bylo možno soudit pouze na základě uvedeného výzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, pak by se dle veřejnosti jednalo o vůbec nejzávažnější problém české trestní justice.

3 Garance procesních práv obviněných dle Evropské úmluvy

Na těchto řádcích se nebudu věnovat zevrubnému popisu a rozboru Úmluvy, pouze zopakují několik faktů, které je vhodné zmínit v souvislosti s výkladem týkajícím se průtahů v trestním řízení, což je hlavním předmětem této práce.²⁸

3.1 Evropská Úmluva a Protokoly

Úmluva byla podepsána 4. listopadu 1950 v Římě 12-ti členskými státy Rady Evropy, v platnost vstoupila 3. září 1953. Její tvůrci se inspirovali Všeobecnou deklarací lidských práv²⁹ (dále jen „Deklarace“) přijatou na půdě OSN³⁰, Úmluva též chrání některá práva zakotvená v Deklaraci.³¹ Jde o práva směřující především k ochraně integrity a svobody lidské osobnosti. Na rozdíl od Deklarace, je však Úmluva formálně závazná, jelikož se jedná o mezinárodní smlouvu uzavřenou dle zásad mezinárodního práva veřejného.

ČSFR ratifikovala Úmluvu v roce 1992. Se zánikem ČSFR však zaniklo i její členství v Radě Evropy a Úmluva přestala platit na území bývalé ČSFR. Obě nově vzniklé republiky však již 1. 1. 1993 požádaly o přijetí do Rady Evropy a prohlásily, že se nadále

²⁸ Vyhýbám se tedy vědomě např. mezím aplikace Úmluvy a Protokolů, tzn. kompetencím *ratione loci*, *ratione materiae*, *ratione personae* a *ratione temporis* ESLP. Zde bych pro podrobný výklad odkázala např. na: HUBÁLKOVÁ, E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 14 an. Nebo také na: ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva. Přehled judikatury a nejzávažnějších případů. Vzory podání*. Praha: Linde Praha, a.s., 1995. s. 5 an.

²⁹ Deklarací je inspirován také Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, který byl ratifikován roku 1975. Pakt byl publikován ve Sbírce zákonů jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb. Pakt také obsahuje ustanovení o rychlosti řízení, a to ve svých ustanoveních čl. 9, 10 a 14.

³⁰ Všeobecná deklarace lidských práv je právně nezávazným dokumentem. V roce 1948, kdy byla přijata Valným shromážděním OSN, orgány OSN ani nespécifikovaly, které články Deklarace by měly mít háv formální závaznosti. Roku 1962 však OSN ve svém dokumentu stanovila (U.N. Doc. E/CN4/L.610 (1962), že forma Deklarace by měla být napříště užívána jako: „*formální a slavnostní důležitý instrument, který je vhodný užit při ojedinělých a mimořádných příležitostech, jsou-li konstatovány a vyhlášeny principy, které mají velký a trvalý význam a dosah.*“ Deklarace je tedy závazná jako právní obyčej, který spolu s mezinárodními smlouvami slouží jako pramen mezinárodního práva. Blíže k tomu viz např. WAGNEROVÁ, E. Všeobecná deklarace lidských práv jako milník mezi epochami. *Jurisprudence*. 2009, č. 5. s. 3 an. Nebo také srov. ARANGIO-RUIZ, G. *The UN declaration on friendly relations and the system of the sources of international law*. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff International Publishers B.V., 1979. s. 18 an.

³¹ Srov. REPÍK, B. Úmluva o ochraně lidských práv a svobod. *Právní rádce*. 1993, č. 3. s. 8 an.

cítí být vázány Úmluvou a jejími Protokoly. Česká republika prohlásila, že se cítí být vázána Úmluvou k datu 18. 3. 1992. Úmluva je přímo aplikovatelná a má aplikační přednost před zákonem dle čl. 10 Ústavy České republiky.³²

Systém Úmluvy není statický, k jeho vývoji dochází jednak prostřednictvím judikatury Evropského soudu pro lidská práva a jednak prostřednictvím Protokolů. Úmluva v roce 2010 čítá celkem 14 Protokolů, z nichž ten poslední vstoupil v účinnost 1. června 2010. Protokoly lze dělit na ty, které upravují hmotněprávní otázky³³ a na Protokoly regulující záležitosti procesního charakteru.

Velmi důležitý je Protokol č. 11, který zrušil dvoustupňové řízení před ESLP a zavedeno bylo řízení jednostupňové. Došlo ke sloučení dvou do té doby samostatných orgánů – Komise (rozhodovala pouze o přijatelnosti stížnosti) a Soudu.³⁴ Protokol č. 11 vstoupil v platnost 1. listopadu 1998.³⁵ Tento Protokol výrazně přispěl k účinnosti systému ochrany lidských práv tím, že zjednodušil proceduru, kterou bylo nutno přizpůsobit přílivu stížností způsobeným nárůstem počtu členských států Rady Evropy. Nicméně i tento systém vytvořený na základě Protokolu č. 11 již přestal být dostatečný, a tudíž bylo třeba opět provést reformu. Ta měla být provedena na základě Protokolu č. 14.

Zmíňme se tedy o posledním 14. Protokolu, který je reakcí na přetížení ESLP.³⁶ Obecným záměrem 14. Protokolu je dosažení takové reformy kontrolního mechanismu Úmluvy, která zabrání kolapsu a přetížení ESLP a zároveň nebude příliš rázná a obtížně proveditelná.³⁷ Při hledání příčin krizí, přetížení až kolapsu v činnosti Soudu, jež vyvolaly nutnost uskutečnění další reformy kontrolního mechanismu Úmluvy, je nutno poukázat na

³² V českém právním řádu má tedy Úmluva pouze aplikační přednost před zákonem, což neznamena vyšší právní sílu. Např. v Rakousku má tento dokument ústavněprávní sílu (Úmluva implementována ústavním zákonem z roku 1964). Blíže srov. GRABENWARTER, CH. *Europäische Menschenrechtskonvention*. München: C.H. Beck, 2003. s. 18.

³³ Protokoly s hmotněprávní agendou jsou: č. 1, 4, 6, 7, 12, 13.

³⁴ Některé postřehy k reformě systému srov. např. KLOUZA, J. Reforma kontrolního mechanismu dodržování Evropské úmluvy o lidských právech. *Právní rádce*. 1998, č. 5. s. 43 an. Nebo také srov. MALENOVSKÝ, J. Úvaha u kolébky nového Evropského soudu pro lidská práva. *Právník*. 1998, č. 12. s. 993 an.

³⁵ K tomu srov. HUBÁLKOVÁ, E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. s. 10 an.

³⁶ Dalším důvodem pro vznik tohoto Protokolu bylo také umožnit přistoupení EU k Úmluvě.

³⁷ MALENOVSKÝ, J. Nové demokratické státy Evropy a 14. protokol: klikatá, ale správná cesta k adjustaci desynchronizovaného mechanismu. *Právník*. 2006, č. 6. s. 637.

to, že paradoxně značná efektivita a velkorysost 11. Protokolu umožňujícího každé fyzické osobě, nevládní organizaci nebo skupině jednotlivců splňujících podmínky článků 34 a čl. 35 Úmluvy podat stížnost, otevřela cestu k přetížení Soudu a způsobila krizi v účinnosti kontrolního mechanismu Úmluvy. Jinými slovy, usnadnění přístupu k Soudu podnítilo i enormní nárůst stížností a tím i prodloužení celkové délky štrasburské procedury. V této souvislosti se začalo uvažovat o „reformě reformy“.³⁸

Aby výše zmíněný Protokol mohl vstoupit v platnost, musel být ratifikován všemi smluvními státy. Rusko se však zdráhalo ratifikaci provést, a tudíž byl dočasně přijat Protokol 14bis, který do praxe ESLP zavedl určité z inovací zakotvených právě v Protokole č. 14.³⁹ Se vstupem v platnost 14. Protokolu pozbyl platnosti přechodný Protokol č. 14bis. Tento Protokol je pro další výklad důležitý, jelikož v důsledku přetížení ESLP se protahuje i řízení před ním samotným. Pro zachování principů čl. 6 Úmluvy, který mimo jiné zakotvuje právo na soudní řízení v přiměřené lhůtě, je třeba doufat, že reforma dle Protokolu 14 bude úspěšná. Významnou novinkou zakotvenou v 14. Protokolu, která zároveň nebyla obsažena v Protokole č. 14bis, je možnost ESLP odmítat bagatelní věci za splnění podmínky, že se nejedná o důležité otázky týkající se ochrany lidských práv nebo nejde o stížnost, která nebyla důsledně přezkoumána vnitrostátními soudy.⁴⁰

Za účelem zdokonalení a zefektivnění řízení před ESLP byly přijaty změny v následujících oblastech: opatření k projednávání repetitivních případů, zavedení nového kritéria nepřipustnosti stížnosti v případech, kdy stěžovatel neutrpěl značnou újmu a posílení filtrační kapacity ESLP s ohledem na velké množství nepodložených stížností, procesní zapojení komisaře Rady Evropy do řízení a určitá novelizace ve vztahu k pravomocím Výboru ministrů v rámci dohledu nad výkonem rozsudků ESLP. Jedním z hlavních prostředků pro zefektivnění kontrolního mechanismu je novelizace článku 35

³⁸ ŠIŠKOVÁ, N. Modifikace kontrolního mechanismu Úmluvy lidských práv na základě 14. Protokolu: dokonalosti příliš vzdálená reforma. *Jurisprudence*. 2008, č. 3. s. 37 an.

³⁹ Především se jednalo o ustanovení, které zakotvuje jednání před samosoudcem a před výborem složeným ze tří soudců pro opakované případy a pro případy, kdy je zcela zřejmé, že jde o nepřipustné stížnosti. K tomu viz čl. 4 Protokolu č. 14bis.

⁴⁰ K tomu srov. ŽALUD, D. Protokol 14 k Evropské úmluvě o lidských právech. *Via Legis* [online]. 2010 [cit. 2010-11-02]. Dostupné z: <http://vialegis.blogspot.com/2010/06/protokol-c-14-evropske-umluvy-o.html>.

odst. 3 Úmluvy, zejména zavedení dalšího kritéria pro nepřijatelnost stížnosti.⁴¹ Na základě této koncepce ESLP stráví méně času nad opakujícími se případy, kde je judikatura jasná a nad jasně nepřipustnými stížnostmi, a tím pádem se bude moci více soustředit na závažné problémy ochrany lidských práv.^{42 43}

Přetížení ESLP však nelze zabránit pouze na základě dílčích řešení, je třeba zapojit celý komplex opatření, jako např. zabránit porušování Úmluvy na vnitrostátní úrovni nebo zdokonalit vnitrostátní opravné prostředky.⁴⁴ Zásadní jsou tedy opatření ze strany členských států, stížnost k ESLP je až opatřením subsidiárním, což ostatně vyplývá z čl. 35 odst. 1 Úmluvy, který stanoví, že „*Soud se může věcí zabývat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků ...*“.

3.2 Právo na přiměřenou délku řízení jako součást spravedlivého procesu

Pro účely této práce je nejdůležitější čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který zakotvuje právo na spravedlivý proces. Jelikož důkladná analýza spravedlivého procesu si zaslouží samostatné pojednání, omezím se toliko na konstatování, že právo na přiměřenou délku řízení je integrální součástí práva na spravedlivý proces a v dalším textu se již budu zabývat pouze tímto kritériem.

Právo na spravedlivý proces sahá až do 17. a 18. století a je spojeno s Velkou Británií a s anglosaskou právní kulturou vůbec. Právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost státu toto právo zabezpečit.⁴⁵ Označení „právo na spravedlivý proces“ ESLP

⁴¹ V podrobnostech odkazuji na článek: ŠÍŠKOVÁ, N. Modifikace kontrolního mechanismu Úmluvy lidských práv na základě 14. Protokolu: dokonalosti příliš vzdálená reforma. *Jurisprudence*. 2008, č. 3. s. 37 an.

⁴² STRÁŽNICKÁ, V. 14. Protokol a zmeny Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobod. In *Mezinárodní a srovnávací právní revue*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2004, č. 10. s. 77 an.

⁴³ Podrobně k Protokolu č. 14 viz: Council of Europe – European Court of Human Rights: Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention [online]. 2010 [cit. 2010-11-03]. Dostupné z: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/194.htm>.

⁴⁴ ČAPEK, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. II. část – Protokoly*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. s. 145.

⁴⁵ KOLÁČKOVÁ, J., ŠIMÁČKOVÁ, K. Právo na spravedlivý proces v prostoru Evropských společenství. *Právní fórum*. 2005, č. 11. s. 421 an.

konstantně používá od řešení kauzy Golder proti Spojenému království⁴⁶ v roce 1975 pro všechna práva zaručená v čl. 6 Úmluvy. Ve svém rozsudku Brandstetter proti Rakousku⁴⁷ ESLP právo na spravedlivý proces vymezil jako „*právo jednotlivce svoji věc předložit nezávislému soudu za podmínek, které neznevýhodňují zásadním způsobem jednu stranu procesu vůči druhé*“.

První zmínky o právu na přiměřenou délku řízení⁴⁸ můžeme vysledovat již v antickém Římě, kdy se tzv. Zákony XII desek (Lex Duodecim Tabularum)⁴⁹ zmiňovaly o délce řízení. Platilo tzv. pravidlo jednoho dne, kdy věc musela být rozhodnuta dříve, než slunce zapadlo. V 18. století Beccaria učinil pokus definovat podstatu práva na přiměřenou délku trestního řízení ve svém díle O zločinech a trestech (z roku 1766). Obžalovaný musí být potrestán rychle, protože je tak zkrácena pachatelova nesnesitelná trýzeň, kterou mu způsobuje čekání na vynesení verdiktu. Beccaria zdůrazňoval nutnost předejít fyzickým a psychickým mukám, kterými obviněný během čekání na rozsudek prochází, protože jestliže toto čekání trvá příliš dlouho, zvrhává se celý proces v nelidskou, smysl postrádající proceduru.⁵⁰

Právo na spravedlivý proces tedy sestává z několika komponent. Čl. 6 Úmluvy obsahuje tři odstavce. První se vztahuje jak na řízení ve věcech trestních, tak i v těch

⁴⁶ Rozsudek ESLP ze dne 21. 2. 1975, stížnost č. 4451/70.

⁴⁷ Rozsudek ESLP Brandstetter proti Rakousku ze dne 28. 8. 1991, stížnost č. 11170/84.

⁴⁸ V národních právních řádech se objevuje více názvosloví používaných pro vyjádření principu, že řízení nesmí trvat nepřiměřeně dlouho, např. právo na rychlé řízení (*right to a quick procedure*), zákaz neodůvodněných průtahů (*prohibition of unjustified delay*), právo na proces v přiměřené lhůtě (*right to procedure within a reasonable time*) atp. Autoři Zappalà a Trechsel tvrdí, že výrazy „*the procedure within a reasonable time*“ a „*the prohibition of unjustified delay*“ neznamenají totéž. Např. Trechsel říká, že požadavek procesu vedeného bez neodůvodněných průtahů v podstatě zahrnuje princip vedení řízení v přiměřené lhůtě, protože přiměřená lhůta je taková lhůta, která nebude neodůvodněně protažena. Srov. TRECHSEL, S. *Human rights in criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005. s. 135. ZAPPALÀ, S. *Human rights in international criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005. s. 117.

⁴⁹ Zákony XII desek si vynutili plebejové, aby zabránili volnému výkladu norem patriciji. Okolo roku 390 př. n. l. byly původní Zákony XII desek zničeny při vpádu Galů a jejich obsah byl nadále přenášen ústní formou. Nejstarší rekonstrukce těchto Desek pochází z roku 1616, která byla publikována v Heidelbergu v díle J. Gothofreduse. Více viz SKŘEJPEK, M. *Prameny římského práva*. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2004. s. 27 an.

⁵⁰ JURKA, R. New insights into the procedure within a reasonable time as a legal principle. *Jurisprudencija*. 2010, č. 1. s. 297 an.

civilních. Druhý a třetí odstavec jsou aplikovatelné pouze pro věci trestní.⁵¹ Čl. 6 Úmluvy stanoví:

1. **Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla** spravedlivě, veřejně a v **přiměřené lhůtě projednána** nezávislým a nestranným **soudem**, zřízeným zákonem, **který rozhodne o** jeho občanských právech nebo závazcích nebo o **oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu**. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;

b) mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby;

c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;

d) vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výsledků svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;

e) mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

Komise pro lidská práva interpretovala právo na spravedlivý proces velice široce. V případě Delcourt proti Belgii ze dne 17. 1. 1970 konstatovala, že „*právo na spravedlivý proces má tak výsostné postavení, že restriktivní interpretace čl. 6 Úmluvy by neodpovídala účelu tohoto ustanovení.*“ Úmluva se již tradičně považuje za jakýsi živoucí

⁵¹ I když v určitých případech lze aplikovat i tyto dva odstavce pro věci civilní. Council of Europe – Human Rights Handbook, No. 3: A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights [online]. 2010 [cit. 2010-10-15]. Dostupné z: http://www.coe.int/T/E/human_rights/hrhb3.pdf.

nástroj, jehož funkce jsou realizovány na základě rozsudků ESLP a (dříve) Komise pro lidská práva (dále jen jako „Komise“).⁵²

Z oficiálních statistik plyne, že nejvíce stížností k ESLP přichází právě z důvodu porušení čl. 6. V roce 2009 ESLP shledal ve 482 případech, že bylo porušeno právo na spravedlivý proces obecně, ve 449 případech shledal, že nastaly průtahy v řízení před vnitrostátními orgány. Česká republika nebyla v roce 2009 ani jednou před ESLP odsouzena za průtahy v řízení. Naopak nejvíce rozsudků za porušení čl. 6, konkrétně za nepřiměřenou délku řízení, utržilo Turecko (95 úspěšných stížností), Polsko (50 úspěšných stížností) a Řecko (41 úspěšných stížností).⁵³

V letech 1959 až 2009 ESLP shledal v 76 případech, že řízení před českými soudy trvalo nepřiměřeně dlouhou dobu. Celkově v případě všech členských států Rady Evropy shledal ESLP porušení čl. 6 Úmluvy spočívající v nepřiměřené délce řízení celkem v 4008 případech. Nejvíce úspěšných stížností bylo shledáno proti Itálii⁵⁴ (1095 případů), v 360 případech se dočkalo odsouzení Polsko a v 357 případech Turecko.⁵⁵

Avšak ani řízení před samotným ESLP není nejkratší, z oficiálních dokumentů plyne, že se Soud snaží vyřídit všechny případy maximálně do tří let od podání stížnosti, ačkoliv v některých případech se tato délka ještě protáhne. Některé případy však mohou

⁵² V citaci rozsudků Soudu a Komise bude užito souhrnně označení „rozsudek ESLP“.

⁵³ Council of Europe – European Court of Human Rights: Statistical Information (Table of Violations 2009) [online]. 2010 [cit. 2010-11-03]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E8F73EC8-AF6A-4205-BAF2-F6043F67F651/0/Tableau_de_violations_2009_ENG.pdf.

⁵⁴ V rozsudcích Bottazzi proti Itálii a Ferrari proti Itálii ze dne 28. 7. 1999, stížnost č. 34884/97, ESLP konstatoval, že v případě Itálie tvoří průtahy v řízení administrativní praxi, která je neslučitelná s Úmluvou, proti které navíc neexistuje v italském právním řádu účinný právní prostředek nápravy. Itálie tedy byla donucena přijmout opatření, kterými by průtahům zabránila. Jednalo se konkrétně o vtělení čl. 6 Úmluvy do italské ústavy, o rozšíření pravomocí samosoudců, zavedení možnosti rychlého odškodnění na vnitrostátní úrovni. Nicméně ani tato opatření nebyla dostatečně efektivní. Výbor ministrů rozhodl, že v letech 2006-2007 stále řízení před určitými italskými soudy vykazovala nepřiměřenou délku řízení. Nicméně určitý pokrok byl dosažen, což bylo konstatováno i v prozatímní resoluci Výboru ministrů ResDH (2009) 42, která byla přijata dne 19. března 2009. Jednou z posledních úspěšných stížností proti Itálii, která souvisela s nepřiměřenou délkou řízení, byl případ Simaldone proti Itálii ze dne 31. 3. 2009, stížnost č. 22644/03. Zde se jednalo o zpožděnou výplatu kompenzačního opatření od státu přiznanou kvůli nepřiměřené délce řízení před italským soudem. V roce 2009 rozhodl ESLP o celkem 12-ti stížnostech týkajících se nepřiměřené délky řízení v Itálii. Pro více informací srov. REPÍK, B. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené lhůty řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7. s. 8 an. Aktuální informace o vývoji situace v Itálii viz: Council of Europe – Committee of Ministers: Interim Resolution CM/ResDH(2009)42 [online]. 2010 [cit. 2010-11-05]. Dostupné z: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1423157&Site=CM#P6_35.

⁵⁵ Council of Europe – European Court of Human Rights: Statistical Information (Table of Violations 1959-2009) [online]. 2010 [cit. 2010-11-03]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E26094FC-46E7-41F4-91D2-32B1EC143721/0/Tableau_de_violations_19592009_ENG.pdf.

být označeny za „urgentní“ a to zejména tehdy, když stěžovateli hrozí fyzická újma či jiná bezprostřední hrozba.⁵⁶ Oficiální statistiky za rok 2009 ukazují následující fakta: 57% stížností určených senátům (chambers) Soudu je vyřízeno za méně než dva roky, 17% případů je vyřízeno mezi dvěma až třemi lety a zbylých 26% případů je u Soudu více než tři roky. 38% případů určených Výboru/samosoudci je vyřízeno v průběhu jednoho roku, 29% je vyřízeno za déle než jeden rok a zbytek případů (33%) je řešeno déle než dva roky.⁵⁷

⁵⁶ European court of human rights: General information on the Court – The ECHR in 50 questions [online]. 2010 [cit. 2011-01-08]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/5C53ADA4-80F8-42CB-B8BD-CBBB781F42C8/0/FAQ_COUL_ENG_A5_OCT2010.pdf.

⁵⁷ European court of human rights: Analysis of statistics 2009 [online]. 2010 [cit. 2011-01-08]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/89A5AF7D-83D4-4A7B-8B91-6F4FA11AE51D/0/Analysis_of_statistics2009.pdf.

4 Průtahy v trestním řízení a Úmluva

Jak již bylo zmíněno výše, vlivem různých příčin jsou kontinentální soudy stále více přetíženy. České trestní soudnictví není výjimkou. Rychlost není prioritou trestního řízení, neboť v protikladu stojí vyšší princip spravedlnosti, tj. zájem na řádném zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, jakož i zájem na řádném právním posouzení skutkového stavu. Obviněný disponuje právem na možnost obhajoby v dostatečném čase (tzv. minimální práva obviněného zaručená čl. 6 odst. 3 Úmluvy).⁵⁸ Vlivem nepřiměřené délky trestního řízení je obviněný příliš dlouho vystavován nejistotě o svém osudu a zásahům do svých práv a svobod; taktéž dochází ke ztrátě důkazů nebo k oslabení jejich důkazní hodnoty.⁵⁹ Řízení nesmí být urychlováno na úkor ostatních aspektů práva na spravedlivý proces, jinak by porušení čl. 6 Úmluvy mohlo být taktéž konstatováno.

Dovolím si na tomto místě citovat nálezk Ústavního soudu, který ač se zabýval v tomto případě věcí civilní, je obecně použitelný pro průtahy jak v řízení civilním, tak i v trestním, kde se Ústavní soud vyjadřuje v tom smyslu, že justice opožděná znamená odepření spravedlnosti (*denegatio justitiae, justice delayed is justice denied*): „*Není-li stát v konkrétním sporu účastníků schopen zabezpečit řádný průběh soudního řízení, dochází v důsledku této jeho neschopnosti k faktickému odepření spravedlnosti. Důsledkem je pak nejen dlouhodobá nejistota stran sporu o tom, na čí straně se právo nachází, ale obecně i podlamování důvěry jednotlivců (fyzických i právnických osob) v to, že justice je schopna náležitě právo nalézat a chránit. Z tohoto pak vyplývá i ztráta důvěry nejen v právo*

⁵⁸ Výčet těchto práv v čl. 6 odst. 3 je dle ESLP pouze demonstrativní, tato práva jsou garantována osobám obviněným, tj. osobám, proti kterým bylo zahájeno trestní stíhání. Osobám podezřelým ze spáchání trestného činu všechna tato práva zaručena zásadně nejsou (ESLP však v této otázce nejudikuje zcela jednotně, a tak v některých případech konstatoval, že garance čl. 6 Úmluvy musí být zaručeny i osobám podezřelým, které ještě obviněny nebyly, nicméně existuje vysoká míra pravděpodobnosti, že obviněny budou. Více srov. podkapitulu 4.1). Jedná se o následující práva: právo na sdělení informací o obvinění v jazyce obviněnému srozumitelném (např. rozsudek ESLP Brozicek proti Itálii ze dne 19. 12. 1989, stížnost č. 10964/84), přiměřený čas a možnost přípravy obhajoby (rozsudek ESLP ve věci Colozza proti Itálii ze dne 12. 2. 1985, stížnost č. 9024/80), právo na výslech svědků proti sobě za stejných podmínek jako svědků ve svůj prospěch (v této souvislosti se ESLP zabýval svědectvím podaným anonymními svědky, což bylo soudem zhodnoceno jako dostatečný důkaz vedoucí k odsouzení obviněných. ESLP se v případě anonymních svědků drží konstantní judikatury (případy Kostovski proti Nizozemí ze dne 20. 11. 1989, stížnost č. 11454/85, Delta proti Francii ze dne 19. 12. 1990, stížnost č. 11444/85 nebo ve věci Saidi proti Francii 20. 9. 1993, stížnost č. 14647/89). Jestliže obviněný nemůže v důsledku ochrany svědků, kteří jsou utajeni, tyto konfrontovat, dochází tak k porušení jeho práva na obhajobu zakotveném v čl. 6 odst. 3 Úmluvy, v důsledku čehož není jeho proces spravedlivý) a právo na pomoc tlumočníka.

⁵⁹ REPÍK, B. *Evropská úmluva a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. s. 140. DOLEŽEL, R. K porušení práva na projednání záležitosti v přiměřené lhůtě v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 6. s. 172.

*samotné, ale i v demokratický stát, který, prohlašuje-li se za stát právní, je povinen zejména svým soudnictvím nalézat práva jednotlivých účastníků řízení nejen v co největší shodě s právem objektivním, ale také v přiměřeném časovém horizontu. Je-li totiž délka řízení zcela neadekvátní věci, o níž je řízení vedeno, je již tím samým spravedlnost procesu popřena.*⁶⁰

Článek 6 Úmluvy zaručuje právo na řízení v přiměřené lhůtě. Co je to přiměřená lhůta a jak se určuje, resp. kdy končí a jaké sankce pro stát, resp. prostředky kompenzace pro obviněného, v českém právním řádu existují, bude analyzováno níže.

4.1 Pojem „trestní obvinění“

Článek 6 odst. 1 Úmluvy, stanoví, že *„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“*

Jako začátek běhu oné přiměřené lhůty se počítá den, kdy byla daná osoba obviněna. Záměrně zde není napsáno „obviněna z trestného činu“, neboť výklad pojmu trestní obvinění je pro účely Úmluvy autonomní a v některých případech spadá pod pojem „trestní obvinění“ také kázeňský delikt či přestupek. Ostatně autonomní interpretaci používá ESLP u všech pojmů v Úmluvě obsažených, neboť každý členský stát Rady Evropy má jiný právní řád, tudíž čin kvalifikovaný jako trestný v právním řádu jednoho členského státu, nemusí být nutně stejně kvalifikován v právním řádu jiného členského státu. Navíc také právní řády samotné podléhají určitému vývoji a určitá jednání se dekriminalizují, zatímco jiná se zákonodárce rozhodne začít trestat, tj. nově kriminalizovat.⁶¹ Je tedy třeba zajistit, aby ve všech členských státech byl pro obvinění z

⁶⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 36/04 ze dne 6. 5. 2004.

⁶¹ Stejnou tendenci můžeme nakonec sledovat i v našem právním řádu. V Československu se začala dekriminalizace výrazně projevovat až na konci 80. let (stejně jako i v jiných zemích bývalého východního bloku). Po roce 1989 přistoupil zákonodárce k dekriminalizaci mnoha trestných činů, převážně těm proti republice a jiných trestných činů poznamenaných předchozími ideologickými a politickými deformacemi. V 90. letech se v Evropě díky nárůstu kriminality a rozmachu mimořádně závažných forem kriminality (např. organizovaná kriminalita) začala projevovat tendence k zotřování trestní represe. Tuto tendenci můžeme konečkonců spatřovat i v novém trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Jako nové trestné činy byly zavedeny např. nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení (§ 243 TZ), způsobení úpadku (§ 224 TZ), neoprávněné zaměstnávání cizinců (§ 342 TZ) aj. Nový TZ zároveň také vypustil některé skutkové podstaty trestných činů (např. řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění podle § 180d nebo také

týchž jednání (i když různě kvalifikovaných) zaručen stejný standard v podobě záruk garantovaných v čl. 6 Úmluvy. ESLP ve své judikatuře zároveň dovozuje povinnost členských států některá jednání kriminalizovat a některá naopak nekriminalizovat (resp. dekriminalizovat).⁶²

Aplikovatelnost čl. 6 Úmluvy je podmíněna dvěma podmínkami, a to hmotněprávní povahou předmětu řízení a také procesněprávním hlediskem, tj. řízením, v rámci něhož je trestní obvinění posuzováno.

4.1.1 Hmotněprávní hledisko „trestního obvinění“

ESLP v rozsudcích Engel a ostatní proti Nizozemí,⁶³ Oztürk proti Německu⁶⁴ a v mnohých dalších stanovil, co rozumí pod pojmem trestní obvinění. ESLP určil tři kritéria, podle kterých mají vnitrostátní orgány posoudit, zda se v daném případě jedná o trestní obvinění (ve smyslu čl. 6 Úmluvy) či nikoliv a podle toho garantovat práva zakotvená v čl. 6 Úmluvy:

- **Kvalifikace činu dle vnitrostátního práva.** Dle judikatury ESLP sem spadají také správní delikty. Repík uvádí, že en bloc spadají všechny přestupky do této „trestní“ oblasti, kdežto disciplinární delikty⁶⁵ zůstávají téměř všechny mimo dosah čl. 6 Úmluvy.⁶⁶ Jinými slovy pokud vnitrostátní právo kvalifikuje skutek jako trestný čin, použijí se záruky čl. 6 Úmluvy vždy. Jestliže vnitrostátní právo skutek nehodnotí jako trestný čin,

nedovolená výroba lihu podle § 194a zákona č. 140/1961 Sb.). Více ke kriminalizaci a dekriminalizaci srov. MUSIL, J. Úvaha o přepínání trestní represe [online]. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*: Konference „Trestní politika, kriminalita a kriminologie: zkušenosti a nové výzvy“ [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/50y/Musil.doc>. Dále viz: RŮŽIČKA, M., ŠABATA, K. Zamyšlení nad některými změnami, které přináší nový trestní zákoník. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 1. s. 5 an.

⁶² V oblasti nekriminalizace je pravděpodobně nejvýznamnějším počinem judikatura zakazující kriminalizaci homosexuálního pohlavního styku, srov. např. rozsudek ESLP ve věci L. a V. proti Rakousku ze dne 9. 1. 2003, stížnost č. 39392/98. Blíže k problematice kriminalizace/nekriminalizace v judikatuře ESLP srov. KMEC, J. *Evropské trestní právo. Mechanismy europeizace trestního práva a vytvoření skutečného evropského trestního práva*. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 87 an.

⁶³ Rozsudek ESLP Engel a ostatní proti Nizozemí ze dne 8. 6. 1976, stížnost č. 5100/71.

⁶⁴ Rozsudek ESLP Oztürk proti Německu ze dne 21. 2. 1984, stížnost č. 8544/79.

⁶⁵ Srov. HUBÁLKOVÁ, E. Stručná rukojet' českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. *Bulletin advokacie*. Listopad 2008, zvláštní číslo. s. 112. Zde je vyjmenována judikatura ESLP ke konkrétním disciplinárním deliktům.

⁶⁶ REPÍK, B. Působnost čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech v trestních věcech. *Trestní právo*. 2001, č. 6. s. 2 an.

neznámá to automaticky, že se na řízení v této věci záruky nebudou vztahovat. Pojem trestní obvinění má tedy autonomní povahu.⁶⁷

- **Povaha deliktu** (posuzována z hlediska chráněného zájmu, adresáta normy a účelu sankce).
- **Druh a závažnost sankce stanovené zákonem.** Delikt, za který lze uložit trest odnětí svobody, by měl být posuzován jako „trestní“ ve smyslu čl. 6 Úmluvy.

Kritéria povahy deliktu a druhu a závažnosti sankce jsou alternativní⁶⁸ – postačí, jestliže má čin přirozeně trestní povahu z hlediska Úmluvy nebo jestliže charakter možného postihu spadá do trestní sféry.⁶⁹

Podle tohoto klíče se za „trestní“ považuje řízení ve věcech přestupků, a to na základě kritéria povahy deliktu bez ohledu na sankci, která za přestupek hrozí, konkrétně ESLP judikoval použitelnost čl. 6 Úmluvy v těchto věcech⁷⁰:

- **Přestupky proti občanskému soužití** (např. Kadubec a Lauko proti Slovensku ze dne 2. 9. 1998, stížnost č. 27061/95).
- **Porušení pravidel silničního provozu** (např. Lutz proti Německu ze dne 25. 8. 1987, stížnost č. 9912/82, Schmutzer proti Rakousku ze dne 23. 10. 1993, stížnost č. 15523/89, Weh proti Rakousku ze dne 8. 4. 2004, stížnost č. 38544/97, nebo také rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 6. 2007 ve věci O'Halloran a Francis proti Spojenému království, stížnost č. 15809/02).
- **Daňová a celní řízení**

⁶⁷ K tomu srov. rozsudek ESLP Adolf proti Rakousku ze dne 26. 3. 1982, stížnost č. 8269/78.

⁶⁸ Repík však ve svém článku citovaném výše (REPÍK, B. Působnost čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech v trestních věcech. *Trestní právo*. 2001, č. 6. s. 2 an.) uvádí, že ESLP u jiných správních deliktů v některých případech alternativní přístup nahradil přístupem kumulativním – např. ve věci Bendenoun proti Francii ze dne 24. 2. 1994, stížnost č. 12547/86. V případě daňových deliktů je situace jasná – jsou považovány za „trestní“.

⁶⁹ Viz rozsudek ESLP Lutz proti Německu ze dne 25. 8. 1987, stížnost č. 9912/82 nebo rozsudek velkého senátu Eze a Connors proti Spojenému království ze dne 9. 10. 2003, stížnost č. 39665/98.

⁷⁰ Více srov. HUBÁLKOVÁ, E. Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. *Bulletin advokacie*. Listopad 2008, zvláštní číslo. s. 112.

Pod pojem „trestní obvinění“ může za určitých okolností spadat také delikt disciplinární. Zde ESLP považuje za rozhodující kritérium povahu sankce. ESLP judikoval aplikovatelnost čl. 6 Úmluvy v těchto konkrétních případech⁷¹:

- **Delikty proti vojenské disciplíně** s odnětím svobody alespoň na dva měsíce a řízení před vojenskými soudy.⁷²
- **Delikty proti vězeňské disciplíně.**
- **Porušení povinnosti mlčenlivosti** v soudním šetření.⁷³

Také Ústavní soud se zabýval pojmem trestní obvinění a garancemi obviněných podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 9/2000⁷⁴ vyslovil závěr, že pod režim čl. 6 odst. 1 věty první Úmluvy spadají i přestupky, za které nelze uložit pokutu vyšší než 2 000 Kč nebo zákaz činnosti. Proto § 83 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, které ze soudního přezkumu vylučuje rozhodnutí o přestupku, za nějž nelze uložit pokutu vyšší než 2 000 Kč nebo zákaz činnosti, s výjimkou případů, kdy bylo vysloveno propadnutí věci nebo zabránění věci, jejíž hodnota přesahuje částku 2 000 Kč, je v rozporu s ustanovením čl. 6 odst. 1 věty první Úmluvy.⁷⁵

V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/99 Ústavní soud vyjádřil, že každý se může domáhat přezkoumání rozhodnutí správního orgánu, byla-li mu tímto orgánem uložena sankce z důvodu skutečného či domnělého porušení v podstatě jakýchkoli právních norem. Ústavní soud spatřuje samostatný problém v tzv. správním trestání, kde sice Ústavní soud

⁷¹ HUBÁLKOVÁ, E. Stručná rukojet' českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. *Bulletin advokacie*. Listopad 2008, zvláštní číslo. s. 112.

⁷² Rozsudek ESLP Findlay proti Spojenému království ze dne 25. 2. 1997, stížnost č. 22107/93.

⁷³ Zde ESLP rozlišuje osoby, které mají povinnost mlčenlivosti (soudce, státní zástupce a advokát), ale také každého občana, který je stranou řízení. ESLP hodnotí kritérium závažnosti sankce, která za delikt hrozí. Zde srov. rozsudky ESLP Weber proti Švýcarsku ze dne 22. 5. 1990, stížnost č. 11034/84 a Demicoli proti Maltě ze dne 27. 8. 1991, stížnost č. 13057/87. V těchto rozsudcích se jednalo o řízení se stranou řízení (Weber), která vyzradila poznatky z policejního vyšetřování do tisku a ve druhém případě šlo o novináře (Demicoli), který insultoval dva poslance Parlamentu – zde se jednalo o osobu, která nebyla členem Sněmovny a která čin spáchala mimo Sněmovnu, a tudíž se nejednalo o delikt disciplinární, avšak sankce, která hrozila, byla dostatečně závažná, a proto ESLP shledal, že čl. 6 Úmluvy je aplikovatelný. Srov. BERGER, V. *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva*. Praha: IFEC s.r.o., 2003. s. 218.

⁷⁴ Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 9/2000 ze dne 17. 1. 2001.

⁷⁵ Více srov. také PLEVA, J. Několik poznámek k nálezu Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 32/08. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 3. Nebo také srov. FRYŠTÁK, M. Zamyšlení nad jedním nálezem Ústavního soudu. *Státní zastupitelství*. 2005, č. 7-8. s. 27 an.

rozhodl nálezem ze 17. 1. 2001 sp. zn. Pl. ÚS 9/2000 o zrušení § 83 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích, které vylučovalo ze soudního přezkumu rozhodnutí, kterými byly postihovány nejméně závažné přestupky, posunul věci poněkud dopředu, přesto však tato oblast není v souladu s Úmluvou, neboť trestním obviněním ve smyslu čl. 6 odst. 1 jsou podle judikatury ESLP prakticky řízení o veškerých sankcích ukládaných správními úřady fyzickým osobám za přestupek nebo jiný správní delikt, jakož i o sankcích ukládaných v řízení disciplinárním nebo kárném (státním zaměstnancům, vojákům, policistům), resp. ukládaných v obdobných řízeních členům komor s nuceným členstvím. Soud pak musí být nadán pravomocí zvážit nejen zákonnost sankce, ale i její přiměřenost.⁷⁶ V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 32/08⁷⁷ Ústavní soud konstatoval, že rozhodnutí vydaná v kázeňském řízení podléhají přezkumu soudu, jelikož podle kritérií vytyčených ESLP v rozsudcích Campbell a Fell proti Spojenému království a Engel a ostatní proti Nizozemí kázeňská řízení osob ve výkonu trestu spadají pod garance uvedené v čl. 6 Úmluvy.

4.1.2 Procesněprávní hledisko „trestního obvinění“

Procesní hledisko spočívá ve vymezení doby, odkdy dokdy řízení běží, a tudíž odkdy dokdy jsou „trestně obviněnému“ garantována práva zakotvená čl. 6 Úmluvy. Dále procesněprávní hledisko vytyčuje, na která všechna řízení související s vlastním trestním řízením, se uvedené garance vztahují.⁷⁸

Trestní řízení začíná obviněním, kterýžto pojem je vykládán autonomně, jak bylo zmíněno výše, a to nejenom co do hmotněprávního hlediska (tj. které všechny skutkové okolnosti lze hodnotit jako předmět trestního obvinění), ale samozřejmě i co do procesního charakteru. ESLP zdůrazňuje, že je třeba při interpretaci „trestního obvinění“ vycházet z materiální stránky věci, tj. můžeme tento pojem vykládat jako „*oficiální sdělení příslušného orgánu, že osoba spáchala trestný čin.*“⁷⁹ Jelikož ESLP odmítá formalistickou interpretaci tohoto pojmu, můžeme se v jeho judikatuře setkat s rozsudky, kde je jako trestní obvinění hodnocena i situace, kdy byla zadržena osoba podezřelá, která ještě nebyla

⁷⁶ Viz nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 16/99 ze dne 27. 6. 2001.

⁷⁷ Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 32/08 ze dne 29. 9. 2010.

⁷⁸ Tato dvě hlediska rozlišuje Repík (srov. REPÍK, B. Působnost čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech v trestních věcech. *Trestní právo*. 2001, č. 666. s. 7 an.).

⁷⁹ Rozsudek ESLP Deweer proti Belgii ze dne 27. 2. 1980, stížnost č. 6903/75.

formálně obviněna.⁸⁰ Čl. 6 Úmluvy je aplikovatelný již v průběhu přípravného řízení trestního, a to včetně práva na přiměřenou délku trestního řízení, k překročení této lhůty může dojít i tehdy, jestliže ještě nebyla obžaloba podána k soudu.⁸¹ Počátek aplikace garancí čl. 6 Úmluvy se tedy v praxi může stát značně nejistým, protože ESLP v těchto věcech nejudikuje jednotně.

Koncem řízení o trestním obvinění je konečné rozhodnutí o vině a trestu, kam se započítává řízení o opravných prostředcích řádných i mimořádných a řízení o ústavní stížnosti.⁸²

Čl. 6 Úmluvy se nevztahuje na řízení vykonávací, na rozhodování o nákladech trestního řízení ani na rozhodování o odškodnění za vazbu či trest.⁸³ Nezapočítává se ani řízení o návrhu na povolení obnovy řízení.⁸⁴ Dokonce se garance čl. 6 Úmluvy nevztahují ani na rozhodování o vazbě, kde platí záruky čl. 5 odst. 2 až 5 Úmluvy.⁸⁵

4.2 Kritéria hodnocení přiměřenosti délky řízení

ESLP ve své judikatuře konstantně rozlišuje tři kritéria, podle kterých je možné určit, zda je délka trestního řízení ještě přiměřená a kdy už není. Každý případ je však vysoce individuální a uvedená kritéria je třeba posuzovat vždy v konkrétních souvislostech dané věci.^{86 87} Vždy hodnocenými kritérii v případě posuzování přiměřenosti délky řízení jsou:

⁸⁰ Srov. rozsudek ESLP Wemhoff proti Německu ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 2122/64, nebo Hozee proti Nizozemí ze dne 22. 5. 1998, stížnost č. 21961/93, naopak v případech Escoubet proti Belgii ze dne 28. 10. 1999, stížnost č. 26780/95 nebo Fotti a další proti Itálii ze dne 21. 11. 1983, stížnost č. 7604/76 nebyl výslech podezřelých osob kvalifikován jako „trestní obvinění“.

⁸¹ Rozsudek ESLP Angelucci proti Itálii ze dne 19. 2. 1991, stížnost č. 12666/87.

⁸² Srov. rozsudek ESLP Delcourt proti Belgii ze dne 17. 1. 1970, stížnost č. 2689/65.

⁸³ Rozsudek ESLP Werner proti Rakousku ze dne 24. 11. 1997, stížnost č. 21835/93.

⁸⁴ Srov. rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Vebiu proti České republice ze dne 26. 7. 2003, stížnost č. 46168/99.

⁸⁵ Rozsudek ESLP Neumeister proti Rakousku ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 1936/63. Dále srov. REPÍK, B. *Lidské práva v soudním konání*. Bratislava: Manz, 1999. s. 183 an.

⁸⁶ Viz rozsudek ESLP König proti Německu 28. 6. 1978, stížnost č. 6232/73.

⁸⁷ Nejvyšší soud USA také dospěl ve svém rozsudku Barker versus Wing z roku 1972 k rozlišování několika kritérií, která je nutno hodnotit ve vzájemné souvislosti, aby mohlo být určeno, zda je délka řízení přiměřená či nikoliv: délka průtahů, důvody průtahů, důkazy, zda obviněný využil svých procesních prostředků

- složitost případu
- chování stěžovatele
- přístup příslušných orgánů státu

ESLP však v některých případech také zohledňuje následující kritérium:

- význam věci pro stěžovatele (přesně přeloženo, co je pro stěžovatele v sázce) – obecně ESLP v trestních věcech k tomuto kritériu přihlíží, protože se jedná o výrazný zásah do právní sféry obviněného s dopady v oblasti sociální, osobní i ekonomické.

Jako objektivní kritérium, které výrazně přispívá k prodlužování řízení ESLP také zohledňuje počet stupňů soudní soustavy, ve kterých byla věc projednávána. Zde ESLP hodnotí přiměřenost délky řízení na jednotlivých stupních. Skutečnost, že obviněný využil opravných prostředků, mu nemůže být kladeno k tíži.

Složitost daného případu. ESLP obvykle konstatuje, že věc nebyla zvláště složitá, že vykazovala jistou míru složitosti anebo že byla výjimečně složitá.⁸⁸ Složitost může spočívat dle judikatury ESLP v komplikacích ve zjišťování skutkového stavu věci, např. tím, že se jedná o závažnou organizovanou kriminalitu⁸⁹, dále případy, kde je nutná právní pomoc z ciziny (výslech svědků apod.)⁹⁰, velký počet svědků⁹¹, nutnost vypracovat znalecké posudky⁹², z čehož plyne velké množství spisového materiálu⁹³. Další komplikace mohou vyplývat ze složitosti právní úpravy, z nejednotnosti národní judikatury či

k odstranění průtahů, důkazy, které prokáží, nakolik byla průtahy zasažena práva obviněného. HALL, D. *Criminal procedure and the constitution*. Albany, N.Y.: Delmar Publishers, 1997. s. 236.

⁸⁸ KMEC, J. Právo na přiměřenou délku trestního řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 5. s. 136.

⁸⁹ Srov. rozsudek ESLP Dobbartin proti Francii ze dne 25. 2. 1993, stížnost č. 13089/87. Nebo také rozsudek ESLP Lavents proti Lotyšsku ze dne 28. 11. 2002, stížnost č. 58442/00, kde se jednalo o závažnou finanční kriminalitu s mezinárodním prvkem.

⁹⁰ Rozsudek ESLP Neumeister proti Rakousku ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 1936/63.

⁹¹ K tomu srov. např. rozsudek ESLP Milasi proti Itálii ze dne 25. 6. 1987, stížnost č. 10527/83.

⁹² Wemhoff proti Německu ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 2122/64.

⁹³ Neumeister proti Rakousku ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 1936/63.

z neexistence národní právní úpravy, popř. z nutnosti předložit věc ústavnímu soudu, aby rozhodl o ústavnosti daných právních předpisů.⁹⁴

Kritérium **chování stěžovatele** je v případě trestního řízení omezeno zásadami, jež trestní řízení ovládají (obviněný nemůže být donucen ke spolupráci, má právo nepřispívat ke svému trestnímu obvinění). K obstarávání důkazů je v trestním řízení povolán soud a státní zástupce, obviněný nemá povinnost navrhnout důkazy ve své trestní věci. To však nevylučuje možnost, že obviněný může trestní řízení zdržovat a nedůvodně protahovat, zvláště pokud je stíhán na svobodě, může uplatňovat různé taktiky k pozdržení řízení. ESLP však judikoval, že obviněnému nemůže být vytýkáno, že uplatňoval práva, která mu právní řád dává k dispozici, tj. především uplatnění opravných prostředků řádných i mimořádných, vznesení námitky podjatosti, stížnosti na postup vyšetřujících orgánů, změnu obhájce či žádost o provedení dalších důkazů apod.⁹⁵ V takovém případě průtahy takto způsobené nepřipadají na vrub státním orgánům (které se s návrhy obviněného musely vypořádat) ani obviněnému.

Přístup příslušných státních orgánů zkoumá ESLP především z hlediska plynulosti řízení, tedy zda se nevyskytovaly v činnosti příslušných orgánů delší odmlky mezi jednotlivými úkony. Drobné průtahy zpravidla nevedou k porušení čl. 6 Úmluvy. Státy mají povinnost organizovat systémy své trestní justice tak, aby nedocházelo k nepřiměřeným průtahům. Pokud k nim dochází, jde o objektivní odpovědnost států. ESLP nezkoumá, který konkrétní orgán průtahy způsobil.⁹⁶ Ve věci Zimmermann a Steiner proti Švýcarsku⁹⁷ ESLP konstatoval, že nelze zohledňovat stav zahlcenosti justice, který trvá dlouhodobě, aniž by byly aplikovány účinné reformy. Zohlednit přetíženost soudů lze jen v případech, kdy je tento stav přechodný a za předpokladu, že byly podniknuty účinné kroky k tomu, aby byl tento stav odstraněn.⁹⁸ V trestních věcech může být délka řízení

⁹⁴ Srov. BARINKA, R. Přiměřená délka řízení podle článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech. *Justiční praxe*. 2002, č. 7. s. 440.

⁹⁵ KMEC, J. Právo na přiměřenou délku trestního řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 5. s. 136.

⁹⁶ Tak Kmec (KMEC, J. Právo na přiměřenou délku trestního řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 5. s. 137) i Repík (REPÍK, B. *Evropská úmluva a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. s. 142).

⁹⁷ Rozsudek Zimmermann a Steiner proti Švýcarsku ze dne 13. 7. 1983, stížnost č. 8737/79.

⁹⁸ Rozsudek ESLP Guincho proti Portugalsku ze dne 10. 7. 1984, stížnost č. 8990/80.

ovlivněna zejména nevhodným vedením vyšetřování⁹⁹ nebo nepřiměřenou délkou mezi skončením vyšetřování a podáním obžaloby. Ve věci Hentrich proti Francii¹⁰⁰ ESLP konstatoval, že v případě, kdy se vede řízení proti několika spoluobviněným, není možné, aby se průtahy v řízení vůči některému z nich odrazily v nepřiměřené délce řízení vůči zbylým spoluobviněným. Platí, že pouze zdržení přičitatelné státu může opravňovat k závěru, že byla překročena přiměřená lhůta řízení.¹⁰¹

Co se týče **významu věci pro stěžovatele**, doba trestního řízení se posuzuje přísněji, než doba řízení ve věcech civilních, neboť důsledky plynoucí z trestního řízení jsou pro obviněné závažnější (omezení práv a svobod, vliv na osobní pověst apod.).¹⁰² V trestních věcech soudy obecně dle ESLP musí postupovat se zvláštní péčí.¹⁰³ To platí tím více, pokud se jedná o řízení proti mladistvému. A jde-li o řízení, kdy je obviněný stíhán ve vazbě, musí být řízení „zvláště rychlé“.¹⁰⁴ I osobní poměry obviněného mohou vytvořit nutnost co nejrychlejšího vyřízení trestní věci (např. řízení proti těhotné ženě, osobě vážně nemocné či staré).¹⁰⁵

4.3 Kazuistika – případy ne/přiměřené délky řízení dle ESLP

Na tomto místě bude uvedeno několik konkrétních případů, kterými se ESLP zabýval, včetně argumentace a použitých kritérií zhodnocení, zda délka řízení byla ještě přijatelná či nikoliv. Kazuistika zde není samoučelná, jelikož, jak bylo řečeno výše v textu, ESLP hodnotí každý případ individuálně, a je tudíž vhodné uvést pro srovnání několik případů.

⁹⁹ Rozsudek ESLP Eckle proti Německu ze dne 21. 6. 1983, stížnost č. 8130/78.

¹⁰⁰ Rozsudek ze dne 22. 9. 1994, stížnost č. 13616/88.

¹⁰¹ Srov. rozsudek ESLP Buchholz proti Německu ze dne 6. 5. 1981, stížnost č. 7759/77 nebo také Proszak proti Polsku ze dne 16. 12. 1997, stížnost č. 25086/94.

¹⁰² Srov. např. rozsudek ESLP Kalashnikov proti Rusku ze dne 15. 7. 2002, stížnost č. 47095/99.

¹⁰³ Rozsudek ESLP Baggetta proti Itálii ze dne 25. 6. 1987, stížnost č. 10256/83.

¹⁰⁴ REPÍK, B. *Evropská úmluva a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. s. 142. K tomu také viz rozsudek ESLP ve věci Abdoella proti Nizozemí ze dne 25. 11. 1992, stížnost č. 12728/87, dále také srov. Styranowski proti Polsku ze dne 30. 10. 1998, stížnost č. 28616/95, rozsudek Frydlender proti Francii ze dne 27. 6. 2000, stížnost č. 30979/96, rozsudek Becker proti Německu ze dne 26. 9. 2002, stížnost č. 45448/99.

¹⁰⁵ Např. rozsudek ESLP Beljanski proti Francii ze dne 7. 2. 2002, stížnost č. 44070/98.

Vybrala jsem ze širokého spektra rozsudků ESLP čtyři případy, ve kterých délka řízení trvala přibližně od 2 do 5-ti let. V případě s nejdelší délkou řízení byla tato délka shledána přiměřenou. Naopak v některých případech, kdy byla délka řízení kratší (skoro o polovinu) Soud na základě vytyčených kritérií shledal, že délka řízení přiměřená nebyla. Zde lze tedy dobře demonstrovat individuální posuzování každého případu na základě specifických okolností v rámci každého z kritérií.

4.3.1 Barfuss proti České republice¹⁰⁶ – nepřiměřená délka řízení

Celková délka řízení trvala 3 roky, 10 měsíců a 7 dnů, tj. doba ode dne, kdy byl obviněný vzat do vazby až do vynesení rozsudku soudem druhého stupně (krajský soud). Posuzována byla tedy přiměřenost délky vazby, která trvala výše uvedenou dobu. ESLP v tomto případě konstatoval, že délka řízení byla nepřiměřená.

Co se týče kritérií posuzování přiměřenosti délky řízení, ta byla vyhodnocena následovně:

- **Složitost případu** – ESLP konstatoval, že případ byl „poměrně složitý“ kvůli povaze obvinění, které se týkalo několika finančních a obchodních společností, a také proto, že vůči stěžovateli byla vznesena ještě další obvinění.
- **Chování stěžovatele** – ESLP konstatoval, že stěžovatel přispěl k délce řízení především tím, že změnil svou obhajobu během veřejného jednání, což si vyžádalo výslech dalších svědků žijících v Německu. Stěžovatel přiznal, že na radu svého právního zástupce záměrně zatajil určité skutečnosti.¹⁰⁷ Přestože v posuzovaném případě může být stěžovatel za daných okolností považován za zodpovědného za některé z průtahů, nemůže to ospravedlnit celkovou délku řízení.
- **Přístup vnitrostátních orgánů** - uplynulo téměř šest měsíců mezi dnem, kdy bylo nařízeno vzetí stěžovatele do vazby a datem, kdy byl stěžovatel

¹⁰⁶ Rozsudek ESLP ze dne 31. 7. 2000, stížnost č. 35848/97.

¹⁰⁷ ESLP ale zároveň připomíná, že článek 6 Úmluvy neukládá obviněným aktivní spolupráci se soudními orgány (platí mimo jiné zásada nemo tenetur). Obviněným nelze vytýkat, že plně využívají právních prostředků dostupných podle vnitrostátního práva. Takové chování stěžovatele nicméně představuje objektivní skutečnost, která – ačkoli nemůže být přičítána žalovanému státu – musí být vzata v úvahu při rozhodování, zda délka řízení přesáhla přiměřenou lhůtu nebo ne.

obviněn z dalších deseti trestných činů podvodu. Ačkoli následující období téměř jedenácti měsíců, které uplynuly mezi vznesením dalších obvinění a dnem, kdy byl stěžovatel formálně obžalován, může být do jisté míry vysvětleno nutností vyslechnout další svědky a nutností shromáždit dodatečné důkazy. ESLP nicméně neshledal, že toto dostatečně vysvětluje délku řízení v tomto období.

4.3.2 **Kobtsev proti Ukrajině¹⁰⁸ – nepřiměřená délka řízení**

Celková délka řízení trvala 3 roky, 1 měsíc a 25 dní, tj. od doby kdy proti stěžovateli bylo zahájeno trestní stíhání na základě domovní prohlídky až do dne, kdy bylo trestní stíhání pravomocně zastaveno z důvodu nedostatku důkazů.

- **Složitost případu** – ESLP konstatoval, že se nejednalo o složitý případ ani po stránce skutkové ani právní. Stěžovatel byl stíhán za jeden skutek nedovoleného držení munice, v kterémžto případě byl stěžovatel pouze jediným obviněným.
- **Chování stěžovatele** – ESLP vyhodnotil, že stěžovatel podstatným způsobem nepřispěl k délce řízení, navíc bylo opět zdůrazněno, že obviněný nemá povinnost aktivně kooperovat s orgány činnými v trestním řízení při objasňování skutkového stavu.
- **Přístup státních orgánů** – zde ESLP shledal závažná pochybení ze strany státních orgánů ve formě průtahů v řízení – obviněný byl sedm měsíců držen ve vazbě, což je okolnost, kdy státní orgány musí postupovat se zvláštní pečlivostí.¹⁰⁹ Další pochybení ESLP spatřuje ve skutečnosti, že hlavní líčení bylo několikrát odročeno, protože soud nebyl schopen zajistit přítomnost svědků. Navíc ESLP soudu vytýká, že ani přes opakovanou nepřítomnost svědků u hlavního líčení, soud nezvážil žádnou možnost státního donucení k zajištění přítomnosti svědků. Obviněný byl propuštěn z vazby a byl nadále stíhán na svobodě. ESLP zdůraznil, že vnitrostátní

¹⁰⁸ Rozsudek ESLP ze dne 4. 4. 2006, stížnost č. 7324/02.

¹⁰⁹ Srov. rozsudek ESLP Smirnova proti Rusku ze dne 24. 7. 2003, stížnost č. 48183/99.

soud měl stanovit přesný rozvrh dalších jednání, aby tak urychlil proces.¹¹⁰
Státní orgány poté několik měsíců nevyvinuly žádnou aktivitu.

4.3.3 Punzelt proti České republice¹¹¹ – délka řízení přiměřená

Celková délka řízení tvořila v tomto případě 3 roky, 3 měsíce a 17 dní. Stěžovatel byl obviněn z trestných činů podvodu a padělání nejprve v Německu, poté uprchl do Prahy, kde byl posléze obviněn z toho, že vystavil dva nekryté šeky v hodnotě přesahující 1.500.000 DEM.

- **Složitost případu** – ESLP konstatoval, že případ nebyl obzvláště složitý.
- **Chování stěžovatele** – stěžovatel vznášel stále nové návrhy na dokazování, ačkoliv již předtím výslovně prohlásil, že žádné další návrhy stran dokazování nemá. Dále podal námitku podjatosti.
- **Přístup orgánů státu** – ESLP neshledal, že by se v případě vyskytly nějaké podstatné průtahy, za které by byly zodpovědné státní orgány. Případem se zabývaly dvě instance dvakrát. Jednání probíhala v přiměřených intervalech.

4.3.4 Pedersen and Baadsgaard proti Dánsku¹¹² – délka řízení přiměřená

Celková délka řízení trvala v tomto případě 5 let, 9 měsíců a 2 dny. Novináři Pedersen a Baadsgaard natočili dva dokumenty, kde nařkli z vraždy určitou osobu. Dokumenty byly odvysílány v dánské televizi. Stěžovatelé byli následně stíháni za trestný čin pomluvy.

- **Složitost případu** – ESLP konstatoval, že případ byl v určitých rysech složitý a časově náročný.
- **Chování stěžovatelů** – dle ESLP stěžovatelé neměli větší podíl na procesních průtazích, nicméně vyplývá z judikatury ESLP, že průtahy způsobené právními zástupci obviněných jsou též přičitatelné samotným obviněným.¹¹³ ESLP dále poukázal na to, že ačkoliv využití opravných

¹¹⁰ K tomu srov. rozsudek ESLP Čevizović proti Německu ze dne 29. 7. 2004, stížnost č. 49746/99.

¹¹¹ Rozsudek ESLP ze dne 25. 4. 2000, stížnost č. 31315/96.

¹¹² Rozsudek ESLP ze dne 17. 12. 2004, stížnost č. 49017/99.

¹¹³ K tomu srov. rozsudek ESLP Capuano proti Itálii ze dne 25. 6. 1987, stížnost č. 9381/81.

prostředků nemůže být stěžovatelům přičteno k tíži, přesto tyto opravné prostředky řízení před vnitrostátními soudy prodloužily. Navíc stěžovatelé nikdy neprotestovali proti odročení věci. ESLP tedy shledal, že stěžovatelé k průtahům v řízení do určité míry přispěli.

- **Přístup vnitrostátních orgánů** – doba od zahájení stíhání do podání obžaloby trvala 1 rok, 5 měsíců a 16 dní. Během této doby se konalo mnoho výsledků a byla vydána určitá rozhodnutí. ESLP se domnívá, že tato lhůta je přiměřená. Řízení před prvostupňovým soudem skončilo za 1 rok a 2 a půl měsíce, kdy termín všech slyšení byl domlouván spolu s obviněnými. Z tohoto důvodu ESLP tuto lhůtu také shledává přiměřenou. Řízení před odvolacím soudem trvalo 1 rok a skoro šest měsíců. Obhájce obviněných v červnu 1996 dokonce vznesl přání jednoho z obviněných, aby se začátek odvolacího řízení přesunul až na rok 1997. Je pravdou, že příprava obžaloby pro odvolací řízení trvala sedm měsíců, avšak vzhledem ke složitosti případu neshledává ESLP tuto délku nepřiměřenou. Stěžovatelé následně podali opravný prostředek k nejvyšší soudní instanci. Předání případu trvalo dalších téměř 7 měsíců. Tato lhůta také nemůže být kritizována. Samotné řízení před nejvyšším soudem trvalo 1 rok a měsíc, což není projevem neakceptovatelné nečinnosti soudu.

5 Judikatura českých soudů ke kritériím posuzování přiměřenosti délky řízení

Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě je garantováno nejen v Úmluvě v článku 6 odst. 1, ale také v českém vnitrostátním právním řádu. Listina základních práv a svobod, jakožto součást ústavního pořádku ČR, zaručuje každému tzv. právo na soudní ochranu ve své Hlavě páté. Konkrétně článek 36 odst. 1 Listiny stanoví, že „*Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.*“ V kombinaci s článkem 38 odst. 2, kde stojí, že „*Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.*“ dojdeme k závěru, že právo na přiměřenou délku řízení je právem ústavně garantovaným, přičemž je třeba, aby stát organizoval soustavu svých státních orgánů takovým způsobem, aby nedocházelo k nedůvodným průtahům na straně soudů. Případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudů a ostatních orgánů činných v trestním řízení právem očekávají dodržování přiměřené doby řízení. Tak ostatně konstatoval ESLP,¹¹⁴ jakož také český Ústavní soud.¹¹⁵ Důležité je upozornit na to, že tato ústavní ochrana se nevztahuje pouze na řízení před soudem, nýbrž také na přípravné řízení trestní a na řízení vykonávací a zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení.¹¹⁶ Tuto zásadu konkretizuje také jednoduché právo, TŘ zakotvuje jako jednu z obecných zásad trestního řízení rychlost řízení v § 2 odst. 4 následovně: „*Trestní věci musí [orgány činné v trestním řízení – pozn. autorky] projednávat co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách.*“ K urychlení řízení TŘ taktéž zakotvuje procesní lhůty důležité pro zákonný průběh trestního řízení, jakož i další instituty, které směřují k celkovému urychlení trestního řízení (podrobný rozbor viz kapitola 9).

¹¹⁴ Např. srov. rozsudek ESLP Zimmermann a Steiner proti Švýcarsku ze dne 13. 7. 1983, stížnost č. 8737/79.

¹¹⁵ Srov. např. nález ÚS sp. zn. III. ÚS 1094/09 ze dne 23. 9. 2009, nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 55/94 ze dne 14. 9. 1994, nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 466/97 ze dne 11. 3. 1998.

¹¹⁶ Srov. JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení. *Kriminalistika*. 2003, č. 1. s. 18.

Ústavní soud vychází z judikatury ESLP a používá obdobné argumenty jako Soud, pro úplnost problematiky považují však za vhodné uvést nejzávažnější judikaturu, zejména českého Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. V této kapitole se budu zabývat pouze hodnocením kritérií přiměřenosti délky řízení. V kapitole **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**⁸ bude uvedena judikatura týkající se problematiky trestu a délky řízení, kterou již české soudy formulovaly.

5.1 Právo na soudní ochranu

Ústavnímu soudu přísluší posoudit, zda řízení před obecným soudem bylo jako celek spravedlivé a zda v něm byly respektovány principy, zakotvené v hlavě páté Listiny základních práv a svobod, jakož i zásady čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹¹⁷ Neboť se jedná o orgán, který provádí kontrolu ústavnosti v demokratickém právním státě. Porušením práva na přiměřenou délku trestního řízení je porušeno právo na soudní ochranu dle Listiny zakotvené v čl. 36 an.

Ústavní soud konstatoval (stejně tak jako to učinil i ESLP), že *„je věcí státu organizovat své soudnictví tak, aby principy soudnictví zakotvené v Listině byly respektovány. Případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži těch, kteří od soudu právem očekávají ochranu svých práv v přiměřené lhůtě.“*¹¹⁸

5.2 Délka řízení a kritéria přiměřenosti

ESLP se drží konstantní judikatury, když stanoví, že délku řízení a její přiměřenost je třeba posuzovat vždy individuálně s přihlédnutím k několika základním kritériím, kterými jsou složitost případu, přístup stěžovatele a postup vnitrostátních orgánů v dané věci. Stejným způsobem hodnotí přiměřenost délky řízení i český Ústavní soud.¹¹⁹

¹¹⁷ Viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 55/94 ze dne 14. 9. 1994. V tomto nálezu ÚS judikoval, že *„pokud soud zastavil řízení, aniž k tomu měl zcela jasné a nepopíratelné důvody, pak takový postup je nutné hodnotit jako odepření práva na soudní ochranu.“* Další judikaturu Ústavního soudu k právu na soudní a jinou právní ochranu dle čl. 36 an Listiny srov. FLEGL, V. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. Praha: C.H. Beck, 1997. s. 183 an.

¹¹⁸ Nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 358/98 ze dne 10. 11. 1998.

¹¹⁹ Stejnou argumentaci srov. také např. v rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 425/2005 ze dne 28. 2. 2006.

Přiměřenost doby řízení nelze vyjádřit numericky, neboť je podmíněna objektivně charakterem projednávané věci a musí být zkoumána ve světle konkrétních okolností případu, s přihlédnutím ke složitosti věci, chování stěžovatele a chování příslušných orgánů. V případě trestního řízení tak může být významný pro posouzení přiměřenosti jeho délky např. počet spoluobviněných, teritoriální a časový rozsah trestné činnosti či přítomnost mezinárodního prvku. Státu pak nelze přičítat k tíži prodloužení délky řízení, dané uplatňováním procesních práv stěžovatelem. Konečně je třeba zkoumat, zda orgány činné v trestním řízení konaly v dané věci plynule (přičemž pojem plynulost v trestním řízení je třeba chápat ve světle ústavně zaručených práv stěžovatele a také v kontextu zásady rychlosti řízení zakotvené v ustanoveních trestního řádu).¹²⁰ Kritérium přiměřené lhůty je subjektivním pojmem, který se může lišit podle povahy každého individuálního případu. Je věcí státu, aby zajistil takový stav personálu, který by kritérium přiměřené lhůty byl schopen naplnit.¹²¹

K přiměřenosti délky řízení se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 28. 2. 2006 pod sp. zn. 30 Cdo 425/2005: *„Průtahy řízení mohou způsobit značné znehodnocení nebo i porušení subjektivních práv hmotněprávní povahy, o něž se jedná. To má dále vliv na přijetí věcně správného a spravedlivého rozhodnutí. Rychlost a účinnost každého řízení je ovšem podmíněna objektivně, charakterem projednávané věci. Dobu na projednání věci bez zbytečných průtahů nelze vyjádřit numericky. [...] K řešení problematiky nutnosti zajištění práva na urychlené soudní rozhodnutí, kdy z objektivních důvodů nelze v justiční sféře stanovit délku řízení formou procesních lhůt, přispívá maxima, kterou při přezkumu stížností na průtahy v řízení doktrinárně ohraničí judikatura Ústavního soudu shodně s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Spočívá na zásadě, že každý konkrétní případ musí být hodnocen vždy individuálně v závislosti na jeho okolnostech.“*

Na příklad také slovenský Ústavní soud se zabýval kritérii přiměřenosti délky řízení. V úvahu vzal, že rychlost a účinnost se odvíjí do značné míry od složitosti věci. Složitost případu by se měla posuzovat následovně: (1) zda je nutné, aby se aplikoval větší počet právních norem, (2) stejná právní norma může interpretací nabýt více významů, (3) má dojít k vázanému nebo (4) k volnému uvážení v dané věci. Srov. nálezy slovenského ÚS sp. zn. II. ÚS 22/96 ze dne 2. 10. 1996. Citováno z: ŠIMÍČEK, V. Ústavněprávní aspekty průtahů v řízení před obecnými soudy. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 3. s. 18.

¹²⁰ Tuto argumentaci použil ÚS ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 641/04 ze dne 19. 1. 2005.

¹²¹ Srov. nálezy ÚS sp. zn. IV. ÚS 599/2000 ze dne 22. 1. 2001.

V případech, kdy je tato délka posuzována ve vztahu k celému trestnímu řízení (od zahájení řízení až do právní moci), je v některých judikátech pokládána za nepřiměřenou délku řízení zpravidla doba přesahující pět až šest let.¹²² Zvláště přísně posuzuje Ústavní soud nepřiměřenost délky řízení ve věcech vazebních – tehdy lze i několikaměsíční prodlevy, v nichž orgány činné v trestním řízení neprovedou žádný úkon, posuzovat jako nepřiměřené průtahy.¹²³

5.2.1 Kritérium složitosti věci

Ústavní soud judikoval, že složitostí věci lze odůvodnit pouze nutnost řádné činnosti orgánů činných v trestním řízení, nikoliv jejich nečinnost, nebo činnost, která je díky svému špatnému provádění neefektivní.¹²⁴

Ústavní soud se také vyjádřil k mezinárodnímu prvku v řízení, který je obvykle faktorem prodlužujícím řízení: „*Je nepřijatelné, aby trestní řízení bylo donekonečna prodlužováno s odkazem na nutnost získávat informace ze zahraničí. Je věcí státu, aby se s problematikou zahraničních prvků v trestním řízení, včetně mezinárodní spolupráce, vypořádal zajištěním funkčního a rychlého systému právní pomoci, či jiným způsobem.*“¹²⁵

5.2.2 Kritérium chování obviněných

Ústavní soud zohledňuje při průtahích řízení přístup stěžovatele v daném případě, jako faktory zeslabující úspěšnost stížnosti na porušení práva na soudní ochranu (konkrétně čl. 38 LZPS) na základě neodůvodněných průtahů v řízení uvedl ve svém rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 95/04, že „*podstatný podíl na průtahích, ke kterým v tomto řízení*

¹²² Za obecně vžitý předpoklad, kdy se již řízení přehoupne do své nepřiměřené délky, je praxí obecně považována doba 6 let. Tento časový úsek je pak udáván stěžovateli především s odvoláváním na judikaturu ESLP. Z řady judikovaných nálezů a usnesení Ústavního soudu však v souladu s výše uvedeným plyne, že každý případ je z hlediska délky řízení zapotřebí zkoumat ve světle jeho jedinečnosti. Tudiž nelze kategoricky uzavřít, že jakmile délka řízení, bez ohledu na další skutkové okolnosti, přesáhne dobu 6 let, jedná se již bez dalšího o řízení, které trvá nepřiměřeně dlouhou dobu, tudiž se v něm příslušné státní orgány dopustily nesprávného úředního postupu, z kterého plyne poškozenému nárok na náhradu škody, resp. zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. Lze ovšem konstatovat, že uváděná lhůta 6 let je vnímána jako lhůta maximální a musejí existovat opravdu závažné důvody mimo sféru vlivu státu proto, aby bylo ospravedlnitelné řízení delší. Více srov. HRAZDÍRA, J., KOLEČEK, J. Nepřiměřená délka soudního řízení a možnosti obrany dle českého práva [online]. *eLAW* [cit. 2010-11-23]. Dostupné z: <http://www.elaw.cz/cs/ostatni/165-neprimerena-delka-rizeni-ceske-pravo.html>.

¹²³ Srov. MUSIL, J. Úvaha o přepínání trestní represe [online]. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*: Konference „Trestní politika, kriminalita a kriminologie: zkušenosti a nové výzvy“ [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/50v/Musil.doc>.

¹²⁴ Srov. nálezn ÚS sp. zn. I. ÚS 641/04 ze dne 19. 1. 2005.

¹²⁵ Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 641/04 ze dne 19. 1. 2005.

*docházelo, má samotný stěžovatel, resp. jeho obhájce. Ústavní soud nemohl přehlédnout ani fakt, že písemné soudní zásilky, doručované stěžovateli v průběhu trestního řízení, se často nepodařilo doručit, protože se stěžovatel nezdržoval na jím udaných adresách; i tím docházelo k průtahům řízení.*¹²⁶

Ústavní soud se také vyjádřil k případu, kdy stěžovatel, cítíc se zkrácen na svých právech zaručených v LZPS, k čemuž mělo dojít v průběhu trestního řízení vedenému proti stěžovateli, se ovšem ochrany domáhal v řízení občanskoprávním ve věci ochrany osobnosti, ve kterém dle stěžovatele došlo k průtahům. Policie ČR měla zneužít jména a příjmení stěžovatele ve svých spisech, dále měla neoprávněně provést domovní prohlídku a fotografovat stěžovatele v jeho bydlišti bez jeho souhlasu, bez zákonného důvodu a především bez zákonného příkazu k takovým úkonům. Ústavní soud zhodnotil již samotný postup stěžovatele jako velice neefektivní. Jestliže mělo dojít k průtahům v řízení trestním, které je samostatným druhem procesního řízení podle zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, pak mělo být využito především nástrojů, které poskytuje trestní řád. Jako příklad takových institutů lze uvést opravné prostředky proti rozhodnutím orgánů činných v trestním řízení, žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. Právní úprava těchto institutů v českém trestním řádu odpovídá, co do úrovně poskytované právní ochrany, standardu obvyklému v jiných vyspělých demokratických právních státech. To, že stěžovatel zvolil způsob ochrany svých práv prostřednictvím civilního řízení, pokládá Ústavní soud za základ budoucích komplikací a průtahů.¹²⁷ Ústavní soud dále zdůraznil značné ztížení procesního postupu, který je dán potřebou vyžadování spisového materiálu mezi různými státními orgány (soudem v civilním řízení, soudem v trestním řízení, policejním orgánem, státním zastupitelstvím), provádění duplicitních úkonů. Na základě tohoto postupu vzniká vůbec nadměrný formalismus, podkopávající hospodárnost a efektivitu řízení. Negativní důsledky z toho plynoucí, zejména průtahy v občanském soudním řízení, nelze v takovém případě klást za vinu státním orgánům.¹²⁸

¹²⁶ Usnesení ÚS sp. zn. III. ÚS 95/04 ze dne 9. 9. 2004.

¹²⁷ Viz usnesení ÚS sp. zn. III. ÚS 209/04 ze dne 23. 6. 2004.

¹²⁸ V této opravdu kuriózní věci navíc stěžovatel zapříčinil další průtahy tím, že neustále podával bezdůvodné námitky podjatosti a dožadoval se vyloučení soudců, kteří působili v projednávané věci. Několikrát navrhoval také změnu žalobního petitu. Plynulému projednávání věci bránilo také opakující se nedostavení stěžovatele nebo jeho právního zástupce na jednání soudu.

5.2.3 Kritérium postupu státních orgánů

Ústavní soud v první řadě konstatoval, že „... je to státní moc jako celek bez ohledu na její dělení do jednotlivých složek, která má jednotlivci garantovat ochranu jeho práv, přičemž nezbytným atributem takové ochrany je také její včasnost.“¹²⁹ Je tedy nerozhodné, zda jsou průtahy zapříčiněny faktorem subjektivním (jednání rozhodujícího soudce) či objektivním (množství napadlých věcí, právní úprava organizace soudnictví či nedostatečné administrativní a technické zázemí obecných soudů). Je věcí státu, aby zajistil takový stav personálu, který by kritérium přiměřené lhůty byl schopen naplnit.¹³⁰

Za klíčový faktor ÚS považuje nicméně to, zda průtahy spočívají toliko na straně státní moci (soudu) nebo jsou vyvolávány také jednáním účastníků řízení či přímo stěžovatelem. Navíc průtahy přičitatelné státu musí dosáhnout určité intenzity, aby byly způsobilé porušit právo zakotvené v čl. 38 LZPS, což ÚS konstatoval kupříkladu ve svém rozhodnutí pod sp. zn. I. ÚS 345/96¹³¹: „Proto vzhledem ke všem okolnostem Ústavní soud nemohl než ústavní stížnost zamítnout, neboť průtahy způsobené soudy samými nebyly natolik závažné, aby je bylo možno označit přímo za zásah do ústavně zaručených základních práv a svobod.“

ÚS se také zabýval prodlevami v řízení, které byly způsobeny nečinností subjektů, které orgánům činným v trestním řízení mají poskytovat informace (nezávisle na tom, zda jde o subjekty soukromoprávní či veřejnoprávní). Zde shledal ÚS pochybení v případě, kdy se orgánům činným v trestním řízení nedostalo včasné odpovědi, což samozřejmě nemůže být OČTŘ kladené za vinu. Nicméně za vinu lze těmto orgánům přičítat reakci na tuto nečinnost. OČTŘ své žádosti sice urgovaly, což může hrát při posuzování průtahů svou roli, ale opakované žádosti a urgency, které byly v konkrétním případě učiněné po půl roce nečinnosti dotázaného, adekvátní reakci dle ÚS nepředstavují.¹³²

Velmi markantní porušení práva na přiměřenou délku řízení bylo konstatováno v trestní věci, kde přípravné řízení v době rozhodování ÚS trvalo devět let, což je doba vysoce překračující požadavek přiměřené lhůty. Stěžovatel (v trestním řízení obviněný) se

¹²⁹ Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 600/03 ze dne 16. 1. 2004.

¹³⁰ Nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 599/2000 ze dne 22. 1. 2001.

¹³¹ Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 345/96 ze dne 10. 3. 1998.

¹³² Srov. nález ÚS sp. zn. I. ÚS 641/04 ze dne 19. 1. 2005.

po většinu doby přípravného řízení nacházel ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, takže byl pro orgány činné v trestním řízení snadno dosažitelný.¹³³

Ústavní soud zároveň uznal, že ústavní stížnost jako individuální rozhodnutí není řešením systematickým. V nálezu pod sp. zn. I. ÚS 600/03 podotkl následující: „... *ÚS však nemá jiného nástroje k zajištění ochrany základních práv jednotlivců než rozhodnutí v individuální věci, jímž současně apeluje na příslušné orgány reprezentující státní moc, aby zásahy do základních práv byly odstraněny a eliminovány. Ústavní soud u vědomí neefektivity svého rozhodnutí je přesto činí proto, aby nepřispěl k mezinárodněprávní odpovědnosti ČR.*“¹³⁴ Tento apel byl částečně vyslyšen, nejenom na základě této výzvy ÚS, ale především na základě judikatury ESLP a obavy z mezinárodněprávní odpovědnosti v podobě nutnosti platit přiměřené zadostiučinění úspěšným stěžovatelům proti České republice k ESLP. V roce 2009 nebyla Česká republika před ESLP ani jednou odsouzena za nepřiměřenou délku řízení, jelikož Česká republika již disponuje efektivním prostředkem nápravy v podobě náhrady škody za imateriální újmu proti státu.

¹³³ Nález ÚS sp. zn. III. ÚS 529/03 ze dne 25. 3. 2004.

¹³⁴ Viz nález ÚS sp. zn. I. ÚS 600/03 ze dne 16. 1. 2004.

6 Změna judikatury ESLP – rozsudek Kudła proti Polsku

„Soud stojí před neustále rostoucím počtem stížností. Tato skutečnost ohrožuje dlouhodobou efektivitu systému, a tudíž vyžaduje výraznou reakci ze strany členských států. Právě v tomto kontextu nabývá dostupnost účinných vnitrostátních prostředků nápravy zvláštní důležitosti. Zdokonalení existujících prostředků nápravy bude velmi pravděpodobně mít účinek jak kvantitativní, tak kvalitativní na pracovní zátěž Soudu.“¹³⁵

Zahlcenost ESLP stížnostmi na porušení čl. 6 Úmluvy, jmenovitě stížností na průtahy řízení, tedy, jak plyne z výše uvedeného citátu, přiměla ESLP k přehodnocení své předchozí judikatury, která spočívala v konstatování, že nelze aplikovat čl. 13 Úmluvy v případě, že je porušen čl. 6 Úmluvy, neboť čl. 6 je speciální úpravou vůči čl. 13 a garance, jež jsou poskytovány čl. 13, jsou absorbovány ustanovením čl. 6 Úmluvy.¹³⁶ Komise v případě Pizzetti¹³⁷ vyřkla stanovisko, že „čl. 13 je neaplikovatelný tam, kde údajné porušení tohoto článku nastalo soudním aktem, protože ustanovení Úmluvy nelze vykládat tak, že ukládají státům povinnost vytvořit orgány ke kontrole soudní moci“.

Rozsudek ESLP ve věci Kudła proti Polsku ze dne 26. 10. 2000 však toto stanovisko změnil. Závěr, že čl. 6 je lex specialis k čl. 13 Úmluvy je stále platný, garance poskytované čl. 13 jsou absorbovány účinnějšími garancemi, které poskytuje čl. 6 Úmluvy. Tento závěr nicméně neplatí u všech práv garantovaných čl. 6, a to zejména u práva na přiměřenou délku řízení. Otázka, zda délka řízení byla přiměřená, je odlišná od otázky, zda vnitrostátní právo poskytuje dotčené osobě účinný právní prostředek, jímž by se mohla domáhat nápravy porušení uvedeného práva.

Od rozsudku Kudła proti Polsku ESLP pečlivě kontroluje nejen to, zda o oprávněnosti trestního obvinění bylo rozhodnuto v přiměřené lhůtě, ale také zda měl stěžovatel na vnitrostátní úrovni k dispozici účinný vnitrostátní prostředek nápravy porušení tohoto práva, jak si to žádá článek 13 Úmluvy. V rozhodnutí Scordino proti

¹³⁵ Rada Evropy: Doporučení Rec(2004)6 Výboru ministrů členským státům o zdokonalování vnitrostátních právních prostředků nápravy [online]. 2005 [cit. 2010-10-08]. Dostupné z: http://www.radaevropy.cz/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=74&Itemid=97.

¹³⁶ K tomu srov. např. rozsudek ESLP ve věci Pizzetti proti Itálii ze dne 26. 2. 1993, stížnost č. 12444/86, rozsudek Bouilly proti Francii ze dne 24/06/2003, stížnost č. 57115/00 nebo také rozsudek Giuseppe Tripodi proti Itálii ze dne 25. 1. 2000, stížnost č. 40946/98.

¹³⁷ Rozsudek ze dne 26. 2. 1993, stížnost č. 12444/86.

Itálii¹³⁸ potom ESLP dospěl k závěru, že jedním z atributů této účinnosti je i výše zadostiučinění priznaného státem, které musí být v rozumném poměru k částkám, které by v daných případech priznal on sám na základě článku 41 Úmluvy.¹³⁹

6.1 Vztah čl. 13 a čl. 35 odst. 1 k čl. 6 Úmluvy

Podle čl. 1 Úmluvy leží primární odpovědnost za implementaci a možnost státního vynucení práv zaručených Úmluvou na členských státech. Systém individuálních stížností k ESLP je pouze subsidiárním opatřením k národnímu systému vytvořenému na základě Úmluvy. Tato subsidiarita je vyjádřena v čl. 13 a čl. 35 odst. 1 Úmluvy.

Čl. 13 zakotvuje právo na účinné opravné prostředky:

Každý, jehož práva a svobody priznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

Čl. 35 odst. 1 stanoví podmínky přijatelnosti individuálních stížností:

Soud se může věci zabývat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí.

Účelem čl. 35 odst. 1 je umožnit členským státům zakotvit možnost prevence nebo nápravy porušeného práva zakotveného v Úmluvě na vnitrostátní úrovni.¹⁴⁰ Ustanovení zakotvené v čl. 35 odst. 1 je založeno na předpokladu uvedeném v čl. 13, že vnitrostátní pořádek zaručuje účinný právní prostředek nápravy v případě, že dojde k porušení práva zakotveného Úmluvou. Tímto ustanovením čl. 13 zavazuje členské státy chránit lidská práva nejprve v rámci svého vnitrostátního právního systému, možnost stížnosti k ESLP je tak pouze ochranou doplňkovou.

Z tohoto pohledu je nejefektivnějším způsobem zajištění ochrany práva na přiměřenou délku řízení, aby jednotlivci měli možnost se nejprve obrátit na vnitrostátní

¹³⁸ Rozhodnutí ze dne 27. 3. 2003 o přijatelnosti stížnosti č. 36813/97.

¹³⁹ Srov. KMEC, J. Ztráta (reálných) šancí: Co to je? [online]. *Jiné právo* [cit. 2010-11-22]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/11/ztrta-relnch-anc-co-to-je.html>.

¹⁴⁰ K tomu srov. rozsudek velkého senátu ESLP Selmouni proti Francii ze dne 28. 7. 1999, stížnost č. 25803/94.

orgán – na základě této argumentace požadavky čl. 13 posilují garance uvedené v čl. 6 odst. 1 mnohem více, než kdyby byly pouze absorbovány tímto článkem Úmluvy.

Správná interpretace čl. 13 je tedy taková, že toto ustanovení garantuje účinný prostředek nápravy před národním soudem při porušení práva na přiměřenou délku řízení, které je garantováno v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Před změnou své judikatury Soud nekladl na členské státy povinnost mít ve svém právním řádu účinné prostředky nápravy při porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy (protože to vyplývá z čl. 13, jehož porušení nebylo před změnou judikatury indikováno). Po klíčovém rozsudku Kudła proti Polsku však již takový požadavek na členské státy je legitimní. V další judikatuře se tudíž ESLP zabýval otázkou účinnosti vnitrostátních prostředků nápravy. Na základě této judikatury se vyprecizovaly české prostředky nápravy průtahů v řízení do dnešní podoby, čímž se i minimalizoval nápad českých stěžovatelů ve věci průtahů.

V kombinaci čl. 13 a čl. 35 odst. 1 Úmluvy dospějeme k následujícímu požadavku: k tomu, aby mohla být podána stížnost k ESLP je třeba vyčerpat všechny vnitrostátní opravné prostředky, které jsou účinné. Zde ovšem vyvstává otázka, co lze považovat za účinný prostředek nápravy.

Právní prostředek nápravy musí být účinný právně, ale především fakticky, musí být reálně způsobilý zabránit porušení práva nebo pokračování v porušování práva nebo musí, pokud již k průtahům došlo, poskytovat stěžovateli adekvátní náhradu za průtahy již způsobené (např. v podobě náhrady škody). Nestačí tedy pouze odkázat na to, že prostředek v právním řádu státu existuje, stát má povinnost prokázat, že v praxi tímto prostředkem lze opravdu nápravy docílit.¹⁴¹ Tato účinnost nezávisí na úspěšnosti výsledku podání takového opravného prostředku. Orgán, který o tomto prostředku rozhoduje, nemusí mít ani atributy soudní instance.¹⁴² Podle rozsudku ve věci Klass¹⁴³ může jít o

¹⁴¹ Rozsudek Guincho proti Portugalsku ze dne 6. 7. 1982, stížnost č. 8990/80. Rozsudek Kangasluoma proti Finsku ze dne 20. 1. 2004, stížnost č. 48339/99. Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Mifsud proti Francii ze dne 11. 9. 2002, stížnost č. 57220/00. Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Andrášik a další proti Slovensku ze dne 22. 10. 2002, stížnost č. 57984/00.

¹⁴² HUBÁLKOVÁ, E. K účinnosti právních prostředků nápravy ve stížnostech na průtahy soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 10. s. 9 an.

¹⁴³ Rozsudek Klass proti Německu ze dne 6. 9. 1978, stížnost č. 5029/71.

opravný prostředek i před jiným než soudním orgánem. V kauze Leander¹⁴⁴ Soud připustil, že výraz opravný prostředek může ve skutečnosti znamenat souhrn opravných prostředků, jsou-li v takové kombinaci teprve s to zajistit účinnou nápravu.¹⁴⁵ V případech, kdy se jedná o právo na řízení vedené v přiměřené lhůtě, je dále právní prostředek nápravy účinný, jestliže umožňuje, aby rozhodnutí příslušných soudů bylo vydáno dříve, anebo aby dotyčný obdržel přiměřenou náhradu za již vzniklé průtahy.¹⁴⁶

Stejně tak se ustanovení zabraňující/napravující průtahy řízení musejí aplikovat s jistou mírou pružnosti a bez přílišných formalizmů. Pravidlo vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy krom toho nelze uplatňovat mechanicky a nemá ani absolutní charakter; při dohledu nad jeho dodržováním je třeba vzít v úvahu okolnosti daného případu. To zejména znamená, že Soud musí realisticky přihlédnout nejen k právním prostředkům nápravy upraveným v teoretické rovině v právním pořádku dotyčné smluvní strany, ale také k jeho právním a politickým souvislostem a k osobní situaci stěžovatelů.¹⁴⁷

Pokud tedy ve vnitrostátním právním řádu formálně prostředky existují, nicméně jejich využití praktickou situací reálně nedokáže zlepšit, pak ESLP takový prostředek nepovažuje za účinný ve smyslu čl. 13 a stěžovatel nemusí před podáním stížnosti k ESLP tento vnitrostátní prostředek využít.

V českém právním řádu máme několik právních prostředků nápravy. Účinné však nejsou zdaleka všechny (podrobný výklad viz kapitola 7):

- Ústavní stížnost
- Žaloba na náhradu škody proti státu
- Hierarchická stížnost / Návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu

¹⁴⁴ Rozsudek Leander proti Švédsku ze dne 26. 3. 1987, stížnost č. 9248/81.

¹⁴⁵ ŠTURMA, P. Úvod do evropské ochrany lidských práv – Právo na opravné prostředky. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 1999.

¹⁴⁶ Rozsudek velkého senátu Sürmeli proti Německu ze dne 8. 6. 2006, stížnost č. 75529/01.

¹⁴⁷ Tuto argumentaci použil ESLP v rozsudku velkého senátu Scordino proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 36813/97, ale také např. v rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Vokurka proti České republice ze dne 16. 10. 2007, stížnost č. 40552/02.

7 Účinné prostředky nápravy v právním řádu České republiky

Faktem je, že ještě donedávna neexistoval v českém právním řádu žádný prostředek nápravy, který by byl účinný ve smyslu čl. 13 Úmluvy a který by ESLP akceptoval.¹⁴⁸ Judikatura ESLP do roku 2000 neuznávala možnost současného porušení čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy. Článek 6 byl považován za *lex specialis* k článku 13 a garance zakotvené v článku 13 byly považovány za absorbované čl. 13 Úmluvy. Změna judikatury ESLP v podobě rozsudku Kudła proti Polsku z roku 2000 spočívala v přehodnocení vztahu čl. 6 odst. 1 a článku 13 ve spojení s článkem 35 odst. 1 Úmluvy.

Rozsudek Kudła proti Polsku sice tuto argumentaci nevyvrátil, ale ESLP v tomto rozhodnutí konstatoval, že v případě průtahů v řízení garance absorbovány nejsou. Tudíž od tohoto přelomového rozsudku ESLP posuzuje nejen, zda došlo k průtahům v řízení, ale zároveň posuzuje, zda došlo před podáním stížnosti do Štrasburku k využití všech vnitrostátních účinných prostředků nápravy směřující k nápravě tohoto porušení. Přičemž prostředek, který je shledán neúčinným ve smyslu čl. 13 Úmluvy, nemusí být stěžovatelem využit před podáním individuální stížnosti do Štrasburku.

Od roku 2000 tedy ESLP zkoumá v případech průtahů v řízení také účinnost prostředků nápravy. Česká republika dopadla špatně – ani jeden z možných prostředků nápravy, které ve vnitrostátním právním řádu přicházely v úvahu, nebyl zpočátku shledán účinným.

ESLP konstatoval, že nejefektivnějším způsobem řešení by bylo jednoznačně zavedení preventivního prostředku nápravy. Jestliže ale stát není schopen zajistit prevenci proti průtahům, musí být alespoň schopen poskytnout procesní prostředky k tomu, aby

¹⁴⁸ Kupříkladu Spolková republika Německo dosud nedisponuje efektivními prostředky nápravy proti průtahům v řízení (viz např. rozsudek ESLP Sürmeli proti Německu ze dne 8. 6. 2006, stížnost č. 75529/01). Německý právní řád disponuje tzv. dohledovou stížností (*Dienstaufsichtsbeschwerde*), která může být vznesena proti konkrétnímu soudci, nicméně na základě této stížnosti nelze dosáhnout žádných efektivních opatření. Dalším právním prostředkem nápravy, který ale není efektivní, je ústavní stížnost, která v případě úspěchu, vede pouze ke konstatování, že byly porušeny procesní předpisy. Efektivním řešením by (např. dle Ústavního soudu v Mnichově – NVwZ 2000/693) byla žaloba na nečinnost, která by ovšem musela být nejprve upravena v zákoně, soudcovská praxe nestačí k tomu, aby bylo možno tuto alternativu bez zákonného ustanovení považovat za efektivní prostředek nápravy. Nutným předpokladem je jasné zakotvení institutu v právním řádu. Současná situace se vyvíjí příznivě k přijetí tohoto řešení. Více viz MORLOK, M. *Grundrechte*. 2. vyd. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2010. s. 419.

řízení nebylo excesivně dlouhé. Takové opatření je výhodnější než pouhé posteriorní poskytnutí kompenzace za nepřiměřeně dlouhé řízení.¹⁴⁹

ESLP tedy rozlišuje prostředky preventivní a kompenzační. Neuvádí však konkrétně, které prostředky by to měly být – to ponechává na volné úvaze vnitrostátního zákonodárce.

Jako kompenzační prostředek uvádí ESLP v rozsudku Scordino proti Itálii, že v případě trestního řízení může vzít vnitrostátní soud při posuzování výroku o trestu v úvahu délku řízení a např. trest snížit.¹⁵⁰ Touto cestou se vydaly české soudy (srov. judikaturu především Ústavního soudu v kapitole **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**8) a český zákonodárce v podobě přijetí nového trestního zákoníku, účinného od 1. ledna 2010, který v § 39 upravuje kritéria, která soud zohlední při určování výše trestu, zde soud musí mimo jiné zohlednit také délku řízení (a její posouzení podle kritérií složitosti věci, chování obviněného a postupu státních orgánů). Co se týče přiměřeného zadostiučinění, je nutné odškodňovat nejen újmu materiální, ale především i tu imateriální, kterou ESLP v případě průtahů v řízení v podstatě předpokládá.

Některé státy ESLP chválí, že dokázaly ve svých právních řádech skloubit prostředky preventivní a kompenzační – tak učinily např. Rakousko, Chorvatsko, Španělsko, Polsko či Slovensko.¹⁵¹

7.1 Ústavní stížnost

Ústavní stížnost je subsidiárním prostředkem ochrany základních práv a svobod. Teprve když ostatní zákonné prostředky a mechanismy selžou, resp. jsou bezvýsledně vyčerpány nebo nejsou účinné, popř. nejsou žádné, lze se obrátit na Ústavní soud jako na soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) s ústavní stížností proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a

¹⁴⁹ Rozsudek velkého senátu Scordino proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 36813/97.

¹⁵⁰ Tak konstatoval např. i v rozsudku Beck proti Norsku ze dne 26. 6. 2001, stížnost č. 26390/95.

¹⁵¹ Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Slaviček proti Chorvatsku ze dne 4. 7. 2002, stížnost č. 20862/02, rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Fernández-Molina González a ostatní proti Španělsku ze dne 8. 10. 2002, stížnost č. 64359/01, Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Michalak proti Polsku ze dne 1. 3. 2005, stížnost č. 24549/03, rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Andrášik a další proti Slovensku ze dne 22. 10. 2002, stížnost č. 57984/00.

svobod. Subsidiarita ústavní stížnosti se procesně projevuje v podmínce její přípustnosti (§ 75 odst. 1 ZÚS) spočívající v tom, že jejímu podání zásadně musí předcházet vyčerpání všech procesních prostředků, které se stěžovateli k ochraně jeho práva v právním řádu nabízejí. Kromě toho, že ústavní stížnost je prostředkem subsidiárním, je též prostředkem speciálním – slouží pouze k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod, nikoli jiných práv, která vyplývají jenom z podústavního práva a nejsou zaručena právem ústavním.¹⁵² K porušení práva zakotveného v čl. 38 odst. 2 LZPS na přiměřenou délku řízení dochází na základě jiného zásahu orgánu moci veřejné.¹⁵³

V oblasti trestního řízení je možné směřovat ústavní stížnost proti průtahům v řízení ve třech typech situací – v řízení přípravném, v řízení před soudem a proti řízení již skončenému. Přičemž Ústavní soud má pravomoc podle § 82 odst. 2 a 3 ZÚS orgánu moci veřejné přikázat, aby v průtazích již nepokračoval a pokud to je možné, aby obnovil stav před porušením (druhá věc je ta, že v českém právním řádu neexistuje prostředek k vynucení tohoto rozhodnutí Ústavního soudu, neboť za porušení tohoto rozhodnutí zákon nestanoví žádnou sankci).¹⁵⁴

Co se týče opravných prostředků, které je třeba před podáním ústavní stížnosti vyčerpat, jedná se o následující:

- **Řízení přípravné**

- § 157a TŘ – žádost obviněného či poškozeného o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce podle § 159a TŘ.¹⁵⁵
- § 72 TŘ – žádost obviněného o propuštění z vazby, a to včetně využití opravných prostředků, tzn. stížnosti proti rozhodnutí OČTŘ.

¹⁵² WAGNEROVÁ, E., DOSTÁL, M., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 2007.

¹⁵³ Srov. § 72 odst. 1 písm. a), který stanoví: „Ústavní stížnost jsou oprávněni podat fyzická nebo právnická osoba podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.“

¹⁵⁴ Avšak např. Jelínek ve svém článku z roku 2003 tvrdí, že dle jeho „poznatků z praxe se tento specifický právní prostředek směřující k urychlení řízení vyznačuje velkou účinností“. Viz JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení. *Kriminalistika*. 2003, č. 1. s. 28.

¹⁵⁵ Viz § 157a odst. 1 TŘ: „Ten, proti němuž se trestní řízení vede, a poškozený mají právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tato žádost není vázána lhůtou.“

- **Řízení před soudem**

- § 174a ZSS¹⁵⁶ - návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu.
- Není však v rozporu s principem subsidiarity ústavní stížnosti (a jejího odmítnutí pro předčasnost), jestliže stěžovatel nevyčerpá možnost podat stížnost na průtahy u Ministerstva spravedlnosti nebo u předsedy příslušného soudu ve smyslu § 167 an. ZSS nebo stížnost na průtahy podanou u vedoucího státního zástupce podle § 16b zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.¹⁵⁷

- **Řízení již skončené**

- Uplatnění nároku na náhradu škody u Ministerstva spravedlnosti, resp. u obecného soudu dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.¹⁵⁸

Zde je třeba ještě podotknout, že v případě, kdy v samotném řízení o tom kterém výše uvedeném opravném prostředku dochází ke značným průtahům, je možné podat ústavní stížnost i tak, jestliže stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma.¹⁵⁹ V případě tohoto ustanovení se jedná pouze o ochranu doplňkovou, nejde tedy o rozšíření škály opravných prostředků proti průtahům v řízení. Toto ustanovení primárně míří na situaci, kdy je zde pravomocné rozhodnutí, které již zasahuje do ústavně

¹⁵⁶ Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁷ MUSIL, J. Úvaha o přepínání trestní represe [online]. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*: Konference „Trestní politika, kriminalita a kriminologie: zkušenosti a nové výzvy“ [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/50v/Musil.doc>.

K tomu viz také následující nález Ústavního soudu:

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 168/05 ze dne 24. 11. 2005: „Dle své rozhodovací praxe, kterou změnil v důsledku judikatury Evropského soudu pro lidská práva (*Hartman proti České republice*), nepovažuje Ústavní soud za porušení zásady subsidiarity [...] případy, kdy proti průtahům v soudním řízení účastníci nebrojili stížností podanou podle § 26 a násl. zákona č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů, resp. počínaje 1. 4. 2002 stížností podle § 164 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. Přestože tedy z textu stížnosti ani ze spisu o nalézacím řízení užití tohoto procesního prostředku stěžovateli nevyplývá, považuje Ústavní soud stížnost z tohoto pohledu za způsobilou projednání.“

¹⁵⁸ V souladu s novelou tohoto zákona provedenou zákonem č. 160/2006 Sb., která je účinná od 27. 4. 2006.

¹⁵⁹ Srov. § 75 odst. 2 písm. b) ZÚS.

zaručeného základního práva nebo svobody stěžovatele a proti němuž stěžovatel uplatnil opravný prostředek, který je ostatně povinen podle § 75 odst. 1 vyčerpat.¹⁶⁰ Za předpokladu, že v takovém řízení o opravném prostředku dochází ke značným průtahům a v důsledku těchto průtahů stěžovateli již vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma, je možné se obrátit na Ústavní soud s ústavní stížností.

Ústavní soud také zpočátku odmítal ústavní stížnosti namítající průtahy v řízení z důvodu neaktuálnosti zásahu, pokud zjistil, že průtahy mezitím pominuly a liknavý soud začal v mezidobí ve věci jednat.¹⁶¹ V posledních letech však (zejména pod vlivem rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hartman proti České republice – viz níže) je i v takovém případě připraven ústavní stížnosti vyhovět a konstatovat v nálezů porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů s tím, že pro stěžovatele má tento akademický výrok význam jako podklad pro případné uplatnění nároku vůči státu na náhradu škody podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.¹⁶²

Po vyčerpání výše uvedených opravných prostředků se bude Ústavní soud takovou ústavní stížností zabývat. Jak již bylo naznačeno výše – v případě, že ÚS shledá, že v daném řízení probíhaly, resp. probíhají průtahy v řízení, má k dispozici jedinou možnost, kterou zakotvuje ZÚS ve svém § 82 odst. 3 písm. b), když stanoví, že: „... *zakáže příslušnému státnímu orgánu, aby v porušování práva a svobody pokračoval, a přikáže mu, aby, pokud je to možné, obnovil stav před porušením.*“ Nálezy Ústavního soudu však nelze vynutit, neboť neexistuje právní sankce za porušení. V tomto případě se jedná pouze o výzvu vůči daným orgánům veřejné moci, která ovšem nemusí být účinná.

Tímto způsobem na českou ústavní stížnost, jakožto na možný efektivní prostředek nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy, pohlíží také ESLP.¹⁶³ V klíčovém rozsudku Hartman

¹⁶⁰ Srov. WAGNEROVÁ, E., DOSTÁL, M., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 2007.

¹⁶¹ Srov. nález sp. zn. IV. ÚS 215/96 ze dne 12. 2. 1997 nebo usnesení sp. zn. IV. ÚS 202/02 ze dne 27. 8. 2002 nebo také nález sp. zn. II. ÚS 168/05 ze dne 24. 11. 2005.

¹⁶² WAGNEROVÁ, E., DOSTÁL, M., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 2007.

K tomu srov. také např. nález ÚS sp. zn. II. ÚS 298/05 ze dne 6. 10. 2005.

¹⁶³ Před rozsudkem Hartman proti České republice však ESLP českou ústavní stížnost coby efektivní prostředek nápravy podle čl. 13 Úmluvy nazíral, viz např. rozhodnutí o nepřipustnosti stížnosti E. F. proti České republice ze dne 29. 6. 1994, stížnost č. 23548/94.

proti České republice¹⁶⁴ z roku 2003 ESLP konstatoval dva důvody, proč je česká ústavní stížnost neefektivním vnitrostátním prostředkem nápravy proti průtahům v řízení:

- Český právní řád nestanoví žádnou sankci pro případ, že výzva Ústavního soudu ve smyslu § 82 ZÚS nebude respektována. Český ÚS taktéž není oprávněn přijmout konkrétní opatření k urychlení řízení.
- V případě, že průtahy již nastaly, nemá český Ústavní soud pravomoc stěžovatelům přiznat odškodnění. Podle zákona č. 82/1998 Sb. lze odškodnit újmu materiální, která vznikla na základě průtahů v řízení. Nelze však odškodnit újmu nemajetkovou.¹⁶⁵

Z těchto závěrů vyplývá, že ústavní stížnost není efektivním vnitrostátním prostředkem nápravy proti průtahům v řízení, a tudíž poškození, kteří se chtějí obrátit na ESLP, nemusejí za dané právní úpravy obsažené v ZÚS tohoto vnitrostátního prostředku využít.

Problém neefektivity ústavní stížnosti tkví však také v tom, že samotné řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem často nevyhovuje požadavkům rychlosti.¹⁶⁶ ESLP nejprve ve své judikatuře neumožňoval použití požadavku na rychlost na řízení před

¹⁶⁴ Rozsudek ESLP Hartman proti České republice ze dne 10. 7. 2003, stížnost č. 53341/99. Neúčinnost ústavní stížnosti pak byla vyslovena např. ještě v rozsudku Koudelka proti České republice ze dne 20. 7. 2006, stížnost č. 1633/05.

¹⁶⁵ Srov. např. Ústavní soud na Slovensku má pravomoc přiřknout zadostiučinění.

Právo, jehož porušení nejčastěji namítají stěžovatelé u slovenského Ústavního soudu, je právě právo na přiměřenou délku řízení. V roce 2009 to bylo dle oficiálních statistik 603 ústavních stížností. Za důvody průtahů v řízení považují zástupci slovenské odborné veřejnosti zejména následující skutečnosti: nízká profesní úroveň justičních pracovníků (a to zejména soudců), což se poté projevuje v nedostatečné úrovni vypracovaných rozhodnutí, proto je třeba zdokonalit systém vzdělávání, především v rámci justiční akademie. Dle generálního prokurátora (v roce 2009 JUDr. Dobroslav Trnka) je třeba velice důkladně analyzovat zkušenosti s novým principem kontradiktornosti trestního řízení. Chybí totiž podrobnější metodický pokyn pro vyšetřovatele, prokurátory, soudce i advokáty. Je třeba důsledně řešit obstrukce, které v řízení často záměrně způsobují advokáti. Dále je nutné konkretizovat subjektivní pochybení rozhodovacích osob a učinit přítrž tomu, že některé nižší soudy nerespektují právní názory Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Do budoucna je třeba legislativně přehodnotit znovuzavedení čtyřletého funkčního období soudců, elektronizaci justice a posílení pravomocí předsedů soudů. Podrobněji srov. MACEJKOVÁ, I. Prieťahy v súdnom konaní – vážny celospoločenský problém. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, č. 3. s. 2 an.

¹⁶⁶ REPÍK, B. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené lhůty řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7. s. 8 an.

ústavními soudy členských států Rady Evropy. Judikatura však postupně rozšířila aplikační možnosti čl. 6 Úmluvy v tomto ohledu.¹⁶⁷

7.2 Náhrada škody proti státu

Tento nyní již účinný prostředek nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy je upraven v zákoně č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (dále jen „OdpŠk“). Styčným bodem, který mechanismus těchto náhrad škody zefektivnil, byla novela tohoto zákona z roku 2006.¹⁶⁸ Na základě této novelizace byla do zákona včleněna úprava umožňující stěžovatelům žádat nejen zadostiučinění za majetkovou újmu, ale i zadostiučinění za újmu nemajetkovou (viz § 31a OdpŠk).

ESLP nicméně kompenzace za průtahy již vzniklé nepovažuje za řešení ideální, neboť *„porušení práva na přiměřenou délku řízení následně již napravit nelze, neboť průtahy již nastalé nelze odstranit. Je však možné poskytnout obětem průtahů určitou kompenzaci.“*¹⁶⁹ Důraz by měl být kladen spíše na opatření preventivní. Samozřejmě, pokud průtahy již nastanou, je nutné potom odškodňovat jak újmu materiální, tak imateriální. V již zmíněném rozsudku Hartman proti České republice ESLP konstatoval, že Česká republika nedisponuje žádným účinným prostředkem nápravy proti průtahům v řízení, jelikož *„český Ústavní soud nemůže při současném konstatování porušení základních práv a svobod přiznat finanční náhradu škody a nemajetkové újmy, neexistuje proto v českém právním řádu žádný právní prostředek nápravy, který by mohl být považován za účinný ve smyslu článků 13 a 35 odst. 1 Úmluvy.“*

Případ, ve kterém byla prověřena účinnost tohoto prostředku nápravy, byla věc Vokurka proti České republice¹⁷⁰ z roku 2007. Stěžovatel podal stížnost k ESLP již roku

¹⁶⁷ Srov. např. rozsudek Deumeland proti Německu ze dne 29. 5. 1986, stížnost č. 9384/81, Bock proti Německu ze dne 29. 3. 1989, stížnost č. 11118/84, Kraska proti Švýcarsku ze dne 19. 4. 1993, stížnost č. 13942/88. Citováno z: KMEC, J. Stížnosti na řízení před Ústavním soudem České republiky. *Justiční praxe*. 2002, č. 7. s. 426.

¹⁶⁸ Zákon č. 160/2006 Sb., který nabyl účinnosti dne 27. 4. 2006.

¹⁶⁹ Srov. např. rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti ve věci X. proti Rakousku ze dne 8. 7. 1974, stížnost č. 5575/72.

¹⁷⁰ Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Vokurka proti České republice ze dne 16. 10. 2007, stížnost č. 40552/02. V českém neoficiálním překladu je text dostupný viz: Justice: Ministerstvo spravedlnosti ČR:

2002, v mezidobí však nabyla účinnosti ona novela OdpŠk. Na základě úpravy přechodných ustanovení této novely byla stížnost pana Vokurky odmítnuta pro nevyčerpání opravných prostředků. Přechodná ustanovení totiž stanoví, že:

„Odpovědnost podle tohoto zákona za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem [...] se vztahuje také na nemajetkovou újmu vzniklou přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud nebyl nárok na náhradu této újmy promlčen; v případě, že poškozený podal před nabytím účinnosti tohoto zákona k Evropskému soudu pro lidská práva z tohoto titulu v dané věci včasnou stížnost, o které tento soud dosud nevydal konečné rozhodnutí, dojde k promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy za 1 rok ode dne účinnosti tohoto zákona.“

Touto dikcí český zákonodárce ESLP o několik desítek (možná i více) stížností ulehčil. Nicméně v hodnocení tohoto, již účinného, prostředku nápravy ESLP příliš chválou nehýřil. ESLP vyslovil určité pochybnosti nad koncepcí, kdy nároky na náhradu škody proti státu projednává orgán moci výkonné (Ministerstvo spravedlnosti). Česká vláda argumentovala snahou snížit nápad na soudy prvního stupně, které by tuto agendu musely řešit. Tento argument ESLP uznal, nicméně vyslovil obavu nad možným dalším prodlužováním délky řízení. Jelikož stěžovatel žádající náhradu škody po Ministerstvu spravedlnosti, v případě, že bude nespokojen s rozhodnutím Ministerstva, se bude dožadovat nového rozhodnutí u soudu prvního stupně a následně se může odvolat, posléze dovolat a nakonec podat i ústavní stížnost.

Jaký je tedy mechanismus při žádosti o náhradu škody proti státu? Stát odpovídá podle § 5 písm. b) OdpŠk za škodu, která byla způsobena nesprávným úředním postupem. Pod pojmem nesprávný úřední postup rozumíme dle § 13 odst. 1 OdpŠk *„porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za*

Rozhodnutí senátu páté sekce Soudu ze dne 16. října 2007 o přijatelnosti stížnosti č. 40552/02 – Vokurka proti České republice [online]. 2009 [cit. 2010-11-23]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=390&d=195037>.

Pan Vokurka byl tedy cca po pěti letech čekání se stížností u ESLP odkázán na základě přechodných ustanovení novely zpět na vnitrostátní úroveň. Využit tohoto nového prostředku však stěžovatel odmítl s tvrzením, že *„stanovisko vlády je působivé. Jde však zase jen o fiktivní práva účastníků soudních řízení.“*

Komentář k tomuto rozsudku viz: KOLÁČKOVÁ, J. Vokurka proti České republice – podmínky přijatelnosti stížnosti na délku řízení. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2008, č. 2. s. 114 an.

nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.“ K tomu podal výklad i Ústavní soud kupříkladu ve svém nálezu z roku 2008:¹⁷¹

*„ ... z obsahu tohoto pojmu však vyplývá, že podle konkrétních okolností může jít o jakoukoliv jinou než rozhodovací činnost spojenou s výkonem pravomocí státního orgánu, dojde-li při ní nebo v jejím důsledku k porušení pravidel předepsaných právními normami pro počínání státního orgánu nebo k porušení pořádku určeného povahou a funkcí postupu. Za nesprávný postup, vedoucí k odpovědnosti státu, je proto třeba považovat i nevydání či opožděné vydání rozhodnutí, mělo-li být vydáno či vydáno ve stanovené lhůtě, případně jiná nečinnost státního orgánu či jiné vady ve způsobu vedení řízení, samozřejmě za předpokladu, že poškozenému vznikla škoda, která je s takovým postupem v příčinné souvislosti. Aby se jednalo o postup „úřední“, musí tak postupovat osoby, které plní úkoly státního orgánu, a tento postup musí sloužit výkonu státní moci. Podmínkou aplikace § 13 cit. zákona tedy je, že stát (prostřednictvím svých orgánů či jiných subjektů) vystupuje jako nositel veřejné moci při jejím uplatňování.“*¹⁷²

Nárok na náhradu škody se uplatňuje u Ministerstva spravedlnosti, přičemž škodu je třeba nahradit do šesti měsíců ode dne uplatnění nároku. Poté může žadatel podat žalobu k obecnému soudu, tu lze také podat tehdy, jestliže žadatel nesouhlasí s výší odškodnění. Důležité je, že žaloba k soudu v této věci nepodléhá soudnímu poplatku.

Jak již bylo řečeno výše – od účinnosti novely z roku 2006 je možné odškodňovat i nemateriální újmu. Kritéria pro vyčíslení nemateriální újmy jsou obdobná těm, která určil ve své judikatuře ESLP pro posuzování přiměřenosti délky řízení. § 31a OdpŠk stanoví, že při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo a rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k celkové délce řízení, složitosti řízení, jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, postupu orgánů veřejné moci během řízení a k významu předmětu řízení pro poškozeného.

¹⁷¹ Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 99/07 ze dne 7. 10. 2008.

¹⁷² Komentář k tomuto nálezu ÚS zpracoval Pavel Varvařovský, viz VARVAŘOVSKÝ, P. Nečinnost státního orgánu a náhrada škody. *Právní fórum*. 2008, č. 12. s. 524.

Zadostiučinění se poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Zde český zákonodárce přihlédl opět k judikatuře ESLP, jelikož v některých případech tak ESLP sám učinil.¹⁷³ Nutno podotknout, že Ministerstvo spravedlnosti přiznává odškodnění v hodnotě nižší, než by přiznal v dané věci ESLP, nicméně tato výše je dostatečná, a tudíž by ESLP stížnost nárokuující vyšší zadostiučinění odmítl pro nepřijatelnost. Ministerstvo spravedlnosti tedy šetří státní kasu. Dle judikatury ESLP jsou totiž dostatečná taková zadostiučinění, která pokryjí alespoň ze 45% sumu, kterou by ESLP v dané kauze pravděpodobně přiznal podle čl. 41 Úmluvy.^{174 175}

ESLP tedy nepovažuje za účinný takový prostředek nápravy, který neumožňuje domoci se na vnitrostátní úrovni satisfakce za morální (tj. imateriální) újmu, sám však v mnoha svých rozsudcích vyslovil, že stěžovateli je dostatečným zadostiučiněním vyslovení porušení Úmluvy.¹⁷⁶ ESLP ve své judikatuře neposkytuje dostatečnou argumentaci pro to, kdy se dá usuzovat, že finanční zadostiučinění bude přiručeno a kdy ESLP bude konstatovat, že pouhé vyřknutí porušení Úmluvy je dostatečným zadostiučiněním.¹⁷⁷ Určitá kritéria pro posouzení výše nemateriální újmy upravil v případech Ernestina Zullo proti Itálii¹⁷⁸ či Cocchiarella proti Itálii¹⁷⁹. V těchto případech se však jednalo o civilní řízení, tudíž aplikace pro trestní řízení je nejistá.¹⁸⁰

¹⁷³ Např. v rozsudku ve věci Berlin proti Lucembursku ze dne 15. 7. 2003, stížnost č. 44978/98.

¹⁷⁴ K tomu srov. rozsudky ESLP ve věcech Scordino a ostatní, Apicella, Cocchiarella a dalších proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 64890/01.

¹⁷⁵ Statistiky k odškodňování podle zákona č. 82/1998 Sb. viz Příloha 10.

¹⁷⁶ Viz rozsudek ESLP Golder proti Spojenému království ze dne 21. 2. 1975, stížnost č. 4451/70. Nebo např. rozsudek ESLP ve věci Melich a Beck proti České republice ze dne 24. 7. 2008, stížnost č. 35450/04.

¹⁷⁷ Srov. REPÍK, B. K náhradě nemajetkové újmy při překročení přiměřené délky řízení. *Právní fórum*. 2005, č. 9. s. 92 an.

¹⁷⁸ Rozsudek ze dne 10. 11. 2004, stížnost č. 64897/01.

¹⁷⁹ Rozsudek ESLP ze dne 10. 11. 2004, stížnost č. 64886/01.

¹⁸⁰ Kritéria, která použil ESLP pro civilní řízení jsou následující:

„Pokud jde o zhodnocení morální škody způsobené délkou řízení, Soud má za to, že částka 1 000 až 1 500 EUR za každý rok trvání řízení (nikoli za každý rok omeškání, nečinnosti soudu) je východiskem pro výpočet škody. Výsledek vnitrostátního řízení nemá význam pro morální škodu vzniklou délkou řízení. Výsledná částka se zvýší o 2 000 EUR, jestliže význam sporu je velký, zejména jde-li o pracovněprávní věc, věc osobního stavu nebo právní způsobilosti, důchodovou věc nebo jde-li o zvláště závažné řízení týkající se zdraví nebo života osob. Základní částka se sníží vzhledem k počtu soudních instancí, které ve věci rozhodovaly, vzhledem k chování stěžovatele, zejména vzhledem k počtu měsíců nebo let spojených s bezdůvodným postoupením nebo odročením věci způsobeným stěžovatelem, dále vzhledem k malému

Co se týče prokazování **materiální újmy**, shledává ESLP pouze zcela výjimečně, že zde existuje příčinná souvislost mezi konstatovaným porušením práva na projednání věci v přiměřené lhůtě a stěžovatelem tvrzenou materiální újmou.¹⁸¹ ESLP zásadně vyžaduje důkazy o tom, že materiální škoda stěžovateli vznikla, vyžaduje také prokázání příčinné souvislosti mezi škodou a porušením Úmluvy. ESLP v některých případech konstatoval, že vzhledem k okolnostem materiální újma vzniknout mohla a hlouběji se tímto aspektem nezabýval.¹⁸²

Z judikatury ESLP ale naopak plyne, že co do **imateriální újmy** ESLP uznává tzv. vyvratitelnou domněnku vzniku morální újmy stěžovatele z důvodu nepřiměřené délky řízení (především vzhledem k složitosti prokazování pocitů deprese, obav z poškození svého jména apod.). Stěžovatelé nicméně nemají nárok na finanční zadostiučinění od ESLP, ten jej přiznává jen v případě potřeby.¹⁸³ Konkrétní výši přiznaného zadostiučinění potom ESLP určuje tzv. na základě spravedlnosti. Pokud výše není nerozumná, může stěžovateli přiznat celou požadovanou částku¹⁸⁴, v drtivé většině případů však přiznává méně,

významu věci, např. jde-li o nevýznamný majetkový spor, a posléze v závislosti na životní úrovni v zemi. Snížení může přicházet v úvahu také tehdy, když stěžovatel byl jen krátkou dobu účastníkem řízení, v němž pokračoval jako dědic. Celková částka může být dále snížena, jestliže stěžovatel již dosáhl na národní úrovni výroku o porušení Úmluvy a peněžitou náhradu v rámci vnitrostátního nápravného řízení. Kromě toho, že existence prostředku nápravy na vnitrostátní úrovni je v plném souladu s principem subsidiarity, který je Úmluvě vlastní, takový prostředek je dostupnější než stížnost u Soudu, je rychlejší a lze jej učinit v jazyku stěžovatele. Má tedy výhody, které je třeba vzít v úvahu“.

¹⁸¹ Viz např. Bořánková proti České republice ze dne 7. 1. 2003, stížnost č. 41486/98.

¹⁸² Srov. např. rozsudek Abdulaziz, Cabales and Balkandali proti Spojenému království ze dne 28. 5. 1985, stížnost č. 9214/80.

K otázce přisouzení imateriální škody se vyjádřil také ÚS ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010:

„ESLP uvedl, že pokud jde o morální újmu, východiskem může být pevná, byť vyvratitelná domněnka, že nepřiměřená délka řízení způsobuje morální újmu. Tomuto závěru ostatně odpovídá i důvodová zpráva k zákonu č. 160/2006 Sb. Nemajetková újma se neproказuje, vzniká samotným porušením základních práv a svobod, a specificky v případě nepřiměřených délek řízení se jen zcela výjimečně nepřiznává zadostiučinění v penězích.“ K tomu srov. i rozsudek NS ČR sp. zn. 30 Cdo 958/2009 ze dne 23. 9. 2010. Nebo také rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 1337/2010 ze dne 20. 10. 2010. V rozsudku NS sp. zn. 30 Cdo 3026/2009, ze dne 21. 10. 2010 soud stanovil přesnější kritéria pro určení konkrétní sumy zadostiučinění za nemateriální škodu, opět se ale jedná o řízení občanskoprávní. NS však v tomto svém rozsudku rozumně konstatoval, že „... pro zachování jednotnosti rozhodování ve věcech odškodnění za porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě je nezbytné, aby soudy ve svých rozsudcích podrobně vysvětlily, z jaké základní částky odškodnění vyšly a jakým způsobem, včetně procentního vyjádření, zohlednily kritéria uvedená v § 31a odst. 3 písm. b) až e) OdpŠk při určení konečné výše odškodnění.“

¹⁸³ Srov. Neumeister proti Rakousku ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 1936/63.

¹⁸⁴ Viz např. rozsudek Guerresi proti Itálii ze dne 24. 4. 2001, stížnost č. 32646/96.

neboť částky, které stěžovatelé požadují, jsou obvykle značně nadsazené. Stěžovatel nicméně není povinen výši morální újmy prokazovat.^{185 186}

Před účinností novely zákona o náhradě škody se bylo možné nějakého finančního zadostiučinění v trestním řízení domáhat v případě excessu (překročení pravomoci státu razantním způsobem) žalobou na ochranu osobnosti.¹⁸⁷ Průtahy v řízení by však do této kategorie nejspíše nespádaly. Ústavní soud navíc k této otázce podotkl, že se jedná o způsob velice neefektivní (srov. náleze ÚS výše v textu).¹⁸⁸

České soudy poměřovaly až do listopadu 2010 výši imateriální újmy, kterou je třeba stěžovateli přiřknout, podle vodítka, které poskytl ESLP v rozsudku *Apicella* proti Itálii¹⁸⁹, kde ESLP stanovil, že *„tam, kde stát zavedl kompenzační prostředek, musí Soud ponechat širší prostor pro uvážení, aby tak byla umožněna náprava souladná s právním řádem, tradicemi a životním úrovní daného státu. K tomu Soud dodal: „Bude zejména jednodušší pro domácí soudy odkazovat na částky přiznávané na vnitrostátní úrovni u jiných typů škod – například škody na zdraví, škody vztahující se ke smrti příbuzného či škody v případech pomluvy – a spolehnout se na své nejniternější přesvědčení, i když to bude mít za následek přiřčení částek nižších než těch, které jsou stanoveny Soudem v obdobných případech.“* Podle tohoto klíče se tedy ujala praxe, že soudy si stanovily jako horní limit pro stanovení výše nemateriální újmy částku 240.000 korun, neboť to je nejvyšší odškodnění, které náleží pozůstalým podle § 444 odst. 3 občanského zákoníku za smrt osoby blízké. Tuto judikaturu prolomil Nejvyšší soud svým rozsudkem ze dne 4. 11. 2010.¹⁹⁰ Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozsudku uvádí, že *„Podle dovolacího soudu je ale nutno tuto úvahu Soudu [argumentaci v rozsudku *Apicella* – pozn. autorky] interpretovat tak, že ve vnitrostátním prostředí může být vytvořen a aplikován vlastní model, podle něhož se dospěje k vyjádření celkové částky přiměřeného zadostiučinění, a to například na základě zkušeností z řízení o náhradě jiných typů škod. Zásadně ale nelze*

¹⁸⁵ Ministerstvo spravedlnosti. Manuál pro aplikaci zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění zákona č. 160/2006 Sb., na případy odškodňování průtahů v řízení, 2006.

¹⁸⁶ Výši obdržených kompenzací českých stěžovatelů za imateriální újmu od ESLP viz Příloha 10.

¹⁸⁷ Srov. rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 478/2007 ze dne 31. 10. 2007.

¹⁸⁸ Více k žalobám na ochranu osobnosti na základě pochybení v trestním řízení viz VLK, V. Otevírá se nový prostor pro odškodňování morální újmy při zásazích státu? *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1-2. s. 49 an.

¹⁸⁹ *Apicella, Cocchiarella a další proti Itálii* ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 64890/01.

¹⁹⁰ Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 2301/2009 ze dne 4. 11. 2010.

vycházet z nějaké absolutní částky či absolutně daného limitu a je nutno přihlédnout k okolnostem konkrétního, individuálního případu, jakož i k judikatuře ESLP. [...] Proto není na místě limitovat výši přiměřeného zadostiučinění ani částkou, která náleží pozůstalým za smrt osoby blízké podle § 444 odst. 3 obč. zák. Následování tohoto limitu by totiž v mnoha případech vedlo k tomu, že poškozený by i v případě poskytnutí odškodnění v penězích takto omezeného, zůstal kvalifikován jako oběť porušení Úmluvy, a účelu kompenzačního řízení by tak nebylo dosaženo.“¹⁹¹

7.3 Hierarchická stížnost / Návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu

Hierarchická stížnost, čili ustanovení § 164 an. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích nebyla Soudem shledána jako účinný prostředek nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy. ESLP pravidelně judikoval, že tato stížnost není účinným prostředkem nápravy, proto český zákonodárce schválil novelu ZSS účinnou ke dni 1. července 2004,¹⁹² kterou byl do českého ZSS zaveden nový institut, který měl představovat tzv. preventivní prostředek nápravy, s názvem návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu (upraven je v § 174a ZSS).¹⁹³

Hierarchická stížnost se opírá o princip hierarchičnosti v systému státní správy soudů, odtud tedy její název. Hierarchickou stížnost může podat fyzická osoba (resp. právnická), jestliže v jejím řízení dochází k průtahům nebo jestliže se soudní osoby nevhodně chovají či v případě, že dochází k narušování důstojnosti řízení před soudem. Tato stížnost spočívá na principu, kdy předsedové jednotlivých soudů¹⁹⁴ (okresních, krajských, vrchních, Nejvyššího soudu) vyřizují stížnosti směřující proti osobám z daného soudu, které průtahy v řízení zapříčiňují (zejména tedy soudci, místopředsedové soudu,

¹⁹¹ Srov. např. RYŠKA, M. Komparace se smrticím paušálem překonávány [online]. *Jiné právo* [cit. 2011-01-22]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2011/01/michal-ryska-komparace-se-smrticim.html>.

¹⁹² Zákon č. 314/2008 Sb.

¹⁹³ Před účinností zákona č. 6/2002 Sb. bylo možné podat stížnost na průtahy řízení podle § 6 zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích. § 6 odkazoval na zákon č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, který v § 26 an. upravoval obdobným způsobem jako nyní upravuje ZSS problematiku stížností na průtahy řízení.

¹⁹⁴ Stížnost ve smyslu § 164 ZSS na činnost Nejvyššího správního soudu je upravena v § 30 SŘS.

předsedové senátů). Pokud by stížnost směřovala vůči předsedovi okresního soudu, nebo nesouhlasí-li stěžovatel se způsobem, jakým předseda okresního soudu jeho stížnost ve věci vyřídil, bude takové podání vyřizovat předseda krajského soudu. Stížnosti směřující vůči předsedovi krajského a vrchního soudu vyřizuje Ministerstvo spravedlnosti. To se také zabývá podáními, kdy stěžovatel nesouhlasí se způsobem vyřízení stížnosti předsedou Nejvyššího soudu, předsedou vrchního soudu nebo předsedou krajského soudu.¹⁹⁵ Stížnost na průtahy ve smyslu § 164 ZSS musí být vyřízena ve lhůtě jednoho měsíce od doručení orgánu státní správy soudů příslušnému k jejímu vyřízení. O vyřízení stížnosti musí být stěžovatel v této lhůtě vyrozuměn. Tuto lhůtu lze překročit jen tehdy, nelze-li v jejím průběhu zajistit podklady potřebné pro vyřízení stížnosti. Stěžovatel musí být vyrozuměn o tom, jaká opatření byla přijata k odstranění zjištěných závad.¹⁹⁶

Hierarchická stížnost však na základě hodnocení ESLP nebyla shledána účinným preventivním prostředkem nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy.¹⁹⁷ Ve věci Kuchař a Štis z roku 2001¹⁹⁸ konstatoval, že „... *takový opravný prostředek je ve skutečnosti informací předkládanou správnímu kontrolnímu orgánu, již ho účastník řízení žádá, aby využil své pravomoci, pokládá-li to za vhodné. Účastník je vyzván, aby se k věci podrobněji vyjádřil pouze tehdy, je-li je to nezbytné, což v daném případě, kde stěžovatelé namítali průtahy v řízení, nebylo využito, neboť kontrolní orgán měl k dispozici soudní spis, který obsahoval všechny procesní úkony učiněné soudem, který věc projednával. Účastník má sice právo, aby obdržel informace o způsobu, jakým kontrolní orgán naložil s jeho stížností, avšak stížnost mu nedává právo nátlaku, aby státní orgán svou dohlížecí pravomoc vykonal.*“¹⁹⁹ Zákonodárce se tedy snažil tento nedostatek napravit a do ZSS začlenil onen návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu v § 174a ZSS.

¹⁹⁵ Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudech a soudcích. K §§ 164 až 170. Poslanecká sněmovna, tisk 878. Ze dne 14. 3. 2001.

¹⁹⁶ Proti soudci, který zavinil nedůvodné průtahy, může být také zahájeno kárné řízení podle § 128 ZSS, který odkazuje na zákon č. 7/2002 Sb., o řízení ve věcech soudců a státních zástupců. Zde viz článek KOUDELKA, Z. Kárné řízení v justici. *Státní zastupitelství*. 2008, č. 9. s. 6 an. Nebo také: HLUŠTÍK, P. Přezkum rozhodnutí ve věcech kárných řízení soudců a státních zástupců. In *Sborník příspěvku Dny práva 2009* [online]. 2009 [cit. 2010-11-29]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/aktualni/Hlustik_Petr_1174_.pdf.

¹⁹⁷ Srov. rozsudky ESLP Pištorová proti České republice ze dne 26. 11. 2004, stížnost č. 73578/01, Škodáková proti České republice ze dne 21. 12. 2004, stížnost č. 71551/01.

¹⁹⁸ Rozsudek ESLP Kuchař a Štis ze dne 18. 12. 2001, stížnost č. 37527/97.

¹⁹⁹ Citováno z: HUBÁLKOVÁ, E. K účinnosti právních prostředků nápravy ve stížnostech na průtahy soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 10. s. 9.

§ 174a ZSS stanoví, že má-li účastník nebo ten, kdo je stranou řízení, za to, že v tomto řízení dochází k průtahům, může podat návrh soudu, aby určil lhůtu pro provedení procesního úkonu, u kterého podle jeho názoru dochází k průtahům v řízení. Návrh na určení lhůty se podává u soudu, vůči kterému jsou průtahy v řízení namítány. Tento soud postoupí do 5 pracovních dnů ode dne doručení návrhu na určení lhůty se svým vyjádřením soudu příslušnému o návrhu rozhodnout; o svém postupu soud navrhovatele informuje. To neplatí, pokud soud provede do 30 dnů ode dne doručení návrhu všechny procesní úkony, u nichž podle navrhovatele dochází k prodlení.²⁰⁰ Soudem příslušným o návrhu rozhodnout je v trestním řízení soud nejbližší vyššího stupně, směřuje-li návrh proti okresnímu, krajskému nebo vrchnímu soudu; směřuje-li návrh proti Nejvyššímu soudu, rozhodne o něm jiný senát tohoto soudu, příslušný podle rozvrhu práce. Příslušný soud o návrhu rozhodne usnesením bez jednání do 20 pracovních dnů ode dne, kdy mu byla věc předložena nebo kdy byl návrh řádně opraven nebo doplněn. Dospěje-li příslušný soud k závěru, že návrh na určení lhůty je oprávněný, protože s ohledem na složitost věci, význam předmětu řízení pro navrhovatele, postup účastníků nebo stran řízení a na dosavadní postup soudu dochází v řízení k průtahům, určí lhůtu pro provedení procesního úkonu, u něhož jsou v návrhu namítány průtahy; touto lhůtou je soud, příslušný k provedení procesního úkonu, vázán. Je-li návrh uznán jako oprávněný, hradí náklady řízení o něm stát. Proti rozhodnutí soudu o návrhu na určení lhůty nejsou přípustné opravné prostředky.

ESLP se novým institutem v českém ZSS zabýval taktéž v rozsudku Vokurka proti České republice. Česká vláda před ESLP argumentovala mimo jiné tím, že český Ústavní soud se již zabýval ústavností návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu a že neshledal konflikt s ústavním pořádkem.

Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 60/04²⁰¹ konstatoval, že „... *ustanovení § 174a zákona o soudech a soudcích je v našem právním řádu prvním pokusem o systémové řešení průtahů při soudcovském rozhodování. Stávající právní úprava byla přijata především na základě četných výtek ze strany Evropského soudu pro lidská práva, který považoval dosavadní možnosti nápravy průtahů řízení za nedostatečné. Ostatně i*

²⁰⁰ Toto ustanovení bylo do aktuálního znění ZSS přidáno novelou č. 7/2009 Sb., což přispělo k urychlení řízení. Postupování návrhu totiž řízení opět prodlužovalo. Výklad tohoto ustanovení před novelou viz: KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 374.

²⁰¹ Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 60/04 ze dne 28. 4. 2005. Zveřejněný v částce č. 264/2005 Sb.

Ústavní soud v celé řadě svých rozhodnutí konstatoval porušení práva na spravedlivý proces, způsobené průtahy v řízení, a upozorňoval stát, že je třeba učinit taková systémová opatření, která by zabránila průtahům v řízení. Možnosti Ústavního soudu ovšem byly a jsou pouze omezené. Navíc řízení o ústavní stížnosti s sebou přinášelo další zdržení v řízení. Nová úprava se svými relativně přísně stanovenými lhůtami představuje řešení, které by mělo vyhovovat naplnění požadavku řádné ochrany účastníků před průtahy řízení.“

ESLP připustil, že možnost podat návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu byla do českého právního systému zavedena s úmyslem zaručit na vnitrostátní úrovni právo na řízení vedené v přiměřené lhůtě. Ze samotného znění této normy nicméně dle ESLP vyplývá, že takový návrh smí být podán pouze tehdy, pokud žadatel nejprve podal příslušnému orgánu státní správy soudu stížnost na průtahy v řízení a ten jeho stížnosti nevyhověl.²⁰²

Hierarchická stížnost nebyla ani po doplnění institutem dle § 174a ZSS shledána za účinný právní prostředek nápravy, který by musel být vyčerpán před podáním stížnosti do Štrasburku.

K 1. 7. 2009 nabyla účinnosti novela ZSS, která dala na výtku učiněnou ESLP, který v rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti ve věci Vokurka proti České republice konstatoval, že návrh dle § 174a ZSS smí být podán pouze tehdy, pokud žadatel nejprve podal příslušnému orgánu státní správy soudu stížnost na průtahy v řízení a ten jeho stížnosti nevyhověl. Zákonodárce tudíž do § 174a odst. 1 ZSS vložil ustanovení, že „*Návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu není podmíněn podáním stížnosti dle § 164.*“ Nyní by tedy úprava návrhu na určení lhůty měla odpovídat standardům, které vytyčil ESLP.²⁰³

²⁰² ESLP zdůraznil, že toto řízení se liší od řízení upraveného v § 91 rakouského zákona o organizaci soudů, který umožňuje přímé podání takového návrhu (srov. např. rozsudek Holzinger proti Rakousku ze dne 30. 1. 2001, stížnost č. 23459/94).

²⁰³ Přehled využívání institutu podle § 174a ZSS viz Příloha 11.

8 Vliv průtahů v trestním řízení na výrok o trestu

Úmluva sice zaručuje ve svém čl. 6 odst. 1 právo na spravedlivý proces, jehož integrální součástí je právo obviněného na přiměřenou délku trestního řízení, avšak z tohoto ustanovení nelze dovodit, jaké kompenzace plynou pro obviněného z toho, když k porušení tohoto jeho práva dojde.

ESLP již judikoval, že konkrétní způsoby kompenzací ponechává na členských státech a možnost kompenzace průtahů zastavením trestního stíhání anebo zmírněním trestu nevyloučil. V důsledku zmírnění trestu, resp. zastavení trestního stíhání stěžovatel ztrácí postavení oběti²⁰⁴ ve smyslu čl. 34 Úmluvy²⁰⁵ za předpokladu, že vnitrostátní orgány uznají nepřiměřenou délku řízení a uvedou jasná kritéria pro stanovení, jak se trest bude zmírňovat či na základě kterých kritérií bude řízení zcela zastaveno. Tento princip vyřkl ESLP již v rozsudku Eckle proti Německu v roce 1982: „... ani příznivý výsledek řízení v zásadě nezabavuje stěžovatele práva na status oběti s výjimkou případu, kdy vnitrostátní orgány výslovně nebo mlčky uznaly a následně odškodnily porušení Úmluvy.“

V rozsudku Beck proti Norsku²⁰⁶ pak pravidlo z rozsudku Eckle více precizoval, když konstatoval, že: „... otázkou zůstává, zda stěžovatel má stále status oběti v důsledku porušení práva na přiměřenou délku řízení zakotveného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Zde je třeba zmínit, že zmírnění trestu z důvodu překročení přiměřené délky řízení principiálně nezabavuje stěžovatele statusu oběti ve smyslu čl. 34 Úmluvy. Nicméně toto pravidlo podléhá výjimce, kdy vnitrostátní orgány dostatečně zřetelně uznaly své pochybení, které vyústilo v nepřiměřenou délku řízení, a poskytly proto obviněnému kompenzaci ve formě snížení trestu podle jasných a měřitelných kritérií.“

²⁰⁴ V rozsudku Eckle proti Německu ze dne 16. 10. 1980, stížnost č. 8130/78, ESLP opět zdůraznil autonomní interpretaci ustanovení Úmluvy. Aby stěžovatel mohl být pokládán za oběť ve smyslu čl. 34 Úmluvy, je třeba, aby existovala dostatečná přímá vazba mezi stěžovatelem a tvrzeným porušením Úmluvy. Osoba musí být přímo dotčena jednáním či opomenutím ze strany vnitrostátního orgánu (srov. také rozsudek ESLP ve věci Marckx proti Belgii ze dne 13. 6. 1979, stížnost č. 6833/74). Více viz též ČAPEK, J. *Právníký slovník evropské ochrany lidských práv*. Praha: Orac, 2002. s. 144 an.

²⁰⁵ Tento článek zní: „Soud může přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny jednotlivců považujících se za oběti v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a Protokoly k ní jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.“

²⁰⁶ Rozsudek ESLP Beck proti Norsku ze dne 26. 6. 2001, stížnost č. 26390/95.

Z rozhodnutí Soudu R.E.P.L. proti Nizozemí²⁰⁷ vyplývá, že snížit trest na základě nepřiměřené délky řízení může nejen soud prvního stupně, nýbrž i soud odvolací či Nejvyšší, neboť stěžovatel nemůže být považován za oběť dle Úmluvy, jestliže odvolací soud v odůvodnění rozsudku uvedl, že trest odnětí svobody je vzhledem k okolnostem případu příliš nízký, přesto však obviněnému neuloží trest vyšší s ohledem na poměrně dlouhou dobu, která uplynula od začátku řízení.²⁰⁸

Kompenzace za průtahy v trestním řízení učiněné na základě prostředků vlastních trestnímu právu nejsou ve smluvních státech Rady Evropy ojedinělé (např. Belgie, Nizozemí, Německo, Norsko).²⁰⁹

Také český Ústavní soud se kloní ke kompenzacím založeným na prostředcích trestního práva za předpokladu, že budou tyto instituty, jimiž trestní právo disponuje, vykládány ústavně konformně. Ústavní soud říká, že je povinností všech obecných trestních soudů využít všech vhodných prostředků k tomu, aby promítly nalezené porušení práva na spravedlivý proces do úvah o ještě proporcionálním omezení práva na osobní svobodu, přičemž účelem tohoto požadavku je poskytnutí rychlé a bezprostřední ochrany základním právům obviněných a také implicitní snaha o vyloučení mezinárodní odpovědnosti plynoucí z porušení Úmluvy.²¹⁰ Ústavní soud dodává, že takové kompenzace, které mají pro obviněného znamenat ztrátu statusu oběti ve smyslu čl. 34 Úmluvy, musí být dostatečně transparentní a snížení trestu je třeba odůvodnit tím, že jde o kompenzaci za nepřiměřenou délku řízení, stejně jako je třeba uvést míru takové kompenzace.²¹¹

8.1 Zrušení rozhodnutí v trestní věci

Jako jedna z možností kompenzace obviněného za nastalé průtahy v řízení byla diskutována varianta kasace rozhodnutí v trestní věci, která byla stížena nepřiměřenou

²⁰⁷ Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti R.E.P.L. proti Nizozemí ze dne 11. 1. 1995, stížnost č. 23230/94.

²⁰⁸ FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy s judikaturou. I. díl. Trestní zákoník*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. s. 246.

²⁰⁹ REPÍK, B. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené délky řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7. s. 12.

²¹⁰ Srov. nálezy ÚS sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005 a sp. zn. I. ÚS 603/06 ze dne 12. 4. 2007.

²¹¹ Viz nález ÚS sp. zn. I. ÚS 603/06 ze dne 12. 4. 2007.

délkou řízení. Ústavní soud se však k této možnosti postavil negativně. Již ve svém nálezu z roku 1997 konstatoval, že „... v řízení o ústavních stížnostech směřujících proti rozhodnutím orgánů veřejné moci má Ústavní soud pouze postavení soudu kasačního [...]. Pokud ústavní stížnost napadá pravomocné rozhodnutí orgánu veřejné moci pro porušení základního práva na projednání věci bez zbytečných průtahů [...], má důvodnost takovéto argumentace za následek kasaci pouze tehdy, jestliže průtahy v řízení ovlivnily nedodržení dalších ústavních principů řádného procesu nebo aplikaci hmotných ústavních práv. Samotné průtahy v řízení tedy nejsou důvodem kasačního nálezu, jejich existenci však Ústavní soud v souladu s ustanovením § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb. (podle něhož může ústavní stížnost zčásti vyhovět a zčásti ji zamítnout) vysloví ve výroku nálezu).“²¹²

Stejný závěr Ústavní soud vyvodil také v dalších svých rozhodnutích, jedná se tedy v tomto případě o judikaturu konstantní.²¹³ Ve stejném duchu se vyjadřuje také komentář k ZÚS.²¹⁴

8.2 Zastavení trestního stíhání

Otázka, zda trestní stíhání z důvodu nepřiměřené délky zastavit či ne byla bouřlivě diskutována především v letech 2001 až 2003, kdy Nejvyšší soud i soud Ústavní zastávaly opačná stanoviska. Ústavní soud nejprve zastával stanovisko, že zastavit trestní řízení per analogiam dle § 11 odst. 1 písm. ch) TŘ nelze, kdežto Nejvyšší soud stál na opačném stanovisku. Aktuální a již konstantní judikatura Nejvyššího soudu odmítá možnost zastavení trestního stíhání z důvodu překročení přiměřené délky řízení, kdežto Ústavní soud tuto alternativu implicitně dovozuje.²¹⁵

²¹² Nález ÚS sp. zn. III. ÚS 70/97 ze dne 10. 7. 1997.

²¹³ Srov. např. nález ÚS sp. zn. II. ÚS 168/05 ze dne 24. 11. 2005. V daném případě byla délka řízení naprosto extrémní, šlo sice o řízení civilní, nicméně od podání žaloby v této věci uběhla ke dni vydání tohoto nálezu doba 25 let.

²¹⁴ „... zde je třeba říci alespoň to, že průtahy v řízení (tj. porušení základního práva podle čl. 38 odst. 2 Listiny na projednání věci bez zbytečných průtahů, resp. práva na projednání věci v přiměřené lhůtě) nemohou být důvodem pro zrušení rozhodnutí, které bylo v řízení vydáno, pokud průtahy nezpůsobily nedodržení dalších ústavních principů řádného procesu nebo jiných ústavních práv.“ WAGNEROVÁ, E., DOSTÁL, M., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 2007.

²¹⁵ Debatu o možnosti zastavení trestního stíhání kvůli nepřiměřené délce trestního stíhání shrnuje např. také Jelínek, který zastává názor (v roce 2003, kdy judikatorně ještě situace nebyla vyřešena), že z výše

Samotný ESLP se k otázce zastavení trestního stíhání postavil poněkud zdrženlivě, když ve svém rozsudku Eckle proti Německu z roku 1980 uvedl, že „...*takové právo, i kdyby jej bylo možné dovodit ze znění čl. 6 odst. 1 Úmluvy, by se mohlo uplatnit jen za zcela výjimečných okolností.*“²¹⁶

8.2.1 Stanovisko Ústavního soudu

Ústavní soud se k otázce zastavení trestního stíhání staví opatrně. Nejprve se jasně klonil k názoru, že zastavení trestního stíhání z důvodu nepřiměřené délky řízení není možné, neboť Úmluva nestanoví výslovně tuto možnost, česká trestněprávní legislativa tuto možnost také výslovně nepřipouští a navíc je třeba brát ohled i na jiné účastníky trestního řízení, např. na poškozeného. Tak učinil např. v usnesení z roku 2003²¹⁷, když se vyjádřil, že „*nepřiměřenost délky řízení je podle dosavadní judikatury Evropského soudu důvodem toliko pro spravedlivé zadostiučinění stěžovatelů formou finanční náhrady, ale není, a ani nemůže být důvodem pro zastavení trestního stíhání.*“ Stejně tak učinil např. ve svém nálezu z roku 2004²¹⁸, když odůvodnil své stanovisko tím, že v textu vyhlášené mezinárodní smlouvy musí být nepřípustnost trestního stíhání zakotvena výslovně a nelze ji dovozovat jako možný prostředek nápravy vzniklého pochybení. V případě Úmluvy tomu tak ovšem není, neboť její článek 6 odst. 1 žádný výslovný důvod pro zastavení trestního stíhání neobsahuje. Proto porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě samo o sobě nezakládá nepřípustnost trestního stíhání, a to ani s ohledem na požadavek účinných prostředků nápravy podle článku 13 Úmluvy.

V nálezu z roku 2005 však své stanovisko přehodnotil a zastavení trestního stíhání výslovně nevylučuje. Možnost zastavení trestního stíhání je však dle ÚS možností spíše krajní a výjimečnou, neboť v řízení jde např. i o právo poškozených, kteří od řízení očekávají ochranu svých práv. Zastavení trestního stíhání je použitelné za předpokladu, že by obecný soud našel po zhodnocení všech shora uvedených skutečností podmínky pro postup dle § 223 odst. 2 trestního řádu ve spojení s § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu

uvedeného důvodu trestní stíhání zastavit nelze. Srov. JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení. *Kriminalistika*. 2003, č. 1. s. 18 an.

²¹⁶ Rozhodnutí ve věci Eckle proti Německu ze dne 16. 10. 1980, stížnost č. 8130/78.

²¹⁷ Usnesení ÚS sp. zn. II. ÚS 32/03 ze dne 8. 7. 2003.

²¹⁸ Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 7/03 ze dne 15. 7. 2004.

[resp. § 257 odst. 1 písm. c) trestního řádu].²¹⁹ K tomuto nálezu měnícímu dosavadní judikaturu ÚS v této věci považují za vhodné zmínit odlišné stanovisko soudce JUDr. Miloslava Výborného: „*Za správné považuji, aby při neschopnosti státu zabezpečit vedení trestního řízení tak, aby proběhlo spravedlivě, tedy mimo jiné bez zbytečných průtahů (resp. v přiměřené lhůtě) dostalo se obviněnému dostatečné kompenzace za porušení tohoto ústavně zaručeného základního práva. Tato kompenzace se může projevit nejen ve formě výroku o trestu, ale i formou náhrady škody (za kterou - dle mého názoru - není vždy nutno považovat pouze materiální újmu) či formou finančního zadostiučinění. Poskytnout však tuto kompenzaci - byť zcela výjimečně - až zastavením trestního stíhání může se nejen významně dotknout práv poškozených, ale může též podlomit všeobecnou důvěru v demokratický právní stát, jehož úkolem mimo jiné je cestou soudní moci řádně a spravedlivě rozhodovat o vině a trestu za trestné činy a nikoli z důvodu protiústavních prodlev v trestním řízení nastalých se tomuto rozhodnutí vyhnout.*“

Stejně tak v nálezu z roku 2010²²⁰ Ústavní soud implicitně počítá s možností zastavení trestního stíhání pro nepřiměřené průtahy, když praví, že „... *obecný soud disponuje celou řadou prostředků, které mu nabízejí trestní předpisy a nikoliv jen prostředkem v podobě zastavení trestního stíhání, kterým odmítavě operuje Nejvyšší soud.*“

Můžeme tedy konstatovat, že aktuální judikatura Ústavního soudu zásadně zastavení trestního stíhání z důvodu nepřiměřené délky nepřipouští. Avšak výraz zásadně značí, že ve výjimečných případech toto možné je. Otázkou tedy zůstává, kdy se již konkrétní případ stává výjimečným v tom smyslu, aby trestní stíhání mohlo být zastaveno.

8.2.2 Stanovisko Nejvyššího soudu

Nejvyšší soud se nejprve přiklání k možnosti, že trestní stíhání lze zastavit pro nepřiměřenou délku trestního stíhání. Dostal se tudíž do konfliktu s předchozím názorem soudu Ústavního, který tuto variantu zavrhoval. Dnes je situace opačná – Ústavní soud implicitně dovozuje možnost zastavení trestního stíhání, kdežto Nejvyšší soud tuto variantu přístupu již opustil.

Ve svém usnesení z roku 2001 se Nejvyšší soud přiklonil k názoru, že „*dostane-li se právo (a povinnost) státu na stíhání a potrestání pachatele trestné činnosti, výlučně*

²¹⁹ Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005.

²²⁰ Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 1305/09 ze dne 8. 2. 2010.

(nebo zejména) z důvodů na straně státu, do tak extrémního rozporu s právem obviněného na projednání jeho záležitosti v přiměřené lhůtě, jako tomu bylo v daném případě, zbavuje se tím stát svojí nečinností práva na stíhání a potrestání pachatele trestné činnosti.“²²¹ Nejvyšší soud argumentuje možností zastavit trestní stíhání podle § 11 odst. 1 písm. ch (v aktuálním znění TŘ se jedná o písm. j): „Trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.“ Nejvyšší soud si byl vědom při této argumentaci faktu, že TŘ nemá výslovné ustanovení, které by představovalo reálnou garanci dodržení Úmluvy. Avšak poznamenává, že to neznamená, že je možné Úmluvu pominout, zvláště když je bezprostředně závazná a má přednost před zákonem (čl. 10 Ústavy). Při této argumentaci však zapomněl na ten fakt, že z Úmluvy samotné nevyplývá, že touto garancí by mělo být zastavení trestního stíhání, navíc se k této otázce ESLP ve své judikatuře již vyjádřil v tom smyslu, že ponechává na smluvních státech, jak si kompenzace ve svých právních řádech upraví.²²²

V letech 2001-2003 potom padlo několik rozhodnutí Nejvyššího soudu, která argumentovala se zrcadlovými argumenty buď pro zastavení trestního stíhání,²²³ anebo

²²¹ Usnesení NS sp. zn. 7 Tz 316/2001 ze dne 10. 4. 2002. Dále srov. další rozhodnutí NS v tomto duchu: 4 Tz 1/2002 ze dne 27. 3. 2002. Zde NS argumentoval, že:

„Ustanovení § 11 odst. 1 TŘ o důvodech, kdy je trestní stíhání nepřipustné, totiž nelze vykládat tak restriktivně, [...]. Jestliže podle Úmluvy, již jak bylo vysvětleno, je Česká republika přímo vázána a Evropský soud pro lidská práva sankcionuje smluvní strany i jistou formou pokuty (závazkem poskytnout poškozenému spravedlivé zadostiučinění mnohdy i ve značných peněžních částkách) za porušování práv zaručených touto Úmluvou, musí se hledat způsob, jak vyvodit důsledky z porušování těchto práv i podle českého právního řádu. Takovým přijatelným způsobem je analogické použití ustanovení § 11 odst. 1 písm. ch) TŘ, jak to učinil okresní soud v projednávaném případě. V tomto směru Nejvyšší soud, shodně se soudy nižších stupňů v projednávané věci, se přidržel smyslu a ducha zákona, nikoliv jen úzce chápané litery. Případnou námitku, že se tím stát zříká povinností stanovených v ustanoveních §§ 1 odst. 1, odst. 2, odst. 3 a dal. TŘ nelze plně akceptovat, protože jde o situaci obdobnou zastavení trestního stíhání z důvodu promlčení trestního stíhání, které mohlo být rovněž způsobeno nečinností orgánů trestního řízení, kdy taktéž není dosaženo účelu sledovaného cit. ustanoveními trestního řádu, protože o obžalobě také není z hlediska viny meritorně rozhodnuto.“

²²² Nejvyšší soud dále argumentuje, že nepřipustnost trestního stíhání musí mezinárodní smlouva výslovně stanovit. Tak je tomu např. u mezinárodně uznávaných zásad trestního řízení, jako je zákaz retroaktivity (čl. 7 odst. 1 Úmluvy), nebo zásada ne bis in idem (čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě).

Aby současně s ochranou práva obviněného na projednání jeho záležitosti v přiměřené lhůtě garantovaného čl. 6 odst. 1 Úmluvy, nedošlo zastavením trestního stíhání k porušení jeho práva na to, aby soud rozhodl o oprávněnosti trestního obvinění proti němu, může obviněný v případě zastavení trestního stíhání podle § 11 odst. 2 TŘ (per analogiam) prohlásit, že na projednání věci trvá.

²²³ Viz usnesení NS sp. zn. 7 Tz 316/2001 ze dne 10. 4. 2002, usnesení NS sp. zn. 4 Tz 1/2002 ze dne 27. 3. 2002.

proti němu.²²⁴ Nicméně judikatura se ustálila na názoru, že zastavení trestního stíhání z důvodu nepřiměřené délky není možné. Aktuální stanovisko je zřetelně znát z např. z usnesení z roku 2009.

„... porušení tohoto práva samo o sobě však nezakládá nepřipustnost trestního stíhání, a to ani s ohledem na požadavek účinných prostředků nápravy podle článku 13 Úmluvy. Článek 6 Úmluvy je třeba v první řadě považovat za pokyn či apel signatářským státům, aby organizovaly své soudnictví tak, aby principy soudnictví v Úmluvě zakotvené byly respektovány. [...] Rozhodování o vině a trestu v rámci trestního řízení je nejen právem, ale především povinností těchto orgánů, a proto je zcela v rozporu se smyslem článku 6 Úmluvy, aby orgán činný v trestním řízení, který v důsledku své dlouhodobé nečinnosti průtahy v řízení způsobil, se této své povinnosti zbavil, aniž by vyvinul jakoukoli iniciativu k naplnění účelu trestního stíhání, jímž je právě rozhodnutí o otázce viny a trestu. Důvody pro zastavení trestního stíhání jsou v ustanovení § 11 odst. 1 TR vymezeny taxativně, pozitivně a výslovně. Představují kogentní úpravu a je nutno je chápat jako zákonem předpokládaný a přesně stanovený průlom do zásady ofiiality a legality, patřící mezi základní zásady trestního řízení. To v plné míře platí i pro důvod uvedený v § 11 odst. 1 písm. j) TR [resp. uvedený v § 11 odst. 1 písm. ch) TR ve znění účinném do 31. 12. 2001]. Odkaz na mezinárodní smlouvu, již je Česká republika vázána, obsažený v tomto ustanovení znamená, že taková mezinárodní smlouva musí stanovit důvod pro zastavení trestního stíhání jednoznačně. Článek 6 odst. 1 Úmluvy však žádný výslovný důvod pro zastavení trestního stíhání neobsahuje, a proto by bylo možno ve zcela výjimečných až extrémních případech dovodit zastavení trestního stíhání s odkazem na článek 6 Úmluvy pouze za použití analogie, která je v trestním právu procesním zásadně přípustná. O takový

²²⁴ Srov. např. usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 178/2002 ze dne 10. 7. 2002.

K postoji NS v zastavování trestního stíhání uvádí Hrachovec následující: „Převažující přístup v judikatuře Nejvyššího soudu ČR je založen na tom, že rozhodnutí nižších soudů, která zastavovala trestní řízení, akceptoval toliko za situace, kdy nebylo v době zastavení řízení ve věci meritorně rozhodnuto. Pokud soudy zastavovaly řízení například ve fázi odvolacího řízení, tj. po zrušení meritorního rozsudku, když za důvod zrušení považovaly porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, tato rozhodnutí již Nejvyšší soud ČR neakceptoval a konstatoval, že pokud již řízení meritorně proběhlo, musí být meritorně rozhodnuto, a pokud bylo meritorně rozhodnuto, nelze podle Nejvyššího soudu ČR rozhodnutí zrušit pro porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě.“ Srov. HRACHOVEC, P. Dovolání v trestních věcech třetím rokem. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 11-12. s. 19.

*případ se však vzhledem k tomu, co v odůvodnění svého rozsudku uvedl odvolací soud, nejedná, byť lze připustit, že určité průtahy v řízení byly.*²²⁵

K původní argumentaci zastánců zastavení trestního stíhání uvádí Kmec zajímavý protiargument. Zastánci argumentovali převážně analogickým použitím § 11 TR, neboť mezinárodní smlouva dle čl. 10 Ústavy stanoví nutnost kompenzace za nepřiměřenou délku řízení, čímž dle vnitrostátních soudů je právě možnost zastavení trestního stíhání. Kmec uvádí, že komentáře k trestnímu řádu vykládají § 11 zcela jednoznačně: jeho funkcí je vyloučit nové trestní stíhání téže osoby pro týž skutek v případech, kdy ve věci již rozhodoval jiný než tuzemský soud. Tak zmiňuje např. Úmluvu o předávání osob odsouzených k trestu odnětí svobody k výkonu trestu ve státě, jehož jsou občany nebo Úmluvu o předávání odsouzených osob či Evropskou úmluvu o předávání jako příklady mezinárodních smluv zákonodárcem myšlených ve smyslu § 11 odst. 1 písm. j) TR.²²⁶

8.3 Zmírnění trestu

Varianta zmírnění trestu z důvodu průtahů v řízení je řešením, které je nejen předjíráno judikaturou Ústavního soudu, ale zároveň je to legitimní prostředek ke kompenzaci obviněného de lege lata. Opuštěním materiálního pojetí trestného činu novým trestním zákoníkem (účinným od 1. 1. 2010), nabyta na důležitosti individualizace trestu.²²⁷ Z tohoto důvodu a také především na základě judikatury ESLP trestní zákoník ve svém § 39 odst. 3 upravuje pravidla pro ukládání druhu a určování jeho výměry, přičemž stanoví, že soud přihlédně k „*délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu.*“ Reakcí na judikaturu ESLP je nepochybně zavedení kritérií, na základě kterých bude soud hodnotit přiměřenost délky řízení. Jedná se o kritéria vytyčená Soudem, tzn. složitost věci, postup orgánů činných v trestním řízení, jednání pachatele vedoucí k průtahům, význam věci pro obviněného (zejména např. druh a výše hrozícího trestu). Soud obligatorně musí vzít v úvahu tato kritéria při ukládání trestní sankce.

²²⁵ Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 53/2009 ze dne 18. 2. 2009.

²²⁶ KMEC, J. Možnost zastavení trestního stíhání z důvodu nepřiměřené délky řízení v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky. *Trestní právo*. 2003, č. 3. s. 6.

²²⁷ Blíže srov. PÚRY, F. Některé změny v ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 1. s. 1.

Ústavní soud ve své judikatuře akcentuje především proporcionalitu mezi druhem a výměrou trestu a mezi délkou řízení. Klíčovým ve stanovení konkrétních faktorů je pak nálezn sp. zn. I. ÚS 554/04.²²⁸ Ústavní soud rozlišuje dvě skupiny faktorů:

1. Faktory významné pro posouzení délky řízení z hlediska **prodlev způsobených orgány státu**, tj. orgány trestního řízení ve vztahu k celkové délce řízení, závažnost trestního obvinění, rozsah a obtížnost předmětu trestního řízení a v neposlední řadě i rozsah zvláštní zátěže, již je vystaven obviněný v souvislosti s délkou trestního řízení. K průtahům v řízení, které byly naopak způsobeny obviněným, nelze přihlížet.
2. Faktory důležité pro **posouzení účelu trestu**:
 - a. **Individuální prevence** – nezbytnost, resp. nutnost ochrany společnosti před konkrétním pachatelem trestného činu posouzená ve světle života, který pachatel vedl od spáchání stíhaného skutku do vynesení rozhodnutí.
 - b. **Výchovný účel trestu** – zjištění, zda obviněný (opět vzhledem ke způsobu života po shora vymezený úsek) skutečně potřebuje výchovu k řádnému životu skrze trest ukládaný v konkrétní výši, popř. vůbec skrze trest.
 - c. **Generální prevence** – reálná účinnost ukládaného trestu ve směru výchovného působení na ostatní členy společnosti v souvislosti s odstupem času od doby, kdy došlo ke spáchání trestného činu.

Stanovením těchto měřítek pro provedení testu proporcionality Ústavní soud nabádá obecné soudy, aby při ukládání trestů provedly analýzu daného případu ve vztahu ke kritériím uvedených v bodech 1 a 2. Následně je třeba poměřit, zda statek představovaný osobní svobodou obviněného bude v souvislosti s délkou řízení omezen v mezích proporcionality. Poměrujeme tedy statek veřejný (účel trestu) se základním právem na osobní svobodu. Uvedený veřejný zájem ovšem nepůsobí absolutně, stejně jako nelze absolutizovat stěžovatelova základní práva. Proto je třeba hledat vztah přiměřené a spravedlivé rovnováhy mezi omezením základních práv jednotlivce a veřejným zájmem.

²²⁸ Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005.

Současně je však třeba vážit, aby nebylo zasaženo do práv jiných účastníků trestního řízení, například poškozených, kteří od řízení rovněž očekávají ochranu svých práv.²²⁹

V tomtéž nálezu Ústavní soud také poukazuje na instituty, kterých je možné v trestních předpisech využít při úvahách o zmírnění trestu.²³⁰ Jedná se kupříkladu o mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, o upuštění od potrestání, o podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody a zastavení trestního stíhání, přičemž poslední zmíněná možnost představuje, jak zmíněno výše, pouze krajní prostředek. V dalším svém nálezu z roku 2010 Ústavní soud opět zdůraznil použití těchto prostředků vlastních trestnímu právu. Poukázal na důvody, které plynou ze samotného ústavního pořádku (nikoliv z podústavních trestněprávních norem). V oblasti trestního práva je totiž třeba ústavněprávní normy uplatňovat přímo v případě, že by mechanickým uplatněním podústavní normy bylo způsobeno porušení základního práva osoby před soudem stojící, a k dispozici má obecný soud i další prostředky.²³¹

Zohlednění délky řízení je však již v trestním zákoníku předvídaný postup, který soud musí uplatnit při stanovení druhu a výměry trestu. Ustanovení § 39 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, reaguje na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a zakotvuje, že „*Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k [...] délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu. Při posouzení přiměřenosti délky trestního řízení soud přihlédne ke složitosti věci, k postupu orgánů činných v trestním řízení, k významu trestního řízení pro pachatele a k jeho jednání, kterým přispěl k průtahům v trestním řízení.*“

Domnívám se, že lze použít judikaturu Ústavního soudu ke starému trestnímu zákonu, která se vyjadřovala tak, že lze z důvodu překročení přiměřené délky řízení snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, upustit od potrestání, uložit

²²⁹ Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 855/08 ze dne 31. 3. 2010.

²³⁰ Zmírnění trestu v důsledku nepřiměřené délky řízení akceptuje též německý Spolkový ústavní soud. Ten konstatoval ve svém nálezu ze dne 25. 7. 2003, sp. zn. 2 BvR (153/03), že „... došlo-li v trestním řízení k průtahům ze strany orgánů činných v trestním řízení, resp. soudů, a bylo-li tak porušeno právo obviněného na projednání věci v přiměřené lhůtě podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, je třeba k této skutečnosti přihlédnout při ukládání trestu a uložit obviněnému trest, který bude přiměřeně zohledňovat délku těchto průtahů.“ Z tohoto nálezu navíc vyplývá i fakt, že německé soudy uplatňují praxi zastavení trestního stíhání, jestliže jsou průtahy velmi závažné. Oprávnění zastavit takové trestní stíhání má dokonce samotný Spolkový ústavní soud. Nález viz: SAJLEROVÁ, J. Spolkový ústavní soud (SRN): Porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 4. s. 109 an.

²³¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 2859/09 ze dne 8. 6. 2010.

podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody či v krajním případě trestní stíhání zastavit, neboť ustanovení nového trestního zákoníku stejně pramení z judikatury ESLP. Lze tedy konstatovat, že uložení trestu při zohlednění délky řízení podle § 39 odst. 3 TZ zbavuje obviněného statusu oběti dle čl. 34 Úmluvy. Nejedná se však o efektivní prostředek nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy, neboť se jedná o prostředek, který je v rukou státu a nikoliv v rukou samotného obviněného.²³²

²³² Srov. REPÍK, B. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené délky řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7. s. 10.

9 Nástroje k urychlení trestního řízení v českém právním řádu

Česká republika je vázána Úmluvou, která zaručuje ve svém článku 6 odst. 1 právo na spravedlivý proces, jehož komponentou je také právo na přiměřenou délku řízení. Jelikož se jedná o mezinárodní smlouvu, která byla uzavřena podle článku 10 Ústavy, mají ustanovení tohoto dokumentu aplikační přednost před zákonem. Máme tu tedy tři roviny ochrany tohoto základního procesního práva, a to rovinu mezinárodněprávní, rovinu ústavněprávní a rovinu tzv. jednoduchého práva, které je již pouhou konkretizací záruk obsažených ve dvou předchozích rovinách.

Listina základních práv a svobod, jakožto součást ústavního pořádku ČR, zaručuje každému tzv. právo na soudní ochranu ve své Hlavě páté. Konkrétně článek 36 odst. 1 Listiny stanoví, že *„Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“* V kombinaci s článkem 38 odst. 2, kde stojí, že *„Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Veřejnost může být vyloučena jen v případech stanovených zákonem.“* dojdeme k závěru, že právo na přiměřenou délku řízení je právem ústavně garantovaným, přičemž je třeba, aby stát organizoval soustavu svých státních orgánů takovým způsobem, aby nedocházelo k nedůvodným průtahům na straně soudů. Případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudů a ostatních orgánů činných v trestním řízení právem očekávají dodržování přiměřené doby řízení. Tak ostatně konstatoval ESLP,²³³ jakož také český Ústavní soud.²³⁴ Důležité je upozornit na to, že tato ústavní ochrana se nevztahuje pouze na řízení před soudem, nýbrž také na přípravné řízení trestní a na řízení vykonávací a zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení.²³⁵

Rychlost řízení není ovšem veličinou absolutní, je nutné ji poměřovat i s jinými kritérii. S narůstající délkou řízení se samozřejmě oslabuje vypovídací hodnota důkazů (svědci zapomínají) a obviněný je příliš dlouho vystaven nejistotě o svém osudu, což má

²³³ Např. srov. rozsudek ESLP Zimmermann a Steiner proti Švýcarsku ze dne 13. 7. 1983, stížnost č. 8737/79.

²³⁴ Srov. např. nález ÚS sp. zn. III. ÚS 1094/09 ze dne 23. 9. 2009, nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 55/94 ze dne 14. 9. 1994, nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 466/97 ze dne 11. 3. 1998.

²³⁵ Srov. JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení. *Kriminalistika*. 2003, č. 1. s. 18.

také dopad do jeho osobní, sociální a rovněž ekonomické sféry. V protiváze naopak stojí zájem státu na objasnění skutkového stavu bez důvodných pochybností.²³⁶ Stejně tak je třeba respektovat procesní předpisy a zachovat přiměřený čas pro relevantní právní zhodnocení případu. Obviněný má navíc Úmluvou (v rámci tzv. minimálních práv obviněných zakotvených v článku 6 odst. 3) zaručeno právo na přiměřenou přípravu obhajoby.²³⁷

Třetí rovina ochrany je rovina jednoduchého práva, kde je záruka přiměřeně dlouhého řízení obsažena v trestním řádu v § 2 odst. 4 věta druhá, která stanoví, že *„Trestní věci musí projednávat [orgány činné v trestním řízení – pozn. autorky] co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení.“* Trestní řád ve svých ustanoveních nabádá orgány činné v trestním řízení, aby postupovaly „co nejrychleji“ a „bez průtahů“.²³⁸

Zásadu rychlosti si stanoví i zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále také jako „ZSVM“) jako jednu ze základních zásad řízení v § 3 odst. 6. Stejně tak je upravena také v § 5 odst. 2 zákona o soudech a soudcích. Zásada má všeobecný charakter v tom smyslu, že zavazuje všechny orgány činné v trestním řízení a že se uplatní ve všech stádiích trestního řízení, včetně řízení vykonávacího.²³⁹

Co se týče konkrétních ustanovení trestního řádu, která směřují proti průtahům v řízení, můžeme je rozdělit do několika kategorií, jedná se například o následující:

- Ustanovení upravující rychlost řízení
- Ustanovení stanovící lhůty k provedení úkonů

²³⁶ Tak judikoval i Nejvyšší soud v roce 1978, srov. rozsudek publikovaný ve Sbírce pod č. R 21/1978.

²³⁷ Srov. rozsudek ESLP Colozza proti Itálii ze dne 12. 2. 1985, stížnost č. 9024/80: „... každý, kdo je obviněn z trestného činu má mít přiměřený čas a možnost k přípravě obhajoby, má právo obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na jeho zaplacení, má právo, aby mu byl obhájce ustanoven, vyžadují-li to jeho zájmy.“

²³⁸ Např. srov. § 164 odst. 1 nebo § 181 odst. 2 TŘ.

²³⁹ JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení – balance a perspektivy [online]. Ministerstvo vnitra České republiky [cit. 2010-12-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zasada-rychlosti-trestniho-rizeni-balance-a-perspektivy.aspx>.

- Zkrácené formy řízení
 - Zkrácené přípravné řízení
 - Zjednodušené hlavní líčení
- Odklony v trestním řízení
- Další instituty mající za úkol zefektivnit a celkově zrychlit trestní řízení, např. institut spolupracujícího obviněného

Avšak nejenom trestní řád je nástrojem k urychlení řízení, tomuto účelu slouží i nástroje mimotrestní, jejichž příkladem může být mediaci. Systémovým opatřením proti prodlužování řízení a vůbec řešením vedoucím k celkové efektivizaci státní správy má sloužit elektronizace justice.

9.1 Ustanovení upravující rychlost řízení

Trestní řád ve svých ustanoveních průběžně stanoví povinnost pro orgány činné v trestním řízení, aby postupovaly co nejrychleji, včas něco vykonaly apod. Níže uvádím některá z těchto ustanovení, nejde o úplný výčet, nýbrž pouze o ilustrativní výběr.

9.1.1 Ustanovení obhájce

- **§ 38 odst. 1 TR** – K omezení průtahů v řízení směřuje také postup při ustanovení obhájce. Jestliže obviněný nemá obhájce v případě, kdy ho mít musí, určí se mu lhůta ke zvolení obhájce. Pokud v této lhůtě nebude obhájce zvolen, bude mu obhájce na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven. Lhůta ke zvolení obhájce však není přesně určena, bude stanovena s přihlédnutím k okolnostem případu a možnostem obviněného.²⁴⁰
- **§ 41 odst. 1 TR** – Obhájce má mimo jiné pečovat též o to, aby byly v řízení včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují. Požadavek včasnosti uplatnění toho kterého způsobu a prostředku obhajoby u obhájce má však poněkud jinou povahu než lhůty určené pro práci orgánů činných v trestním řízení. Včasnost způsobu a prostředku obhajoby je třeba posuzovat ve

²⁴⁰ FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy s judikaturou. II. díl. Trestní řád*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. s. 130.

spojitosti s účelem, který obhajoba sleduje, tedy jako včasnost v rámci zákonem přípustných metod a taktických postupů.²⁴¹

9.1.2 Přípravné řízení trestní

- **§ 157 odst. 1 TŘ** – Státní zástupce a policejní orgán jsou povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti trestního stíhání.
- **§ 157a TŘ** – Obviněný, podezřelý i poškozený mají právo kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Státní zástupce je povinen žádost neprodleně vyřídit.

9.1.3 Postup po zahájení trestního stíhání

- **§ 164 odst. 1 TŘ** – Policejní orgán má postupovat z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku činu. Jelikož je těžištěm dokazování řízení před soudem, je úkolem v úseku řízení před podáním obžaloby především důkazy vyhledat a zajistit tak, aby se státní zástupce mohl rozhodnout pro další postup.²⁴²

9.1.4 Postup po podání obžaloby

- **§ 20 odst. 1 TŘ** – Proti všem obviněným, jejichž trestné činy spolu souvisí, o všech útocích pokračujícího nebo hromadného trestného činu a o všech částech trvajících trestného činu se koná společné řízení, pokud tomu nebrání důležité důvody. O jiných trestných činech se koná společné řízení tehdy, je-li takový postup vhodný z hlediska rychlosti a hospodárnosti řízení.
- **§ 23 odst. 1 TŘ** – K urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů lze řízení o některém z trestných činů nebo proti některému z obviněných vyloučit ze společného řízení. Jedná se o situaci, kdy je například vůči některému z obviněných

²⁴¹ JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení – bilance a perspektivy [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky* [cit. 2010-12-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zasada-rychlosti-trestniho-řízení-bilance-a-perspektivy.aspx>.

²⁴² Srov. FENYK, J., HÁJEK, R., STŘÍŽ, I., POLÁK, P. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy s judikaturou. II. díl. Trestní řád*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. s. 530.

třeba uplatnit rozdílný procesní postup či dokazování je u některé z osob rozsáhlejší.

- **§ 181 odst. 2 TŘ** – Po podání obžaloby soud, nevyčkáváje dalších návrhů, postupuje tak, aby řízení bez průtahů směřovalo k rozhodnutí věci, včetně výkonu rozhodnutí.
- **§ 196 odst. 2 TŘ** – Osoby, jimž soud doručuje obžalobu, se zároveň s jejím doručením vyzývají ke včasnému sdělení návrhu na provedení důkazů. Smyslem je, aby ještě před hlavním líčením bylo možno zajistit provedení těchto důkazů během hlavního líčení.
- **§ 198 odst. 3 TŘ** – Smyslem činnosti předsedy senátu po podání obžaloby je učinit si představu o konkrétním postupu hlavního líčení, zejména postupu při dokazování, aby bylo možné projednat obžalobu a rozhodnout o ní v jediném hlavním líčení bez odročování. Při nařízení hlavního líčení učiní předseda senátu také všechna opatření, jichž je třeba k zajištění jeho řádného průběhu a k tomu, aby věc bylo možné projednat a rozhodnout bez odročení. Má se tím na mysli zejména vyžádání potřebných zpráv nebo listin, věcných důkazů, spisů, znaleckých posudků, zajištění tlumočnicka nebo přetlumočení listin apod. Obdobné platí přiměřeně i pro veřejné zasedání (§ 238 TŘ).²⁴³
- **§ 203 odst. 2 TŘ** – Hlavní líčení řídí předseda senátu mimo jiné tak, aby nebylo zdržováno výklady, které nemají vztah k projednávané věci a aby bylo zaměřeno co nejúčinněji k objasnění věci.

9.2 Lhůty k provedení úkonů

Lhůty k provedení jistých procesních úkonů zavedla do trestního řádu novela z roku 2001.²⁴⁴ Jedná se především o lhůtu ke skončení prověřování a k prvému úkonu soudu po podání obžaloby. Zároveň bylo zavedeno také tzv. zkrácené přípravné řízení a na něj navazující zjednodušené hlavní líčení před soudem (o těchto bude pojednáno blíže v podkapitole 9.3). K explicitním lhůtám se vyjadřuje kupříkladu Jankovský. Zastává

²⁴³ JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení – bilance a perspektivy [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky* [cit. 2010-12-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zasada-rychlosti-trestniho-řízení-bilance-a-perspektivy.aspx>.

²⁴⁴ Zákon č. 265/2001 Sb. účinný od 1. 1. 2002.

názor, že tyto lhůty se nestaly všelékem, neboť existuje silný tlak na jejich obcházení a jejich striktní dodržení se v praxi nedaří naplňovat. Navíc dodává, že zjednodušených hlavních líčení je nadužíváno k tíži obviněných, kteří nemají obhájce. Ti jsou potom zcela nepřijatelnými způsoby nuceni k tomu, aby před soudem učinili všechny skutečnosti uvedené v návrhu na potrestání nespornými a aby v hlavním líčení nemuselo probíhat dokazování.²⁴⁵

Jelínek²⁴⁶ zmiňuje povahu procesních lhůt, které mají za účel řízení urychlit. Některé mají povahu pouze pořádkovou, tzn. nevyvolávají přímé důsledky v běhu trestního řízení, ale mohou vyvolat vznik kárné odpovědnosti osob, které se na vzniku průtahů podílely (Jelínek uvádí pořádkovou lhůtu pro soudce k vypracování rozsudku). Jiné lhůty mají charakter prekluzivní, jejichž zmeškání má za následek ztrátu práva (např. lhůta pro podání opravných prostředků).

Mezi **lhůty pořádkové** patří kupříkladu následující:

- **§ 129 TŘ** – Pro osoby zúčastněné na řízení má stejný význam jak urychlené projednání a rozhodnutí věci, tak i vyhotovení příslušného procesního rozhodnutí. Výrazem zásady rychlosti řízení je, že trestní řád obsahuje lhůty pro vyhotovení rozsudku, rozlišené podle toho, zda řízení probíhá vazebně či nevazebně, a dále podle věcné a funkční příslušnosti soudu – 5, 10 nebo 20 pracovních dnů. Výjimky z těchto lhůt povoluje na žádost předsedy senátu nebo soudce vyhotovujícího rozsudek ze závažných důvodů, zejména s ohledem na rozsáhlost a složitost věci, v jednotlivých věcech předseda soudu. Prodlouží-li lhůtu o více jak dalších dvacet pracovních dnů, písemně zdůvodní, proč nebylo možné stanovit lhůtu kratší. Nemůže-li předseda senátu ani jiný jeho člen vyhlášený rozsudek písemně vyhotovit pro překážku delšího trvání, vyhotoví jej na příkaz předsedy soudu jiný soudce. Jde-li o samosoudce, vyhotoví rozsudek soudce určený předsedou soudu.²⁴⁷ V souladu s § 138 TŘ se použije ustanovení § 129 TŘ přiměřeně také pro trestní příkaz a usnesení.

²⁴⁵ JANKOVSKÝ, Z. Jak naložit s nepřiměřenou délkou trestního řízení? *Bulletin advokacie*. 2009, č. 12. s. 28.

²⁴⁶ JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení – balance a perspektivy [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky* [cit. 2010-12-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zasada-rychlosti-trestniho-rizeni-balance-a-perspektivy.aspx>.

²⁴⁷ Srov. § 129 odst. 2 a 3 TŘ.

- **§ 159 odst. 1, 2 TŘ** – Lhůty k prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin před zahájením trestního stíhání. Lhůty jsou stanoveny odlišně podle závažnosti věci (dva měsíce, tři měsíce, šest měsíců). Státní zástupce může lhůty na žádost policejního orgánu prodloužit.
- **§ 167 odst. 1, § 170 odst. 1 TŘ** – Lhůty pro skončení vyšetřování ve standardním přípravném řízení a v rozšířeném přípravném řízení. Lhůty jsou stanoveny odlišně podle závažnosti věci (dva měsíce, tři měsíce, šest měsíců).
- **§ 181 odst. 3 TŘ** – Lhůta k nařízení hlavního líčení nebo jiného procesního postupu směřujícího k vyřízení věci po podání obžaloby. Lhůta je stanovena odlišně pro řízení před okresním soudem (tři týdny) a pro řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně (tři měsíce). V případě, že z důležitého důvodu není předseda senátu schopen uvedenou povinnost splnit, je povinen předložit spis předsedovi soudu k rozhodnutí o prodloužení lhůty nebo o jiném opatření podle rozvrhu práce (přidělení jinému soudci dle rozvrhu práce). Tímto samozřejmě není dotčena kárná odpovědnost soudce v prodlení.²⁴⁸

Lhůtami **prekluzivními** jsou potom kupříkladu tyto:

- Lhůty pro podání opravných prostředků:
 - **§ 143 odst. 1 TŘ** – Stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení. Pokud by byla stížnost podána později, příslušný orgán ji zamítne (§ 148 odst. 1 písm. b) TŘ).
 - **§ 248 odst. 1 TŘ** – Odvolání se podává u soudu, proti jehož rozsudku směřuje, a to do osmi dnů od doručení opisu rozsudku. Pokud bude odvolání podáno opožděně, bude zamítnuto (§ 253 odst. 1 TŘ).
 - **§ 265e odst. 1 TŘ** – Dovolání se podává u soudu, který rozhodl ve věci v prvním stupni do dvou měsíců od doručení rozhodnutí, proti kterému dovolání směřuje. Opožděné podání bude odmítnuto (podle

²⁴⁸ FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy s judikaturou. II. díl. Trestní řád*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. s. 586.

§ 265i odst. 1 písm. c). Důležité je, že navrácení lhůty není přípustné v případě dovolání (explicitně řečeno v § 265e odst. 4 TŘ).

U lhůt k podání opravných prostředků má obviněný a jeho obhájce k dispozici institut tzv. **navrácení lhůty** (§ 61 TŘ). Zde je poskytnuta možnost požádat do tří dnů od odpadnutí překážky o navrácení lhůty k učinění úkonu a zároveň s touto žádostí i daný úkon učinit, tj. např. podat odvolání. Důležitá je zde interpretace sousloví uvedeného v § 61 odst. 1 věta první TŘ „z důležitých důvodů“. Které důvody jsou tedy ty důležité, na základě kterých lze nárokovat navrácení lhůty? Jedná se např. o onemocnění v posledních dnech lhůty bránící podat včas opravný prostředek, náhlé úmrtí nebo o jinou nečekanou závažnou událost v rodině obviněného nebo obhájce v posledních dnech lhůty, o živelnou událost (např. povodeň, lesní požár, vánice na horách apod.), která zabránila obviněnému nebo obhájci podat opravný prostředek. Dále praxe pokládá za důležité důvody i nesprávné právní poučení obviněného o nepřípustnosti opravného prostředku nebo okolnost, že poučení o opravném prostředku nebylo vůbec dáno, případně nesprávné právní poučení dané jiným orgánem činným v trestním řízení, než který ve věci rozhodl. Důležité důvody mají tedy vždy charakter překážky, ať už subjektivní nebo objektivní povahy.²⁴⁹ Samotné zmeškání této lhůty, tzn. překročení lhůty tří dnů od pominutí důležité překážky, znamená taktéž propadnutí práva navrácení lhůty žádat.

- Lhůta pro vzetí osoby zadržené do vazby:
 - **§ 75 TŘ** – Návrh na vzetí do vazby musí být podán tak, aby obviněný mohl být nejpozději do 48 hodin od zadržení odevzdán soudu, jinak musí být propuštěn na svobodu (stejná situace nastává i v případech ustanovení § 76 odst. 4 a § 77 odst. 1 a 2 TŘ). Soud musí o vzetí osoby do vazby rozhodnout do 24 hodin nebo osobu propustit na svobodu (v případě tohoto ustanovení TŘ se jedná o opis čl. 8 odst. 3 Listiny).
 - **§ 71 odst. 3, 8 a 9 TŘ** – Jestliže doba trvání vazby v přípravném řízení dosáhne tří měsíců, je státní zástupce povinen do pěti pracovních dnů po uplynutí této doby rozhodnout, zda se obviněný

²⁴⁹ RŮŽIČKA, M. Komentář k trestnímu řádu, § 61. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 1998.

ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se z vazby propouští na svobodu. Celková doba vazby v trestním řízení nesmí přesáhnout dobu určenou od 1 do 4 let podle závažnosti spáchaného trestného činu. Z této doby jedna třetina připadá na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Po uplynutí této doby je třeba obviněného ihned propustit na svobodu.²⁵⁰

- **§ 104 odst. 1 TŘ** – Nárok na uplatnění svědeckého zaniká, neuplatní-li jej svědek do tří dnů po svém výsledku nebo po tom, co mu bylo sděleno, že k výsledku nedojde; na to musí být svědek upozorněn.
- **§ 151 odst. 2 TŘ** – Prekluzivní lhůta jednoho roku pro advokáty o náhradu hotových výdajů podle vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 270/1990 Sb., o odměnách advokátů a komerčních právníků za poskytování právní pomoci.

Růžička ještě zmiňuje lhůty, které jsou stanoveny naopak tak, že právo lze uplatnit za určitých podmínek až po jejich uplynutí (např. žádost o propuštění z vazby na svobodu, byla-li předchozí žádost zamítnuta, nejsou-li uváděny jiné důvody, lze podat až po uplynutí čtrnácti dní ve smyslu § 72 odst. 3 TŘ).²⁵¹

9.3 Zkrácené formy řízení

Institut zkráceného přípravného řízení byl zaveden do českého právního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. s účinností od 1. ledna 2002. Trestní řád stanoví obligatorní podmínky pro konání této formy přípravného řízení. Orgány činné v trestním řízení tedy nemají na výběr, zda zkrácené řízení zahájit či ne. Při splnění podmínek stanovených v

²⁵⁰ Srov. k tomu usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 12. 2009, č. j. 4 To 536/2009. Komentováno v: *Bulletin advokacie*. 2010, č. 3. s. 43.

K tomu také viz výkladové stanovisko NSZ poř. č. 16/2003 ze dne 27. 11. 2003:

„Rozhodne-li soud o stížnosti obviněného proti usnesení státního zástupce o ponechání obviněného nadále ve vazbě podle ustanovení § 71 odst. 3 trestního řádu tak, že napadené usnesení zruší a uloží státnímu zástupci, aby o věci znovu jednal a rozhodl (§ 149 odst. 1 písm. b) trestního řádu) a nepropustí zároveň obviněného z vazby na svobodu a jestliže v době, kdy státní zástupce takové usnesení obdržel, již uplynula propadná lhůta tří měsíců a pěti pracovních dnů (§ 71 odst. 3 trestního řádu), státní zástupce již nemůže znovu rozhodnout o tom, že obviněný se ponechává ve vazbě a obviněného propustí z vazby na svobodu neprodleně poté, co mu bylo doručeno usnesení soudu.“

²⁵¹ RŮŽIČKA, M. Komentář k trestnímu řádu, § 72. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 1998.

§ 179a TŘ se zkrácené přípravné řízení musí konat a musí být ukončeno do dvou týdnů od sdělení podezření osobě podezřelé. Zkrácené přípravné řízení spočívá především ve zjednodušení formálních postupů klasického přípravného řízení. Odpadá kupříkladu povinnost policejního orgánu vyhotovovat usnesení podle § 160 TŘ, ten pouze sděluje podezření. Policejní orgán dále nemusí provádět seznamování s výsledky vyšetřování. Státní zástupce zase nemusí vypracovávat obžalobu s odůvodněním²⁵², nýbrž pouze podává návrh na potrestání. Státní zástupce nemusí rozhodovat o stížnosti proti usnesení podle § 160 odst. 7 TŘ, zde má podezřelý k dispozici jiný procesní institut zakotvený v § 174 odst. 2 písm. e) TŘ, podle kterého může podezřelý dát státnímu zástupci podnět, na základě kterého státní zástupce může zrušit nezákonné nebo neodůvodněné rozhodnutí a opatření policejního orgánu, které může nahradit vlastním rozhodnutím.²⁵³ Co se týče zkrácení práv podezřelých oproti právům obviněných osob, osoby podezřelé mají stejná práva jako obvinění, jak vyplývá z § 179b odst. 2 TŘ.

Sladký²⁵⁴ uvádí, že v praxi Městského státního zastupitelství v Brně zavedení institutu zkráceného přípravného řízení trestního, zvláště v období po novele z roku 2009, umožňuje efektivně dospět k odsouzení pachatele trestného činu, a proto bylo tohoto institutu vždy maximálně využíváno. Aktuálně je počet řízení v klasické formě přípravného řízení ve výrazné menšině oproti zkrácenému řízení (30% ku 70%).²⁵⁵

Na zkrácenou formu přípravného řízení navazuje zjednodušené řízení před samosoudcem podle § 314b TŘ. Trestní stíhání se zahajuje doručením návrhu na potrestání soudu, přičemž tento návrh není třeba doručovat také obviněnému (na rozdíl od obžaloby). Samosoudce tedy buď předvolá obviněného k výslechu, nebo bez předchozího výslechu nařídí hlavní líčení anebo rozhodne trestním příkazem. Samosoudce může rovněž podmíněně zastavit trestní stíhání nebo schválit narovnání.²⁵⁶ Zjednodušení oproti hlavnímu líčení spočívá především v tom, že se nemusí před soudem dokazovat nesporné skutečnosti a pouze se čtou záznamy o podaných vysvětleních.

²⁵² Jak stanoví § 179d odst. 1 TŘ – návrh na potrestání má stejné náležitosti jako obžaloba vyjma odůvodnění.

²⁵³ SLADKÝ, J. Zkrácené přípravné řízení. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 12. s. 29.

²⁵⁴ JUDr. Jan Sladký působí jako městský státní zástupce v Brně.

²⁵⁵ SLADKÝ, J. Zkrácené přípravné řízení. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 12. s. 29.

²⁵⁶ FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy s judikaturou. II. díl. Trestní řád*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. s. 851.

Samosoudce může bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz (§ 314e TŘ), jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném přípravném řízení. Závěrečná zpráva NSZ za rok 2009 však uvádí, že výraznější efekt přineslo využívání zkrácené formy přípravného řízení, jelikož soud často, po vydání trestního příkazu, stejně čelí podání odporu, jemuž následuje nařízení hlavního líčení ve věci.²⁵⁷

9.4 Odklony v trestním řízení

Zavedení odklonů v trestním řízení je jednou z forem tzv. racionalizace justice, dochází k odklonění formální procedury trestního procesu tak, aby určité méně závažné trestné činy mohly být vyřízeny efektivněji, v kratším čase a bez zbytečné stigmatizace pro pachatele méně závažné trestné činnosti. Úkolem je proto odlehčit trestní justici a k tomu je třeba, aby se odklon mohl dít rozhodnutím státního zástupce ve stadiu předsoudním, tedy bez meritorního rozhodování soudu.²⁵⁸

Odklonění klasického formálního postupu v trestním řízení bezpochyby přispívá ke zrychlení řízení a k odbřemenění trestních soudů od méně závažné trestné činnosti, bohužel oproti roku 2008 je znát z oficiálních statistik pokles využívání těchto procesních prostředků. Odklony byly v roce 2009 využity celkem u 7 690 osob (v roce 2008 u 8 144 osob), což představuje na celkovém počtu osob trestně stíhaných 6,79% podíl vyřízení, což je nepatrný pokles proti roku 2008 (tehdy činil tento podíl 7,02%, snížení je v řádu desetin procenta). Palovský zastává názor, že nízké využívání odklonů je vinou především toho, že stávající úprava reprezentuje spíše retributivní systém justice (cílem řízení je „spravedlivé potrestání” - § 1 odst. 1 TŘ), do které je vsazen prvek restorativního (a preventivního) charakteru, s tímto systémem nekoherentní. Realizace je pak věcí trestní politiky, nikoli

²⁵⁷ Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

²⁵⁸ V otázce odklonů se mohou objevit pochybnosti o tom, zda není porušován princip presumpce neviny v případě, kdy je v předsoudním stadiu rozhodnuto o určité sankci za spáchaný trestný čin. Např. Ščerba se domnívá, že aplikací odklonu tento princip porušen není, protože použití této formy řízení je podmíněno souhlasem obviněného, resp. podezřelého. Vyjádřením souhlasu s aplikací odklonu se obviněný dobrovolně podvoluje omezením či povinností vyplývajícím z rozhodnutí o odklonu a vzdává se také práva na řádný průběh procesu zahrnující právo na řízení před nezávislým a nestranným soudem. Srov. ŠČERBA, F. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 2. s. 33 an.

Nicméně souhlas obviněného s odkloněným řízením nelze použít, v případě, že by nakonec daná věc byla řešena jinak než odklonem, jako doznání obviněného.

práva, projevuje se disproporcemi mezi jednotlivými regiony, a je ovlivňována např. personální situací, množstvím prostředků na mediaci apod. Problémem je absence takových mechanismů, které by zavedly obligatorní užívání odklonů, a které by trestní proces zaměřily také na řešení konfliktu a zapojení pachatele do tohoto řešení.²⁵⁹

Česká trestněprávní úprava rozlišuje tyto druhy odklonů.²⁶⁰

- **podmíněné zastavení trestního stíhání** (§§ 307-308 TR) – V řízení o přečinu může se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže obviněný se k činu doznal, a nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradu uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě, a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující. U tohoto odklonu se oproti roku 2008 objevil pokles o 23,8% (celkem 5 151 osob, tj. o 1 613 osob méně než v roce 2008). Celkově se tento odklon podílel z 8,96% na vyřízení osob původně stíhaných ve vyšetřování.
- **narovnání** (§ 309 an. TR) – V řízení o přečinu může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem, a složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti

²⁵⁹ PALOVSKÝ, T. Odklony v trestním řízení a reforma trestního procesu [online]. In *Sborník z konference Dny práva 2009* [cit. 2010-10-22]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/novy_trest/Palovsky_Tomas_1399_.pdf.

²⁶⁰ Pro podrobný rozbor problematiky lze odkázat na odborné publikace, kdy sice nebyla vydána monografie věnující se odklonům, nicméně kapitola o odklonech lze nalézt v každé učebnici trestního práva. Např. srov. JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 677 an. Odklonům se věnuje Palovský (státní zástupce okresního státního zastupitelství Brno-venkov), srov. např. také PALOVSKÝ, T. K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2007, č. 3. s. 23 an.

přečinu, a považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům. V existující podobě narovnání prakticky nic nepřináší ani trestnímu řízení, ani pachatelům trestných činů. Je to zejména vliv nevhodné právní úpravy, která se jednak z podstatné části překrývá s podmínkami pro podmíněné zastavení trestního stíhání (jež je z hlediska realizace daleko jednodušší), jednak obsahuje ne zcela optimální úpravu povinného skládání finančních prostředků na veřejně prospěšné účely.²⁶¹ Ve vyšetřování bylo narovnáním vyřízeno zanedbatelné množství případů, jen 174 osob, což je sice o 39 víc než v roce 2008, ale i tak je to jen 0,3% z celkového počtu stíhaných osob; na druhé straně je to nejvíc za celou dobu existence tohoto odklonu. Věcný záměr TR z roku 2008 počítá s rozšířením škály opatření, která bude moci obviněný použít k odčinění újmy poškozeného a k zajištění obecně prospěšných účelů. Závazky směřující k obecně prospěšným účelům budou moci mít různorodou povahu (jak např. zaplacení částky k obecně prospěšným účelům, tak také kupříkladu možnost vzdát se řidičského oprávnění, pokud by to odpovídalo spáchanému deliktu).²⁶²

- **odstoupení od trestního stíhání mladistvého (§ 70 ZSVM)²⁶³** - V řízení o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce z důvodu chybějícího veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého a s přihlédnutím k povaze a závažnosti provinění a osobě mladistvého odstoupit od trestního stíhání mladistvého, jestliže trestní

²⁶¹ Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

²⁶² HORKÁ, K. Věcný záměr nového trestního řádu - odklony a dohady praxe. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 3.

²⁶³ Zde je odborná veřejnost rozpolcená, např. Sotolář zastává názor, že se jedná o formu odklonu (srov. např. SOTOLÁŘ, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 6, s. 169), naopak Císařová je k tomuto zařazení spíše kritická (srov. např. CÍSAŘOVÁ, D. Několik drobných podnětů a úvah v souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2007, č. 6, s. 10 an.).

stíhání není účelné a potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchání dalších provinění. V roce 2009 došlo k poklesu využívání tohoto odklonu vůči mladistvým za současného zastavení trestního stíhání (celkem 134 osob, tj. pokles o 9 mladistvých oproti roku 2008).²⁶⁴

- **podmíněné odložení podání návrhu na potrestání (§§ 179g-179h TŘ)** - Namísto podání návrhu na potrestání může státní zástupce za podmínek uvedených v § 307 TŘ rozhodnout o tom, že se podání návrhu na potrestání podmíněně odkládá, jestliže podezřelý se k činu doznal, nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání vyslovil souhlas, a vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující. U podmíněného odložení podání návrhu na potrestání došlo k nárůstu (celkem 2 356 osob, tj. o 1 112 více, nárůst o 89,4% oproti roku 2008), což odpovídá výraznému nárůstu podílu zkráceného přípravného řízení na úkor vyšetřování v roce 2009. Tento odklon se podílí na celkovém počtu osob řešených ve zkráceném přípravném řízení 4,23%.
- **trestní příkaz²⁶⁵** (§ 314e an. TŘ) – Samosoudce může bez projednání věci v hlavním líčení vydat trestní příkaz, jestliže skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném přípravném řízení. Co se týče využívání trestních příkazů v praxi, jejich využití konstantně roste. V roce 2009 bylo touto formou vyřízeno celkem 60 494 věcí, což představuje oproti roku 2008 nárůst o více než 2000 věcí takto vyřízených. Oproti jiným druhům odklonů je tedy tento institut využíván značně. Jestliže srovnáme nápad k okresním soudům v trestních věcech, který za rok 2009 činil dle statistiky Ministerstva spravedlnosti 90.787 věcí, lze konstatovat, že výrazně převažuje poměr

²⁶⁴ Nejvyšší státní zastupitelství: Zpráva o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

²⁶⁵ Odborná veřejnost není jednotná co se týče zařazení trestního příkazu mezi odklony. Např. Šámal a Kratochvíl jej řadí mezi odklony (srov. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, J. *Trestní právo procesní*. Praha: C.H. Beck, 2003. s. 751 an.). Jelínek uznává, že dle určitých kritérií je možno trestní příkaz považovat za druh odklonu (srov. JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2010. s. 679).

vyřízení věci trestním příkazem, což může vést k závěru, že trestní příkaz je nadužíván. Je tedy otázkou, zda je využívání trestního příkazu v takové míře ku prospěchu věci a zda nejsou do jisté míry „přizpůsobovány“ konkrétní okolnosti případu tomu, aby bylo množné trestní příkaz v dané věci vydat.

9.5 Spolupracující obviněný

Tento institut byl do trestního řádu včleněn novelou s účinností od 1. ledna 2010.²⁶⁶ Slouží jako instrument odhalování závažné organizované kriminality, kde obvykle probíhá náročné dokazování, které má významný vliv na délku řízení. Proto zákonodárce v § 178a an. TŘ upravil, že za podmínky, kdy obviněný významně přispěje k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného v určité souvislosti s organizovanou zločineckou skupinou (přesné znění viz § 178a odst. 1 písm. a) a za splnění dalších podmínek uvedených v § 178a TŘ, bude (resp. měl by být)²⁶⁷ tento obviněný zvýhodněn při ukládání trestu a jeho výše.²⁶⁸ Doposud je tento institut možné uplatnit pouze u zvláště závažných zločinů, jeho

²⁶⁶ Zákon č. 41/2009 Sb.

²⁶⁷ Neboť státní zástupce sice označí tohoto obviněného za tzv. spolupracujícího obviněného, nicméně soud tuto skutečnost dále zhodnotí a příp. zohlední při ukládání trestu a jeho výše. Zde je také rozdíl v často diskutovaném institutu korunního svědka, kde přímo státní zástupce, jestliže obviněný splňuje zákonné podmínky, označí obviněného za tzv. korunního svědka a může sám proti němu přerušit trestní stíhání. Srov. projev Jiřího Pospíšila v Poslanecké sněmovně ze dne 9. 2. 2010, kde se vyjadřuje k institutu korunního svědka. Poslanecká sněmovna ČR: Společná česko-slovenská digitální knihovna - JUDr. Jiří Pospíšil [online]. *Poslanecká sněmovna ČR* [cit. 2011-01-13]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/068schuz/s068015.htm>.

Korunním svědkem se rozumí spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s orgány činnými v trestním řízení dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka). Korunní svědek je za podání takového svědectví „honorován“ tím, že se mu poskytne privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu nebo zmírnění výkonu trestu, event. též zvláštní ochrana před pomstou. Viz MUSIL, J.: Korunní svědek - ano, či ne? *Trestní právo*. 2003, č. 4. s. 21 an.

Na rozdíl od situace v České republice, kde zavedení tohoto institutu je již několik let předmětem úvah de lege ferenda, v Polsku byl korunní svědek zákonně upraven již v roce 1997. Protože šlo o velmi netradiční a kontroverzní institut, s nímž polské trestní právo nemělo do té doby žádné zkušenosti, byla platnost tohoto zákona časově omezena do 1. 9. 2001. Srov. MUSIL, J. Nová polská publikace o organizované kriminalitě, korunním svědkovi a terorismu [online]. *Ministerstvo vnitra ČR* [cit. 2010-12-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/nova-polska-publikace-o-organizovane-kriminalite-korunnim-svedkovi-a-terorismu.aspx>.

²⁶⁸ Pro podrobnější výklad srov. např. BOUDA, Z. Účinná lítost, spolupracující obviněný, program shovívavosti – obdobné instituty na cestě k efektivnějšímu právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2009, č. 3. s. 218 an.

Otázkou zůstává, do jaké míry je institut spolupracujícího obviněného praxí využíván. Server ČT24 uvádí ve své zprávě ze dne 6. 1. 2011, že „Obviněnému poprvé spolupráce zkrátila trest“. Sníženou sankci za

širšímu uplatnění v praxi by mohlo pomoci rozšíření i pro kategorii zločinů. Za klíčové tu totiž považují znění zákona, které říká, že soud může uložit trest pod dolní hranici trestní sazby, tedy může a nemusí. Pokud spolupracujícím obviněným bude osoba, která sice pomůže rozkrýt závažnou organizovanou kriminalitu, avšak sama kupříkladu spáchala vraždu, potom má soud diskreci, zda zmírněný trest uloží či ne. Ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil se dokonce nechal slyšet, že „*Chceme institut spolupracujícího obviněného rozšířit do té úrovně, že pokud někdo opravdu pomůže usvědčit organizovanou skupinu a bez jeho svědectví by toto nebylo možné, pak se může stát dokonce beztrestným*“.²⁶⁹ Toto stanovisko považují za nepříliš šťastné, neboť „*Kdo neví, že největším lákadlem ke zlu je naděje na beztrestnost...*“²⁷⁰ Jako dílčí řešení problému náročnosti odhalování a rozkrývání organizované kriminality se jedná v případě samotné existence spolupracujícího obviněného o krok správným směrem, dle mého názoru se však opravdu jedná o pouhé dílčí řešení, jelikož nelze odhalování tohoto druhu kriminality stavět na tom, že někdo z pachatelů uvolní informace (o jejichž věrohodnosti se v případě jinak důkazní nouze dá polemizovat) či jej dokonce k takovému kroku motivovat beztrestností. Při zvažování dalekosáhlejší regulace směřující dokonce k beztrestnosti spolupracujícího obviněného (ačkoliv s tímto krokem nesouhlasím) by bylo na místě rozhodně neruší diskreci soudu při rozhodování o vině a trestu této osoby.

9.6 Mediacce

Masivnější uplatnění mediace, jakožto alternativy mimo trestní právo, by také pomohlo celkovému odbřemenění trestní justice. Mediace zajišťuje Probační a mediační služba ČR, povolení ke vstupu do řízení jí dává státní zástupce, na základě čehož pracovníci PMS kontaktují osobu poškozeného a obviněného. Cílem je vést obě strany ke

spolupráci obviněného při rozkrývání organizované drogové trestné činnosti uložil Krajský soud v Ústí nad Labem. V tomto případě se jednalo o dva spolupachatele, přičemž jeden z nich byl označen jako spolupracující obviněný, čímž si vysloužil trest odnětí svobody v délce trvání pěti let narozdíl od svého kolegy, který byl odsouzen k deseti letům trestu odnětí svobody. ČT24: Obviněnému poprvé spolupráce zkrátila trest [online]. 2011 [cit. 2011-01-13]. Dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/111863-obvinenemu-poprve-spoluprace-zkratila-trest/>.

²⁶⁹ Viz ČT24: Obviněnému poprvé spolupráce zkrátila trest [online]. 2011 [cit. 2011-01-13]. Dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/111863-obvinenemu-poprve-spoluprace-zkratila-trest/>.

²⁷⁰ Slavný citát Marca Tullia Cicera z řeči Obhajoba Milona. V originále: *Quis ignorat, maximam illecebram esse peccandi, impunitatis spem?*

smírnému řešení, náhradě škody a tedy např. k uzavření narovnání.²⁷¹ Vzhledem k tomu, že se jedná o postup mimo orgány činné v trestním řízení (ačkoliv následně je nutný souhlas OČTŘ např. s návrhem uzavření narovnání), bylo by řešení přečinů tímto způsobem velice efektivní.²⁷²

Pravidla součinnosti mezi státním zástupcem a PMS jsou upravena v Pokynu obecné povahy Nejvyšší státní zástupkyně č. 12/2003, kdy spolupráce probíhá zejména za účelem obstarání pokynů k osobě obviněné, mimosoudního vyřízení věci a v souvislosti s výkonem dohledu. Šabata uvádí, že nejvíce se služeb PMS využívá právě v případě mimosoudního vyřízení trestní věci, tedy za účelem aplikace odklonu.²⁷³ Šabata však zároveň uvádí, že ačkoliv je spolupráce s PMS efektivní, není to rozhodně nástroj, který by státnímu zástupci pomohl zkrátit přípravné řízení, a to z toho důvodu, že spolupráce s PMS vyžaduje mnohem více aktivity než „pouhé“ sepsání obžaloby. Jsem však toho názoru, že přípravné řízení momentálně zrychlovat nepotřebuje a že to ani není možné, aby na dalším zrychlování netratala především kvalita řízení. Zkrátit je třeba řízení před soudem, k čemuž díky působení PMS ani nemusí dojít.²⁷⁴

Závažnějším problémem je, že z řad praxe se objevují ohlasy, že pracovníkům PMS je málo a nemají tolik kapacit ani materiálního vybavení, aby mohli intervenovat do každého vhodného případu, navíc některá státní zastupitelství s relevantním PMS centrem nejsou takřka vůbec v kontaktu.²⁷⁵ Zvýšení kapacit PMS však vidím problematicky, především z důvodu finanční zátěže pro státní rozpočet.²⁷⁶

²⁷¹ Viz Metodický postup střediska PMS ČR v přípravném řízení a v řízení před soudem. Probační a mediační služba ČR [online]. 2010 ČR [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/MEDIACE_metodika_textova_cast_bez_priloh.pdf.

²⁷² Stav intervence PMS ČR do trestního řízení za rok 2009 viz Příloha 12.

²⁷³ ŠABATA, K. Některé aspekty spolupráce státního zástupce s Probační a mediační službou. *Státní zastupitelství*. 2007, č. 3. s. 36 an.

²⁷⁴ Navíc se jedná o způsob řešení konfliktu mezi pachatelem a obětí trestného činu, který reaguje na potřeby lidí, jichž se dotýká. Institut pro kriminologii a sociální prevenci provedl výzkum, na základě kterého je možno konstatovat, že osoby, které podstoupili u PMS mediaci, tj. pachatel a poškozený, byly s průběhem mediaci spokojeny a svou účast hodnotily pozitivně. Poškození zejména oceňují možnost o spáchaném skutku a jeho následcích s pachatelem otevřeně hovořit. Konkrétní výsledky výzkumu viz TOMÁŠEK, J., ROZUM, J. Zkušenosti poškozených a pachatelů s mediací. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 10. s. 319 an.

²⁷⁵ Justiční akademie: Seminář Trestná činnost mládeže. TALANDOVÁ, J., HYKOVÁ, K. Opatření ukládaná mládeži se zaměřením na drogově závislé pachatele. Přednáška ze dne 3. 11. 2010.

²⁷⁶ Výzkum provedený pod záštitou Právnické fakulty Masarykovy univerzity ukazuje, že drtivá většina respondentů (soudci a státní zástupci), tj. více než 90% dotázaných, hodnotí spolupráci s PMS ČR pozitivně či spíše pozitivně, oceňují zejména rychlost a operativnost pracovníků PMS. Jako negativum je vnímáno

9.7 Elektronizace justice

K efektivizaci justice byl učiněn i krok směřující k elektronizaci justice, nicméně faktické výsledky tohoto počínu jsou nyní spíše hodnoceny zdrženlivě. Projekt e-justice byl zaveden od 1. října 2007 a jeho cílem bylo zvýšení výkonnosti justice za zachování stejného počtu pracovníků v justici.²⁷⁷ To je rozumné řešení, neboť zvyšováním kapacit (tzn. především pracovníků a s tím související vybavení) se akorát zvyšují nároky na financování ze státního rozpočtu, přičemž se nejedná o žádné konstruktivní řešení. To je právě třeba hledat v systémových krocích, které justici odlehčí. Takovým krokem dle mého názoru elektronizace je. Nejedná se však jen o elektronizaci trestního řízení, nýbrž celé justice a veřejné správy včetně zavedení datových schránek,²⁷⁸ elektronizaci veřejných zakázek atd. Jedním z nejdůležitějších kroků pro vybudování elektronizovaného systému veřejné správy bylo právě zavedení datových schránek. Smejkal dokonce říká, že „*datové schránky jsou přelomem ve způsobu provádění veřejné správy od doby císařovny Marie Terezie, a to nejenom v ČR, ale celosvětově.*“^{279 280}

Součástí projektu e-justice je také e-trestní řízení, které má zajistit jednotné vedení agendy trestního řízení, včetně vedení elektronických spisů, a to od fáze policejního vyšetřování, sdělení obvinění, dohledu státního zastupitelství až po fázi soudní včetně poskytování informací Vězeňské službě, Probační a mediační službě či sdělení informací

právě nedostatečné personální a materiální zabezpečení PMS (počet úředníků PMS neodpovídá nápadu, omezená mobilita způsobená zejména nedostatkem automobilů). Podrobněji srov. KUČTA, J., KALVODOVÁ, V., HORKÁ, K., CHROMÝ, J., ŠTEFÁNIK, O. Z praktické části výzkumu „Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže“. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 1-2. s. 47.

²⁷⁷ Právně je elektronizace založena na několika usneseních vlády ČR, která byla, resp. jsou přijímána postupně od roku 1998. Česká republika při vytváření celkové koncepce vycházela ze zásad stanovených pro tuto oblast hlavními dokumenty EU, a to zejména z Akčního plánu Evropské komise „Cesta Evropy k informační společnosti“ z roku 1994 a ze závěru Fóra o informační společnosti přijatých na konferenci „Informační společnost přibližující administrativu občanům“, která se konala v listopadu 1998. Více srov. BUDIŠ, P., HŘEBÍKOVÁ, I. *Datové schránky*. Olomouc: ANAG, spol. s.r.o., 2010. s. 13 an.

²⁷⁸ Srov. např. VONDRUŠKA, F. *Datové schránky – více obav než očekávání pozitivního? Státní zastupitelství*. 2009, č. 6. s. 14 an.

²⁷⁹ SMEJKAL, V. *Datové schránky v právním řádu ČR*. Praha: ABF, a.s., 2009. s. 11.

²⁸⁰ Ústavní soud kupříkladu uvádí, že zavedením datových schránek došlo k výrazným úsporám času a financí (především za poštovné, za které ÚS ušetřil přibližně polovinu nákladů za rok 2010 oproti roku 2009 navzdory tomu, že Česká pošta zdražila své služby). Počáteční investice přesáhla 1.500.000 Kč, nicméně návratnost je díky úsporám stanovena na dobu pěti let. Podrobněji viz: Ústavní soud: Informace poskytnuté na žádost [online]. *Datové schránky v praxi* [cit. 2011-01-13]. Dostupné z: <http://www.concourt.cz/soubor/4020>.

Rejstříku trestů.²⁸¹ V současnosti funguje pro státní zastupitelství systém ISYZ, který propojil státní zastupitelství, na okresních soudech funguje systém ISAS a pro krajské a vrchní soudy slouží systém ISVKS. Úspěchem je bezesporu zavedení tzv. videokonferencí v přeshraničních trestních věcech, používají se např. při výslechu svědků v cizině apod.²⁸²

Stát má na základě elektronizace justice ušetřit velké výdaje např. za poštovné, za papír a tisk. Avšak náklady na převedení stávajících dokumentů do elektronické podoby jsou taktéž nezanedbatelné a dokončení některých dílčích projektů v rámci elektronizace se postupně odsouvá.²⁸³

²⁸¹ Viz Reforma justice: e-justice [online]. 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/ejustice/trestni-rizeni.html>.

²⁸² Podrobněji k této formě komunikace mezi justičními orgány srov. např. Ministerstvo vnitra ČR: Videokonference: Moderní evropský trend v komunikaci s justičními orgány [online]. 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/videokonference-moderni-evropsky-trend-v-komunikaci-s-justicnimi-organy.aspx>.

²⁸³ Srov. např. Moderní obec: Elektronizace veřejné správy? Ekonomika velí: zvolnit tempo! [online]. 2010 ČR [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: http://moderniobec.ihned.cz/c4-10004970-46838040-C00000_d-elektronizace-verejne-spravy-ekonomika-veli-zvolnit-tempo.

10 Možnosti zkrácení trestního řízení a návrhy de lege ferenda

Odborná veřejnost kritizuje provádění reforem v českém soudnictví bez přímé účasti soudců. Jestliže chceme provádět reformu, je třeba, abychom zejména spolupracovali již při vytváření reformní koncepce s těmi, jichž se reforma týká a kteří mají z této oblasti zkušenosti a mají tedy zpravidla nejlepší přehled o tom, co nefunguje a co je třeba změnit. Koncepce Ministerstva spravedlnosti „Reforma justice v letech 2008-2010“ kupříkladu vůbec nepočítala s tím, že by se soudci okresních soudů na reformách nějak podíleli. Vyklický²⁸⁴ a Grémium předsedů okresních a obvodních soudů také zdůrazňují, že Ministerstvo spravedlnosti neustále hovoří o reformách, avšak doposud ještě nebyla ani provedena analýza stavu a potřeb justice, která je nutná k tomu, aby se mohlo vůbec uvažovat o koncepčních změnách.²⁸⁵

Pokud se má situace zlepšit, řízení zefektivnit a zkrátit, je třeba provést změny systémové, tj. ne dílčí, neustálé novelizace trestního řádu nejsou ku prospěchu věci, nýbrž jsem toho názoru, že systém je tak neúměrně zatěžován, dochází k přeplácání předpisů. Dlužno také dodat, že některé změny jsou přijímány pouze pod vlivem aktuální politické reprezentace a o jejich efektivitě se dá polemizovat. Jelikož způsob a reálné provedení zefektivnění systému justice v České republice je předmětem debat každé vlády a k zásadní reformě ještě nedošlo, dovolím si poukázat na několik faktů a zaměřím se pouze na některé dílčí aspekty.

Možný koncept reformy lze rozdělit do několika kategorií.²⁸⁶

- Změny na úrovni přijetí nového procesního předpisu
- Zefektivnění na základě plného využití nových technologií, např. projekt e-justice
- Stabilizace materiálního a personálního zabezpečení u soudů a státních zastupitelství

²⁸⁴ JUDr. Jan Vyklický je soudcem, bývalým předsedou, Obvodního soudu pro Prahu 10 a spoluzakladatelem Soudcovské unie ČR.

²⁸⁵ VYKlickÝ, J. O stavu české justice. *Soudce*. 2008, č. 4. s. 16.

²⁸⁶ Nejedná se o kompletní návrh změn, poukazuji pouze na dle mého názoru nejzásadnější aspekty problému.

- Důraz na konkrétní osoby, vykonávající justiční pozice

10.1 Změny na úrovni přijetí nového procesního předpisu – věcný záměr trestního řádu²⁸⁷

Ministerstvo spravedlnosti deklarovalo ve své Předkládací zprávě, že je třeba zefektivnit a zrychlit trestní řízení, aniž by docházelo k újmě na právech obviněných či poškozených.²⁸⁸ Stávající trestní řízení údajně nelze považovat za rychlé a efektivní, je třeba hledat další nástroje, které by vedly k jeho zrychlení a zefektivnění. I když je české trestní řízení tradičně spojeno s inkvizičním procesem, nemělo by to být na překážku citlivému přebírání zkušeností v případě některých osvědčených institutů obžalovacího sporného systému common law.²⁸⁹ Touto zkušeností má být kupříkladu často diskutovaná dohoda o vině a trestu, kterou věcný záměr z roku 2010 řadí k odklonům v trestním řízení.

Věcný záměr trestního řádu se snaží zavést instituty celkově zefektivňující trestní řízení, což poté přispěje taktéž ke zrychlení. V bodě 8 tak Předkládací zpráva hovoří o následujících opatřeních:

- **přípravné řízení:**
 - dojde k výraznějšímu doplnění zásady legality zásadou oportunity

²⁸⁷ Aktuálně existuje již třetí věcný záměr:

V období od roku 2004 – 2010 bylo zpracováno několik verzí věcného záměru trestního řádu:

I. verze věcného záměru (2004-2005) – zpracovaná prof. JUDr. Pavlem Šámalem, Ph.D. - 30. března 2005 došlo ke schválení věcného záměru (usnesením vlády č. 362).

II. verze věcného záměru (2007-2008) – zpracovaná JUDr. Miroslavem Růžičkou z Nejvyššího státního zastupitelství - byla schválena dne 20. srpna 2008 (usnesení vlády č. 996).

III. verze věcného záměru (2010) – zpracovaná JUDr. Vladimírem Králem z Ministerstva spravedlnosti - nedošlo k jeho schválení, nebyl ani rozeslán do připomínkového řízení.

Ke konci roku 2009 bylo vypracováno paragrafové znění trestního řádu k II. verzi věcného záměru.

Přehled převzat z: HORKÁ, K. Věcný záměr trestního řádu – odklony a dohádovací řízení. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 3.

²⁸⁸ Ke skloubení těchto dvou aspektů je skeptický např. Coufal, viz COUFAL, P. Nad dalším zrychlením a zefektivněním trestního řízení. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 10. s. 21 an .

Předkládací zpráva Ministerstva spravedlnosti viz: Ministerstvo spravedlnosti: Předkládací zpráva [online]. 2009 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z:

<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>.

²⁸⁹ Ministerstvo spravedlnosti: Věcný záměr [online]. 2009 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z:

<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>.

- snaha o zefektivnění úpravy odklonů, zejm. narovnání, aby byly více využívány, což je trend v západních zemích
 - osoba, proti níž se řízení vede, by neměla být nedůvodně stavěna před soud
 - bude odstraněna duplicita provádění důkazů v přípravném řízení a před soudem, tzn. zásadně se bude jednat o zdokumentování neodkladných a neopakovatelných úkonů²⁹⁰ – ty ostatní budou provedeny před soudem, na druhou stranu důkazy budou muset být natolik průkazné, aby státní zástupce unesl své důkazní břemeno
 - právo účasti obhajoby v přípravném řízení bude omezeno na zásadní úkony procesní povahy
 - posílení postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a posílit také jeho rozhodovací pravomoci v této fázi řízení
 - dojde ke zjednodušení právní úpravy vazby, bude upraveno zvláštní řízení o vazbě za účasti obviněného, obhájce a státního zástupce před soudem v neveřejném zasedání
- **řízení před soudem:**
 - zásadně bude věcně příslušný okresní soud, krajský soud pouze ve věcech zvláštní závažnosti a složitosti věci
 - řízení o přečinech co nejvíce zjednodušit
 - uplatnění institutu nesporných skutečností v dokazování
 - úprava dokončení řízení v případech, kdy se obviněný k soudu nedostavuje

²⁹⁰ Nejedná se zdaleka o jednoduchou otázku, zda povolovat jako důkazy výpovědi obviněných v řízení přípravném i pro řízení před soudem. Např. ve Skotsku je nepřipustné použití výpovědi obviněných pro řízení před soudem. Účelem této úpravy je ochránit obviněného před tlakem policie, která by jej mohla donutit k doznání. Nejvyšší soud USA v roce 1964 judikoval, že doznání policii nelze použít jako důkaz před soudem za předpokladu, že obviněný, resp. podezřelý nebyl poučen o svém právu nevypovídat a o svém právu na obhájce. Blíže srov. COUTTS, J. A. *The accused, a comparative study*. Londýn: Stevens & sons, 1966. s. 5.

- prohloubení zjednodušeného řízení před soudem, které navazuje na zkrácené přípravné řízení
- vrácení věci státnímu zástupci k došetření se bude dít pouze v případech nejzávažnějších procesních chyb, které nebude možné odstranit v dalším řízení – státní zástupce bude muset před soudem unést břemeno důkazní (tj. bude zavedeno formální důkazní břemeno státního zástupce) a prokázat vinu z trestného činu uvedeného v obžalobě
- omezení povinnosti soudu doplnit dokazování
- zvýšení aktivity stran v řízení před soudem
- reforma opravných prostředků, jelikož tyto jsou složité a jejich využívání opět vede k protahování řízení
- **dokazování:**
 - úprava absolutně neúčinných důkazů
 - znalecký posudek bude vyžadován jen v případech, kdy nepostačí odborné vyjádření
 - zavedení principu kontradiktornosti v řízení před soudem
 - důraznější opatření proti svědkům, kteří se nedostaví k hlavnímu líčení
- **vykonávací řízení:**
 - v právním styku s cizinou zajištění urychleného dodání odsouzených, kteří se vyhýbají výkonu trestu
 - rozhodování o tomto řízení bude svěřeno především vyšším soudním úředníkům a asistentům
 - vytvoření samostatného zákona o mezinárodní justiční spolupráci

10.1.1 Dohoda o prohlášení viny a přijetí trestu²⁹¹

Ministerstvo spravedlnosti zapracovalo do věcného záměru trestního řádu institut dohody o vině a trestu, který není vlastní kontinentálnímu systému práva, nýbrž je inspirací ze systému common law, kde je na základě tzv. guilty plea/plea bargaining vyřizováno 80-90% všech trestních věcí, čímž dochází k tomu, že soudy nejsou přetěžovány a délka řízení je výrazně uspokojivější. Šámal zdůrazňuje, že ačkoliv je systém common law postaven na odlišných principech, nemělo by to automaticky znamenat, že některé jeho prvky či instituty nelze přejímat, zdokonalovat a zavádět. Smyslem je vytvořit moderní trestněprocesní systém odpovídající současným poznatkům vědy i praxe, nikoli násilné přebírání a začleňování dohádovacího řízení (plea bargain), tak jak je uplatňováno v angloamerickém právním systému.²⁹²

Smyslem je snaha o maximální odbřemenění soudní agendy a urychlení trestního řízení, kdy obviněný v případě, že se dozná, získává jisté zvýhodnění či ústupky v podobě snížení hranice trestní sazby či nestíhání za některé skutky. S možností úplné rezignace státního zástupce na stíhání některých trestných činů výměnou za přiznání obviněného k jiným se však v českém právu nepočítá.²⁹³

Věcný záměr čerpá z komparativní analýzy tohoto institutu v ostatních evropských státech, neboť obdobný institut je zaveden již např. v Německu,²⁹⁴ Španělsku, Itálii, Polsku nebo na Slovensku²⁹⁵.

Korbel a Brňáková poukazují na to, že dohoda o vině a trestu by výrazně přispěla k urychlení řízení především z toho důvodu, že přibližně 50–55 % pachatelů se k trestnému činu dozná (u bagatelních nedbalostních trestných činů se doznání může pohybovat až kolem 75–80 %, v rámci obecné kriminality přibližně 65 %, u hospodářských trestných

²⁹¹ Legislativní zkratka zní: dohoda o vině a trestu.

²⁹² ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: ASPI, 1999. s. 14 an.

²⁹³ KORBEL, F., BRŇÁKOVÁ, S. Dohoda o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 9. s. 271 an.

²⁹⁴ Zde jsou však dohody o vině a trestu aplikovány praeter legem. Více srov. FISCHER, T. Regelung der Urteilsabsprache - ein Appell zum Innehalten. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*. 2007, č. 8. s. 433 an.

²⁹⁵ Institut dohody o vině a trestu je na Slovensku přijímán převážně kladně, srov. k tomu např.: POKEINOVÁ, M. Mimoriadne zníženie trestu v konaní o dohode o vine a treste. *Justičná revue*. 2009, č. 4. s. 552 an. SYROVÝ, I. Nárok na dohodu o vine a treste. *Justičná revue*. 2008, č. 8. s. 1712 an. ČENTĚŠ, J., MAGVAŠIOVÁ, A. K aplikácii institutu konania o dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 1. s. 15 an.

činů cca 45 %, v závažnějších případech je výskyt doznání minimální).²⁹⁶ Také Růžička a Šabata se vyjadřují kladně k zavedení tohoto institutu do českého právního řádu, považují jej za prostředek k efektivnímu boji s kriminalitou všeho druhu.²⁹⁷

Věcný záměr počítá s dohodou o vině a trestu jako se zvláštním druhem řízení, které bude obsahovat sjednání dohody mezi obviněným a státním zástupcem za účasti obhájce obviněného (dohodu bude oprávněn sjednat i poškozený) a následné schválení této dohody soudem. Tento postup bude aplikovatelný za předpokladu, že se obviněný k činu dozná a výsledky šetření budou nasvědčovat tomu, že toto doznání je pravdivé. Taková dohoda bude možná jak o trestu, tak o ochranném opatření. Soud následně nebude dohodou vázán a může ji odmítnout schválit, např. z důvodu její nepřiměřenosti či nesprávnosti.²⁹⁸

Česká odborná veřejnost není názorově jednotná co se týče zavedení obdoby *plea bargaining*. Na jedné straně stojí zrychlení řízení a odbřemenění soudů, na druhé straně je však třeba zohlednit podlamování základních zásad trestního procesu jako jsou např. zásada bezprostřednosti, ústnosti, veřejnosti a tvorby přesvědčení na základě projednání, které vedou k ukládání neadekvátně mírných trestů.²⁹⁹

Musil ve svém článku sumarizuje argumentaci odpůrců a zastánců dohody o vině a trestu.³⁰⁰ Uvádí, že zastánci se rekrutují především z řad právních praktiků, tj. z řad soudců, státních zástupců a advokátů, zatímco odpůrci působí často jako právní teoretici.

²⁹⁶ KORBEL, F., BRŇÁKOVÁ, S. Dohoda o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 9. s. 271 an.

²⁹⁷ Aby byl boj efektivní, zdůrazňují, že je právě třeba zavést tento institut pro všechny trestné činy, byť připouštějí existenci zejména etických protiargumentů. Viz RŮŽIČKA, M., ŠABATA, K. Dohoda o vině a trestu de lege ferenda v České republice a možnosti využití slovenské právní úpravy. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 6. s. 7.

Carvell a Green zmiňují, že *plea of guilty* je možné v anglickém právu použít pro všechny trestné činy, včetně vraždy. V případě závažných zločinů se však soud zdráhá toto doznání přijmout a vyzve obvykle obviněného, aby své stanovisko zvážil. Pokud obviněný trvá na svém doznání, soud jej obecně přijmout musí. Nepřijme jej v případě, kdy je osoba obviněna z více trestných činů a doznání učiní pouze k tomu méně závažnému (podle případu *R. versus Cole* z roku 1965). Srov. CARVELL, I., G., GREEN, E. *Criminal law and procedure*. London: Sweet & Maxwell, 1970. s. 251.

²⁹⁸ Ministerstvo spravedlnosti: Věcný záměr, s. 104 [online]. 2009 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>.

²⁹⁹ PROTIVÍNSKÝ, M., KRATOCHVÍL, V. Jsou dohody v trestním řízení přípustné a nutné? *Kriminalistika*. 2004, č. 3. s. 240.

³⁰⁰ MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení [online]. *Ministerstvo vnitra ČR* [cit. 2010-12-31]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.

Mezi **argumenty pro** zavedení diskutovaného institutu patří zejména:

- Moderní společnost je společností dialogu, trestní procedury by neměly zůstat výjimkou.
- Snížení rizika sekundární viktimizace pro oběť trestného činu, navíc pro oběť se může stát snadnější vymození náhrady škody vzniklé spácháním trestného činu.
- Kontradiktornost řízení, kdy strany nezůstávají pouze pasivními aktéry, ale více se zapojují, aby byl dosažen určitý konsenzus.
- Zefektivnění a zrychlení trestního procesu.
- Odpadnou problémy dokazování, které zejména přispívají v řízení před soudem k protahování řízení.

Mezi **argumenty proti** zavedení institutu patří zejména:

- Dohody o vině a trestu postrádají oporu v trestním právu hmotném, jelikož toto je svou povahou kogentní a nepřipouští možnost odchylné dohody stran. Avšak dohody o vině a trestu se vztahují povětšinou ke konkrétní dohodnuté výměře mezi státním zástupcem a obviněným, což není vzhledem ke kogentnosti norem možné.
- Obviněný z trestného činu není stranou ve sporném řízení, je třeba zohlednit vrchnostenskou povahu rozhodování o vině a trestu, jde především o výkon donucovací moci.
- Doznáním obviněného se vytváří fikce zjištěné pravdy, což je v rozporu se zásadou materiální pravdy. Doznání nemusí být za každou cenu věrohodné a pravdivé, obviněný může kalkulovat s doznáním a následným dohodnutím nižšího trestu.³⁰¹ Doznání tedy rovněž postrádá znaky opravdové lítosti či pokání a stává se pouhým kalkulem.

Dále srov. také např. MUSIL, J. Dohody o vině a trestu. In *Sborník z Mezinárodní vědecké konference „Rekodifikace trestního práva procesního“*. Praha: Univerzita Karlova, 2008. s. 78.

³⁰¹ „V realitě individuálního a společenského života je často zdánlivě zcela svobodné rozhodnutí ve skutečnosti velmi vzdálené od svobodného a nezávislého jednání. Ve společnosti nevládne vždy ani rovnost ani svobodné rozhodování, a tzv. svobodné chtění je *de facto* často výsledkem nouzové situace, indoktrinace

- Zavedením zvláštního typu řízení o dohodě o vině a trestu se štěpí trestní proces na dva druhy řízení, ve kterých si obvinění nejsou rovni, resp. kdo se nedozná, bude mít horší výchozí pozici, protože nebude moci smlouvat.
- Porušení zásad trestního řízení, např. zásady volného hodnocení důkazů, zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti, protože velká část dohadování nastává již v přípravném řízení.
- Problém etického charakteru, kdy s justicí může být v podstatě obchodováno.

Na Právnické fakultě Masarykovy univerzity byl realizován zajímavý výzkum týkající se kriminality mládeže.³⁰² Řešitelé projektu se dotazovali soudců a státních zástupců, zda by uvítali zavedení dohadovacího řízení, tj. dohody o vině a trestu, pro mladistvé pachatele.

Celkové výsledky vyzněly ve prospěch využívání dohod o vině a trestu – 53,7 % respondentů by bylo pro za vedení tohoto institutu pro mladistvé pachatele. Tento postoj byl odůvodňován především tím, že dohody o vině a trestu by přenesly větší odpovědnost na stranu mladistvého pachatele, a to za dodržení jím vyjednaných podmínek, taktéž respondenti zmiňovali urychlení řízení, přičemž v některých případech byla jako jediný argument zmiňována rychlost řízení. Aplikace institutu by však záležela na charakteru trestné činnosti a na osobě pachatele (preferenci zavedení u méně závažné trestné činnosti). Další názorová stanoviska vyjadřovala, že tyto dohody mají výchovný efekt na mládež, někteří respondenti by institut aplikovali pouze u prvotrestaných. Napříč kategoriemi bylo možné vysledovat názory, že pokud se mladistvý pachatel podílí na trestním opatření, přijme ho snadněji a může to do budoucna znamenat úspěšnější realizaci jeho výkonu. Respondenti, kteří nepovažovali z hlediska individuální prevence za vhodné

nepochybných či manipulovatelných informací. Zmíněná zásada je tedy nepravdou, díváme-li se na ni kriticky.“ Viz WEINBERGER, O. Teorie spravedlnosti, demokracie a právní politika. *Právník*. 1995, č. 6. s. 520.

³⁰² KUCHTA, J., KALVODOVÁ, V., HORKÁ, K., CHROMÝ, J., ŠTEFÁNIK, O. Z praktické části výzkumu „Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže“. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 1-2. s. 3 an.

využívání dohod o vině a trestu, uvedli ve většině případů, že u tohoto institutu postrádají výchovný efekt.³⁰³

10.1.2 Soukromá žaloba

K odbřemenění trestní justice slouží prolamování zásady legality ve prospěch zásady opportunity. Ještě větším průlomem, než představuje např. stíhání se souhlasem poškozeného, by mohlo představovat zavedení tzv. soukromé žaloby do českého trestního práva.

Jde o institut, který byl upraven v právu rakousko-uherském a recepční normou³⁰⁴ byl převzat i do právního řádu Československa. Podle tehdejší právní úpravy byl zřízen úřad veřejného žalobce, v některých případech bylo žalobní právo svěřeno žalobci soukromému a veřejný žalobce zasáhnout v takovém případě nemohl, ledaže by k tomu byl soukromou osobou zmocněn.³⁰⁵

Soukromá žaloba je regulována v právním řádu Velké Británie, Francie či Nizozemí. Ve Španělsku je dokonce aplikována *actio popularis*. Podstata tohoto institutu spočívá v tom, že jednotliví poškození mají v případě méně závažných trestných činů možnost se sami rozhodnout, zda pachatele budou žalovat před trestním soudem či nikoliv.

Věcný záměr trestního řádu počítá se zavedením soukromé žaloby pro trestné činy pomluvy, porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti, poškozování spotřebitele, porušení práv k ochranné známce a jiným označením, porušení chráněných průmyslových práv a případně též dalších trestných činů. Pro účely jejího podání bude poškozený oprávněn nahlížet do spisů, opatřovat si příslušné podklady a materiály a v rozsahu nezbytném k jejímu podání požadovat prostřednictvím státního zástupce provedení jednotlivých úkonů od policejního orgánu. O podání soukromé žaloby soud vyrozumí státního zástupce. Ten je oprávněn, shledá-li, že je zasažen i veřejný zájem, ve věci podat obžalobu.

³⁰³ Tabulka z výzkumu viz Příloha 13.

³⁰⁴ Zákon ze dne 28. října 1918 č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. Recepční normou byly převzaty všechny právní předpisy Rakousko-Uherské monarchie do československého právního řádu.

³⁰⁵ RŮŽIČKA, M., ŠABATA, K. Soukromá žaloba – ano či ne? *Státní zastupitelství*. 2009, č. 2. s. 6.

Nově bude upravena i tzv. subsidiární (podpůrná) žaloba poškozeného se striktně stanoveným přezkumným oprávněním soudu, u něhož bude podána. Tato spočívá na principu, kdy má poškozený právo žalovat pachatele v situaci, kdy státní zástupce odmítne trestní stíhání. Podle věcného záměru trestního řádu poškozený bude moci v případech, kdy státní zástupce pravomocně odložil věc z důvodu nedostatku veřejného zájmu na stíhání nebo v případech, kdy bylo zastaveno trestní stíhání ze stejného důvodu podat ve lhůtě 15 dnů od právní moci usnesení o odložení věci z důvodu nedostatku veřejného zájmu na stíhání nebo od vyrozumění o odložení podnětu nejvyšším státním zástupcem subsidiární žalobu.

Zavedení subsidiární žaloby by dle mého názoru výrazně přispělo k vnější kontrole postupu státních zástupců. Za současného právního stavu poškozený nemá možnost domáhat se přezkumu postupu státního zástupce v dané věci. Subsidiární žaloba napomůže zprůhlednit některé potenciálně nebezpečné kauzy (např. politického charakteru), které by jinak mohly být zameteny pod koberec. Nicméně při odhalování korupčních kauz se domnívám, že efekt nemusí být natolik výrazný, jelikož zde získávají obě strany (poskytovatel i příjemce úplatku) určitý prospěch, navíc se obě strany staly také pachateli trestného činu a budou mít tudíž velký zájem na utajení trestné činnosti. Využití u korupčních kauz bude možné v případě, kdy osoba, která je uplácena, úplatek nepřijme a naopak podá podnět orgánům činným v trestním řízení k prošetření věci.

Obdobně jako v případě dohody o vině a trestu, se objevují stanoviska apelující na zavedení soukromé žaloby, stejně jako se objevují i negativní názory. Nejvýraznějším pozitivem je pravděpodobně odbřemenění trestních soudů, což bude mít za následek větší možnost pro soudy koncentrovat se na závažnou kriminalitu. Výrazným negativem je, stejně jako v případě dohod o vině a trestu, vznik nerovnosti poškozených před zákonem, jelikož kupříkladu někteří poškození budou mít lepší výchozí pozici na základě toho, že jsou movitější, a tudíž si mohou dovolit (kvalitnější) právní zastoupení, někteří poškození se vůbec nebudou chtít soudit, zatímco jiní poškození v obdobných skutkových podmínkách ano atp. Růžička a Šabata dále uvádějí např. možnost zneužití soukromé žaloby či nutnost, aby státní zástupce hájil zájmy veřejné a ne zájmy jiné, soukromé.³⁰⁶

³⁰⁶ RŮŽIČKA, M., ŠABATA, K. Soukromá žaloba – ano či ne? *Státní zastupitelství*. 2009, č. 2. s. 10.

Osobně se domnívám, že pozitiva převažují a případná negativa mohou plynout převážně z nekvalitní právní úpravy. Především je třeba zavést soukromou žalobu pro trestné činy, kde výrazně převažuje zájem soukromý, tzn. v případě věcným záměrem navrhovaného trestného činu pomluvy. Již méně souhlasím s tímto institutem např. u trestného činu poškozování spotřebitele. Zde jsem skeptická, jelikož spotřebitel, dle mého názoru, častěji zvolí variantu nežalovat a ostatní pachatelé této trestné činnosti si toho budou vědomi a páchat budou dál, navíc posílení vědomím, že v drtivé většině případů jim to bude procházet nadále. Navrhovala bych důkladně promyslet, kde veřejný zájem existuje a kdy již převažuje zájem soukromý, v případě trestného činu poškozování spotřebitele se domnívám, že přece jen převažuje zájem veřejný nad tím soukromým.

10.2 Zefektivnění na základě plného využití nových technologií

Elektronizace justice je správným krokem vpřed. Využívání elektronické komunikace a datových schránek v budoucnu dle mého názoru může být velmi efektivní. Nyní se stále potýkáme s implementací celého elektronického systému do veřejné správy jako celku. Jakmile ovšem bude celý systém zelektronizován, do čehož samozřejmě plynou velké finanční výdaje, celý systém se zpružní a v konečném důsledku se celá anabáze zavádění systému vyplatí.³⁰⁷

10.3 Stabilizace materiálního a personálního zabezpečení

Nejvíce zatíženy nápadem jsou okresní soudy, které však disponují nejmenším zázemím, a to jak hmotným, tak personálním. Kritický je stav administrativních pracovníků, jejichž počty jsou snižovány a kteří jsou velmi špatně platově ohodnoceni. Stav administrativy je tak ve skutečnosti dále snižován faktickým objemem mezd.³⁰⁸

Justičních čekatelů je málo, zato asistentů na nejvyšších instancích je hodně. Kupříkladu na Nejvyšším správním soudu (ačkoliv nejde o soud trestní) může mít každý soudce i dva asistenty, soudců na NSS je, resp. k 1. lednu 2010 bylo 30. Dle webu NSS

³⁰⁷ O elektronizaci justice bylo pojednáno v podkapitole sub 9.7.

³⁰⁸ VYKLIČKÝ, J. O stavu české justice. *Soudce*. 2008, č. 4. s. 10.

vyplývá, že krom 2 soudců má každý soudce 2 asistenty, tzn. asistentů je zde 58.³⁰⁹ Lépe by bylo přesunout personální kapacity na nejnižší instanci, protože právě na stavu okresních soudů se demonstruje zdlouhavé řízení nejčastěji. Počet justičních čekatelů za rok 2009 činil 149 pro všechny soudy v republice, vyjma Nejvyššího soudu, kde působí asistenti. Soudců v republice je celkem 2936 (počítáno bez soudců NS a NSS, kde pracují asistenti).³¹⁰ Jestliže si spočítáme, kolik čekatelů připadá na jednoho soudce, vyjde nám, že cca na 19 soudců připadne jeden justiční čekatel, což ostatně hovoří samo za sebe. Pokud dodáme, že na NS působilo k datu 1. ledna 2010 soudců 63 a za předpokladu, že by měl každý taktéž alespoň jednoho asistenta, dospějeme k závěru, že na NS a NSS je celkem minimálně 121 asistentů. 121 asistentů na dvou soudech v poměru ku 149 justičním čekatelům na všech ostatních soudech vytváří dojem nerovnoměrného rozložení pracovních sil, což se může odrazit dosti výrazně na délce vyřizování věcí.

Soudcovská unie prosazuje vytvoření samosprávného orgánu zastřešujícího soudnictví, protože pouze prostřednictvím samosprávy mající reálné personální i rozpočtové pravomoci lze v co největší míře zajistit ústavně garantovanou nezávislost soudní moci.³¹¹ Důležité je v této souvislosti postavení předsedy soudu. Průlomovým rozhodnutím je na tomto místě nález Ústavního soudu z roku 2010³¹², který zrušil ustanovení ZSS, jež výslovně umožňovalo předsedům a místopředsedům soudů vykonávat funkci opakovaně. Ústavní soud upozorňuje na možnost personální korupce v závislosti na tom, že funkcionář, jenž bude chtít být do funkce opět jmenován, se může chovat podle přání toho, kdo jej jmenuje.³¹³ S tímto názorem nesouhlasím, neboť výsledkem

³⁰⁹ Nejvyšší správní soud: Organizace soudu – struktura soudu [online]. 2010 [cit. 2011-01-18]. Dostupné z : http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=art&base_tre_id=112&base2_tre_id=0&tre_id=113&menuactive=%3bml112%3b&art_id=16.

³¹⁰ Údaje o počtech pracovníků soudů dostupné z: Ministerstvo spravedlnosti: Ročenka za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2011-01-18]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

³¹¹ Soudcovská unie ČR: Programové prohlášení Republikové soudcovské rady SU ČR [online]. 2011 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z: http://www.soudci.cz/akt_detail.php?id=404.

³¹² Nález ÚS sp. zn. Pl.ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010, publikován ve Sbírce zákonů č. 294/2010 Sb.

³¹³ Zde srov. kritiku tohoto rozhodnutí ÚS: „Ústavní soud nedůvěřuje lidským vlastnostem soudců, když předpokládá jejich patolizalství za účelem udržet si funkci předsedy soudu. Ovšem jak se zabráni patolizalství soudců, kteří dnes funkci nemají, ale budou ji chtít? Sami někteří ústavní soudci byli jmenováni opakovaně. Je jejich jmenování personální korupcí? Ve skutečnosti Ústavní soud možnost opětovného jmenování předsedů a místopředsedů soudů nezrušil. Jistě zrušil výslovnou úpravu tohoto práva v zákoně. Ale právo na jmenování předsedou soudu patří do základního práva na přístup k veřejným funkcím. Zde zákon může přístup omezit, ale musí tak učinit výslovně. Nyní zákon mlčí a platí zde, že co zákon nezakazuje,

pravděpodobně bude ještě větší oslabení efektivity soudů,³¹⁴ pár let ve funkci předsedy nemůže sloužit k tomu, aby předseda soudu mohl řešit dlouhodobé koncepční změny, jejichž efektivita musí být v praxi také ověřena. Co jiný předseda soudu to také alespoň částečně jiná koncepce správy soudu, jestliže se někdo v roli předsedy osvědčí, je nesmyslné jej měnit, protože s výměnou osoby se riskuje pokles efektivity. Kůrka navíc dodává, že „*soudci nebudou mít ani dostatek motivace si ji [funkci předsedy soudu – pozn. autorky] efektivně („manažersky“) osvojit, jelikož z povahy věci by tak museli učinit na úkor jejich formace soudní, což se na pouhých sedm roků uvnitř jinak celoživotní kariéry soudcovské nemůže „vyplatit“*“.³¹⁵

10.4 Důraz na konkrétní osoby vykonávající justiční pozice

Domnívám se, že je třeba klást vyšší požadavky na osobnostní předpoklady budoucích soudců a státních zástupců, zejména by mělo jít o osoby ochotné se dále vzdělávat a osvojovat si stále se měnící právní úpravu. K tomu je třeba těmto osobám poskytnout také vhodné zázemí v podobě instituce celoživotního vzdělávání. Takovou institucí by měla být Justiční akademie v Kroměříži (dále jen jako „JA“). Výchozí pozici má JA jistě dobrou: spolupracuje jak s tuzemskými subjekty (Soudcovská unie, Unie státních zástupců, s profesními komorami, Jednotou českých právníků atp.), tak i s těmi zahraničními (zejména s EJTN – European Judicial Training Network, Akademií evropského práva ERA), finance JA v roce 2010 získala také z evropských fondů.³¹⁶

Nicméně zájem o vzdělávání v JA není nejvyšší. V roce 2009 navštívilo JA alespoň jednou celkem 94% státních zástupců a jen 58% soudců. Otázkou tedy je, proč není o

je dovoleno. I u jiných funkcí je možné jejich opakování, aniž to zákon výslovně stanoví (poslanec, ministr).“ KOUDELKA, Z. Parlament a soudci [online]. 2011 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z: http://www.zdenekkoudelka.cz/www/article_detail.php?id=230. Stejně tak i Vladimír Kůrka v odlišném stanovisku k nálezu ÚS sp. zn. Pl.ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010: „*Není jakkoli naznačeno, jak si většina pléna představuje, že by snaha o takové jmenování do uvažovaných funkcí mohla ovlivnit soudcovské rozhodování (sic!), což dokázat bylo potřebné, neboť jen o to může jít. Je-li vůbec přípustné sestoupit na tuto úroveň uvažování, pak nelze nezmínit, že takové „ohrožení“ je představitelné již v situaci, kdy soudce směřuje k ustanovení do funkce předsedy (místopředsedy) poprvé. [...] Zamezení opětovnosti jmenování do funkce předsedy (místopředsedy) nepřekáží ostatně, aby „bývalý“ předseda (místopředseda) byl jmenován do téže funkce, avšak jiného soudu.*“

³¹⁴ Tak také Vladimír Kůrka v odlišném stanovisku k nálezu ÚS sp. zn. Pl.ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010.

³¹⁵ Vladimír Kůrka v odlišném stanovisku k nálezu ÚS sp. zn. Pl.ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010.

³¹⁶ KOVÁŘOVÁ, D. 15 let justičního vzdělávání. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 11. s. 30.

vzdělávání v JA větší zájem. Důvodem může být nízká úroveň některých školení, která odborníkům z praxe nepředají nic, co by již nevěděli. Dalším důvodem může být prostý nezájem o další vzdělávání či také vysoké pracovní vytížení. Domnívám se, že tyto tři faktory jsou hlavním důvodem, proč služeb JA není využíváno více. Nicméně JA je na dobré cestě, neboť oficiálně vyzvala odbornou veřejnost k debatě o systému vzdělávání v justici a nabídla tři modely, jak by mohlo vzdělávání probíhat.³¹⁷ Justiční akademie také vyhoví žádostem soudců a státních zástupců a v brzké době rozběhne chat – diskusní fórum uzavřené pouze pro justici. Justice tak bude mít zaheslovaný prostor pro širokou výměnu svých názorů.³¹⁸ Domnívám se, že řešením, které by stálo za zvážení, je zavedení školení, která by byla povinná a z nichž by byl pořízen výstup v podobě nějaké formy testování na závěr každého školení, který by byl následně předán zaměstnavateli, který by v případě negativního výsledku mohl vyvodit určité důsledky. Jestliže je systém založen na dobrovolnosti, spousta účastníků jej nebere dostatečně vážně a chtějí získat pouze „čárku“ bez toho, že by si ze semináře skutečně něco odnesli.

10.5 Doporučení Rady Evropy

Rada Ministrů Rady Evropy přijala již v roce 1987 Doporučení,³¹⁹ kde vyzvala členské státy, aby zefektivnily své systémy trestní justice a tak i zrychlily trestní řízení. Doporučení byla následující:

- zavést systém tzv. **diskreční obžaloby** – spočívá na zásadě, kdy je možné zastavit trestní stíhání na základě diskrece státního zástupce.

³¹⁷ (1) **systém příležitosti**: de facto ponechání stávajícího systému za jeho soustavného zlepšování dle poptávky odborné veřejnosti (2) **systém kreditů**: soudci, státní zástupci a další odborní pracovníci by za dané období museli získat určitý počet kreditů (3) **systém komplexnosti**: nabídka celoživotního vzdělávání pro soudce a státní zástupce. KOVÁŘOVÁ, D. Jak dál se vzděláváním soudců a státních zástupců. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 12. s. 30.

³¹⁸ Justiční akademie: Aktuality – Novinky v Justiční akademii v roce 2011 [online]. 2011 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z: http://www.jacz.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=1&Itemid=89&lang=cs.

³¹⁹ Council of Europe: Committee of Ministers – Recommendation No. R (87) 18 [online]. 2010 ČR [cit. 2010-12-30]. Dostupné z: <https://wcd.coe.int/wcd/com.intranet.InstraServlet?command=com.intranet.CmdBlobGet&IntranetImage=608011&SecMode=1&DocId=694270&Usage=2>.

⇒ Princip tzv. diskreční obžaloby lze spatřovat v prolomení zásady legality ve prospěch zásady oportunity. Ta se projevuje v českém trestním právu jednak v podobě odklonů trestního řízení, dále pak zakotvením institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného podle § 163 TŘ, také diskrečním oprávněním státního zástupce z fakultativních důvodů zastavit trestní stíhání podle § 172 odst. 2 TŘ nebo také zavedením institutu dočasného odložení trestního stíhání podle § 159b TŘ.³²⁰

- k vyřízení méně závažných trestných činů je třeba zavést:
 - **sumační procedury** – v tomto případě se jedná o dekriminalizaci určitých deliktů, které by měly být trestány prostředky správního práva. Rada Ministrů v Doporučení také zdůraznila potřebu, aby se v méně závažných věcech nekonalo formalizované hlavní líčení.
 - **mimosoudní způsoby vyřízení věci** – opět možné jen v méně závažných věcech, důraz kladen na náhradu škody a odškodnění oběti trestného činu.
 - **zjednodušená řízení** – zmíněno je např. vyřešení méně závažné věci trestním příkazem.

⇒ Alternativní způsoby vyřízení trestní věci se v českém trestněprávním soudnictví uplatňují ve formě odklonů v trestním řízení. S odkláněním řízení souvisí také mediace. Širší uplatnění mediace v přípravném řízení sice nepřispěje v konkrétní fázi řízení ke zrychlení, ale napomáhá tomu, aby věc byla vyřízena smírně, např. narovnáním, a tudíž nemusí být zbytečně zatěžován soud. Co se týče sumačních procedur a zjednodušených řízení, lze uvést zkrácené přípravné řízení a zjednodušené hlavní líčení, ve kterém může být vydán i trestní příkaz.

³²⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010. s. 136.

- **zjednodušení běžných procesních postupů** – a to jednak v řízení předsoudním, i v řízení před soudem. Doporučeno je také zjednodušení předpisů upravujících doručování soudních rozhodnutí. Doporučení taktéž zdůrazňuje využití možnosti specializace soudů (např. ve věcech závažné hospodářské kriminality) a preference rozhodování samosoudců.

⇒ Procesní postup je velmi formalizovaný, nicméně věcný záměr trestního řádu si klade za cíl tuto situaci změnit. Do praxe se zavádí také projekt tzv. minitýmů (soudce+asistent+vedoucí rejstříku), který má výrazně zvýšit produktivitu práce.³²¹

³²¹ Jako první uvedl v praxi tento projekt Okresní soud v Novém Jičíně a uvádí, že realizace opravdu pomohla urychlit práci soudců. Srov. Regiony 24 CZ: Novojičínský soud jako první v republice zavedl minitýmy na všech svých odděleních [online]. 2010 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z: <http://www.regiony24.cz/15-51330-novojicinsky-soud-jako-prvni-v-republice-zavedl-minitymy-na-vsech-svych-oddelenich>.

Závěr

V úvodu jsem nastolila celkem tři hypotézy, jejichž pravdivost měla být ověřena v textu této práce. První hypotéza je následující: **průtahy v řízení jsou trvajícím problémem českého trestního procesu**. Pravdivost hypotézy je pouze částečná, jelikož přípravné řízení trestní je dostatečně rychlé a v nadpoloviční většině případů je věc v přípravném řízení vyřízena do 1 měsíce od zahájení trestního stíhání. Za současného posilování práv obviněných a poškozených nelze již přípravné řízení dále zrychlovat, bylo by to navíc pravděpodobně i na úkor kvality (nedostatečné zjištění skutkového stavu, neodpovídající právní zhodnocení skutkového stavu atp.). Zastávám stejný názor jako JUDr. Coufal, který říká, že prostor pro zrychlování trestního řízení, alespoň ve fázi předsoudní, již v podstatě není za předpokladu, že obviněným chceme garantovat určitá práva, stejně tak jako osobám poškozeným. Co však zrychlovat potřebuje, je řízení ve fázi po podání obžaloby, tzn. řízení před soudem. První hypotéza je tedy pravdivá, co se týče řízení před soudy.

Druhá hypotéza říká, že **praxe se za současné právní úpravy snaží tento problém řešit**. Pravdivost této hypotézy je poměrně logická za předpokladu, že je pravdivá první hypotéza, která částečně pravdivá je, pokud souhlasíme s tvrzením, že česká justice se snaží být efektivní a existují opatření, která mají za cíl justici zefektivnit. Současná právní úprava není dokonalá, navíc je svázána limity předurčovanými zejména Úmluvou, která obviněným (v širším smyslu) zaručuje určitá práva, která jsou pro český proces podmínkou *sine qua non*. Nedokonalost úpravy ve vztahu k efektivitě a rychlosti řízení spočívá zejména v rigidní proceduře, která je rozdělena do několika stadií, přičemž se opakuji určité procesní úkony v každé fázi znova. Samozřejmě vše za plného respektování práv obviněných a v situaci, kdy nastupuje trend zvyšování standardu práv osob poškozených. Méně závažné druhy kriminality se daří řešit poměrně rychle, a to i v soudním stadiu, jelikož lze rozhodovat například ve zjednodušeném hlavním líčení, a to i trestním příkazem. Horší situace nastává u závažnější kriminality, zejména organizované, kde je náročnější dokazování. Zde existuje institut tzv. spolupracujícího obviněného, který má napomoci snadnějšímu dokazování v případech zvláště závažných zločinů, který však praxí výrazně užíván není. Za současné právní úpravy lze odklánět trestní řízení, aby se věc nemusela dostat až do hlavního líčení. Nicméně ani tato varianta není dostatečně

využívána, z oficiálních statistik je dokonce patrný mírný pokles. Odborná veřejnost argumentuje tím, že především úprava narovnání nemotivuje pachatele trestné činnosti k uzavírání narovnání, nicméně ani ostatní odklony nejsou příliš využívány. Mediace, která by mohla vést k většímu odklání řízení, je spíše okrajovou záležitostí. To je ale dáno i kapacitními limity Probační a mediační služby. Pravděpodobně by bylo vhodné změnit právní úpravu narovnání, s čímž ale věcný návrh trestního řádu počítá. Stejně tak jako jsou stanoveny obligatorní podmínky pro konání zkráceného přípravného řízení, mohly by být zavedeny také obligatorní podmínky pro konání odklonů. Zkrácené přípravné řízení je využíváno maximálně, nicméně to je dáno tím, že za splnění zákonem stanovených podmínek, je konání tohoto typu přípravného řízení obligatorní. Orgány činné v trestním řízení jsou tlačeny k tomu řízení neúměrně neprotahovat, jelikož existuje protipól ve smyslu garancí poskytovaných obviněným v podobě práva na přiměřenou délku řízení. V celkovém náhledu lze konstatovat, že druhá hypotéza byla potvrzena.

Třetí hypotéza zní, že **věcný záměr trestního řádu počítá s instituty, které mají potenci současnou situaci zlepšit**. Ačkoliv je k dispozici již třetí věcný záměr trestního řádu, je velmi pravděpodobné, že určité instituty se v konečné podobě tohoto předpisu objeví. Jedná se zejména o dohodu o vině a trestu a o soukromou a subsidiární žalobu. Se soukromou žalobou souvisí stále větší prolamování zásady legality ve prospěch zásady oportunity, než je tomu dosud (odklony, trestní stíhání se souhlasem poškozeného). Tyto instituty samy o sobě mají potenci odbřemenit justici a zrychlit řízení. Nejzávažnějším aspektem je však konkrétní právní úprava, kterou český zákonodárce zvolí. Jestliže sice k zavedení institutů dojde, ale sama úprava se bude vyznačovat řadou mezer a těžkopádností, poté pouhá existence takové úpravy trestnímu řízení nepomůže. Situace je o to méně příznivá, že odborná veřejnost není jednotná v tom, zda je vhodné instituty common law zavádět do českého právního řádu. Existuje spousta plnohodnotných argumentů pro i proti jejich zavedení. Proto se obávám, že tento stav může vést k různým ústupkům a kompromisům a výsledná úprava se snadno může stát málo efektivním paskvilem. Zavedení těchto dvou institutů samo o sobě nepovede k efektivizaci, pokud by měl trestní řád jinak zůstat nezměněn. Proto věcný záměr počítá s mnoha koncepčními změnami. Tyto změny se budou ubírat směrem odstraňování formalit z procesu, které však jsou často spojeny se zmíněnými právy osob obviněných, zavádění prvků efektivizace inspirovaných systémem common law znamená postupné oslabování tradičních zásad

kontinentálního procesu, na kterých je založen aktuální trestní řád. Zavedení určitých prvků angloamerického systému do českého trestního procesu považuji za důležitý krok. Zavedení kontradiktornosti do řízení před soudem, v souvislosti s čímž bych navrhovala zavedení určité koncentrace v řízení, je krokem, který efektivně donutí obviněné, aby se řádně dostavovali k jednáním soudu a nemařili tak projednávání věci. Obviněný nebude tolik kalkulovat a bude si vědom toho, že na svou obhajobu musí přispět, pokud nepřispěje, mělo by se to projevit následně ve výši ukládaného trestu za předpokladu, že důkazy výsledně budou svědčit o vině obviněného. Obviněný si tak sám ponese odpovědnost za svůj osud. Taktiky k pozdržování řízení ve formě omluvenek (z důvodu nepříznivého zdravotního stavu atp.), zdržování se mimo adresu pro doručování apod. jsou dobrou taktikou obviněných, která však řízení prodlužuje, proto je třeba tento stav, který stávající systém umožňuje, eliminovat.

Vítám zavedení dohod o vině a trestu, ne ale u všech trestných činů a zdaleka ne u všech pachatelů. Dohoda by měla být možná pouze u přečinů a u pachatelů, kteří nejsou recidivisté. Pachatel nemusí být nutně prvotrestaný, řekněme, že již v minulosti trestán byl, poté vedl řádný život a nyní se dopustil menšího prohřešku, přičemž způsob jeho života vypovídá o tom, že se v případě nového přečinu jedná pouze o mimořádný exces, který se pravděpodobně v budoucnu již opakovat nebude. Zavedení bych uvítala i u mládeže, nicméně pouze za stejných podmínek jako jsem uvedla v tomto odstavci pro dospělé pachatele. Faktem je, že budou potlačeny důležité procesní zásady, ovšem dle mého názoru není třeba zbytečně určité pachatele stigmatizovat a plýtvat finanční prostředky a čas na zbytečně formalizované řízení. Růžička a Šabata uvádějí, že by zavedli dohodu o vině a trestu pro všechny trestné činy, pokud má institut řízení skutečně zefektivnit. S tímto názorem nesouhlasím, protože potom tato dohoda bude silně neetická, nevhodná a nemorální, protože se z dohody stane jen „handlování s justicí“ a pachatelé závažné trestné činnosti získají pocit, že vše je věcí dohody. Trestní justice by za vydatného přispění médií, dle mého názoru, utrhla i závažný pokles důvěryhodnosti ve společnosti. Už vůbec dle mého názoru není možné uplatňovat tyto dohody u ochranných opatření, ta jsou totiž ukládána především za činy jinak trestné, a to často u osob nepříčetných nebo se zmenšenou přičetností. Dovolím si zde citovat doc. Vantucha: *„Konečným účelem [ochranného opatření – pozn. autorky] je odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem, ale také léčba a*

*izolace osob nepřičetných či méně přičetných, která vystupuje do popředí právě u zabezpečovací detence. Ochranná opatření v sobě na rozdíl od trestů neobsahují odsudek činu.*³²²

Taktéž zavedení soukromé a subsidiární žaloby může pomoci odlehčit trestní justici, je však třeba důkladně zvážit, u kterých trestných činů je vhodné tento institut zavádět. Vítám zavedení soukromé žaloby u trestného činu pomluvy či u deliktů z práv duševního vlastnictví, neboť zde převažuje zájem konkrétních osob na tom věc žalovat. Nesouhlasím však kupříkladu se zaváděním soukromé žaloby pro trestný čin poškozování spotřebitele, s čímž ovšem věcný záměr počítá. Navrhuji důsledně promyslet, u kterých trestných činů převažuje veřejný zájem na stíhání a kde převažuje ten soukromý. V případě překrývání veřejného i soukromého zájmu pokládám za vhodnější řešení ponechat právo žalovat na státním zástupci. Subsidiární žaloba představuje určitý vnější kontrolní mechanismus pro činnost státního zastupitelství. Poškozený bude disponovat oprávněním žalovat věc, kterou státní zástupce pravomocně odložil z důvodu nedostatku veřejného zájmu na stíhání nebo v případech, kdy bylo zastaveno trestní stíhání ze stejného důvodu. Takto již některé podezřelé kauzy nebude možné jednoduše „zamést pod koberec“.

Zavedena by měla být opatření, která zamezí obstrukcím ze strany obviněných, především v oblasti doručování. Účinností zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů k 1. 7. 2009 bylo změněno pořadí způsobů doručování v trestním řízení. Prioritní variantou se stalo doručování prostřednictvím veřejné datové sítě do datových schránek před dříve prioritním doručováním prostřednictvím doručujícího orgánu. Nicméně tato druhá alternativa se uplatní v případě, že prostřednictvím datové schránky nelze doručit. Tento způsob doručování pomocí datových schránek je vzhledem k jejich povaze rychlejší a efektivnější, avšak vzhledem k tomu, kolik osob disponuje těmito schránkami, je možno v dohledné době očekávat, že převažujícím způsobem doručování zůstane doručování prostřednictvím pošty.³²³ Mnoho obviněných, kteří se nenachází ve výkonu trestu či ve vazbě, se vyhýbá doručení písemností, které je nutno doručit do vlastních rukou bez možnosti náhradního doručení

³²² VANTUCH, P. Ochranná opatření v trestním zákoníku [online]. *Právní rádce* [cit. 2010-12-31]. Dostupné z: http://pravniradce.ihned.cz/c4-10078240-40206950-F00000_d-ochranna-opatreni-v-trestnim-zakoniku.

³²³ Srov. SVOBODA, K., SUK, M., ZEMAN, P. *Doručování v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, a.s., 2009. s. 223.

(srov. § 64 odst. 4 TR). Pokud se obvinění evidentně doručení vyhýbají, měli by být efektivně za své jednání postihnuti a zároveň donuceni k převzetí zásilky. Vítám také opatření proti obstrukcím obviněných, kteří jsou stíháni na svobodě a nedostavují se k soudu, kdy bude upraveno dokončení řízení zvláštním způsobem. Taktéž budou zavedena jistá opatření proti svědkům, kteří se nedostavují k poskytnutí výpovědí.

Co se opravných prostředků týče, bylo by vhodné z důvodu neprodlužování řízení zavést princip neúplné apelace, což ostatně souvisí i s principem koncentrace řízení. Důležité je upřednostnit apelaci před kasací, což ostatně již v českém právním řádu funguje (novelou č. 265/2001 Sb. byly apelační prvky posíleny). Odvolací soud tedy ve většině případů napraví nedostatky soudu prvního stupně sám, aniž by rozhodnutí zrušil a vrátil zpět na první instanci. Kasací odvolací soud provádí tehdy, když existují tak závažné nedostatky, že by nebylo účelné, aby je napravoval odvolací soud, to se týká převážně nedostatečného objasnění skutkových okolností případu. Zavedením principu neúplné apelace by obvinění byli nuceni k větší zodpovědnosti v průběhu řízení, k tomu, aby byli nuceni všechny důkazy uvést již v řízení prvostupňovém a těžiště dokazování by se zbytečně nepřesouvalo k odvolacímu soudu.

Zavedení takových prvků do trestního řízení, které přenesou více odpovědnosti na stranu obviněného a vyvodí naopak důsledky z toho, když obviněný nespolupracuje, jsou prostředky, které pomohou řízení zefektivnit. Otázkou jinou, ale zásadního charakteru, je, jaká bude konkrétní právní úprava a jak se s touto úpravou vypořádá praxe.

Použité zkratky

ČR	Česká republika
ČSFR	Československá federativní republika
ESLP, resp. Soud	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
JA	Justiční akademie
Komise	Komise pro lidská práva
KS	Krajský soud, resp. soudy
LZPS, resp. Listina	Listina základních práv a svobod
NS	Nejvyšší soud
NSS	Nejvyšší správní soud
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
OdpŠk	Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
OS	Okresní soud, resp. soudy
PMS ČR	Probační a mediační služba České republiky
TŘ	Trestní řád
TZ	Trestní zákoník
ÚS	Ústavní soud
VS	Vrchní soud, resp. soudy
ZSS	Zákon o soudech a soudcích
ZSVM	Zákon o soudnictví ve věcech mládeže
ZÚS	Zákon o Ústavním soudu

Použité prameny

České a slovenské knižní prameny

- [1] BERGER, V. *Judikatura Evropského soudu pro lidská práva*. Praha: IFEC s.r.o., 2003. 769 s.
- [2] BUDIŠ, P., HŘEBÍKOVÁ, I. *Datové schránky*. Olomouc: ANAG, spol. s.r.o., 2010. 288 s.
- [3] ČAPEK, J. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva. Přehled judikatury a nejzávažnějších případů. Vzory podání*. Praha: Linde Praha, a.s., 1995. 642 s.
- [4] ČAPEK, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. I. část – Úmluva*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. 887 s.
- [5] ČAPEK, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. II. část – Protokoly*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. 187 s.
- [6] ČAPEK, J. *Právní slovník evropské ochrany lidských práv*. Praha: Orac, 2002. 351 s.
- [7] FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy s judikaturou. I. díl. Trestní zákoník*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. 1317 s.
- [8] FENYK, J., HÁJEK, R., STRÍŽ, I., POLÁK, P. *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy s judikaturou. II. díl. Trestní řád*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. 1184 s.
- [9] FLEGL, V. *Listina základních práv a svobod v aplikační praxi ČR*. Praha: C. H. Beck, 1997. 237 s.
- [10] HUBÁLKOVÁ, E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika*. Praha: Linde Praha, a.s., 2003. 743 s.
- [11] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Nakladatelství Leges, s.r.o., 2010. 784 s.

- [12] KMEC, J. *Evropské trestní právo. Mechanismy europeizace trestního práva a vytvoření skutečného evropského trestního práva*. Praha: C. H. Beck, 2006. 217 s.
- [13] KOCOUREK, J., ZÁRUBA, J. *Zákon o soudech a soudcích. Zákon o státním zastupitelství. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004. 606 s.
- [14] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. *Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2003. 1079 s.
- [15] REPÍK, B. *Evropská úmluva a trestní právo*. Praha: Orac, 2002. 263 s.
- [16] REPÍK, B. *Lidské práva v súdnom konaní*. Bratislava: Manz, 1999. 252 s.
- [17] RŮŽIČKA, M. Komentář k trestnímu řádu. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 1998.
- [18] SKŘEJPEK, M. *Prameny římského práva*. Praha: LexisNexis CZ, s. r. o., 2004. 375 s.
- [19] SMEJKAL, V. *Datové schránky v právním řádu ČR*. Praha: ABF, a.s., 2009. 176 s.
- [20] SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. 468 s.
- [21] SVOBODA, K., SUK, M., ZEMAN, P. *Doručování v soudním řízení*. Praha: Linde Praha, a.s., 2009. 267 s.
- [22] ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: ASPI, 1999. 403 s.
- [23] ŠTURMA, P. Úvod do evropské ochrany lidských práv – Právo na opravné prostředky. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 1999.
- [24] WAGNEROVÁ, E., DOSTÁL, M., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem. ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*, 2007.

Zahraniční prameny

- [25] ARANGIO-RUIZ, G. *The UN declaration on friendly relations and the system of the sources of international law*. Alphen aan den Rijn: Sijthoff & Noordhoff International Publishers B.V., 1979. 431 s.

- [26] CARVELL, I., G., GREEN, S. *Criminal law and procedure*. London: Sweet & Maxwell, 1970. 410 s.
- [27] COLE, G. Common law systems. United States of America. In *Major criminal justice systems. A comparative survey*. Newbury Park, California: SAGE Publications, Inc., 1987. 288 s.
- [28] COUTTS, J. A. *The accused, a comparative study*. Londýn: Stevens & sons, 1966. 282 s.
- [29] FISCHER, T. Regelung der Urteilsabsprache - ein Appell zum Innehalten. *Neue Zeitschrift für Strafrecht*. 2007, č. 8.
- [30] GLASER, J. *Handbuch des Strafprozesses*. Goldbach: Keip Verlag, 1997. 602 s.
- [31] GRABENWARTER, CH. *Europäische Menschenrechtskonvention*. München: C. H. Beck, 2003. 451 s.
- [32] HALL, D. *Criminal procedure and the constitution*. Albany, N.Y.: Delmar Publishers, 1997. 330 s.
- [33] HARDING, CH. Overview of different types of procedure. In *Criminal justice between crime control and due process*. Berlin: Duncker & Humblot, 2004. 446 s.
- [34] HERRMANN, J. Teaching and research in comparative and international criminal law. In *Revue internationale de droit penal*. Pau: Érés, 1977.
- [35] JURKA, R. New insights into the procedure within a reasonable time as a legal principle. *Jurisprudencija*. 2010, č. 1.
- [36] MORLOK, M. *Grundrechte*. 2. vyd. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2010. 513 s.
- [37] TRECHSEL, S. *Human rights in criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 736 s.
- [38] ZAPPALA, S. *Human rights in international criminal proceedings*. Oxford: Oxford University Press, 2005. 312 s.

České a slovenské časopisecké prameny

- [39] BARINKA, R. Přiměřená délka řízení podle článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech. *Justiční praxe*. 2002, č. 7.
- [40] BOUDA, Z. Účinná lítost, spolupracující obviněný, program shovívavosti – obdobné instituty na cestě k efektivnějšímu právu? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2009, č. 3.
- [41] CÍSAŘOVÁ, D. Několik drobných podnětů a úvah v souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního řádu. *Státní zastupitelství*. 2007, č. 6.
- [42] COUFAL, P. Nad dalším zrychlením a zefektivněním trestního řízení. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 10.
- [43] ČENTĚŠ, J., MAGVAŠIOVÁ, A. K aplikácii institutu konania o dohode o vine a treste. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 1.
- [44] DOLEŽEL, R. K porušení práva na projednání záležitosti v přiměřené lhůtě v trestním řízení. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 6.
- [45] FRYŠTÁK, M. Zamyšlení nad jedním nálezem Ústavního soudu. *Státní zastupitelství*. 2005, č. 7-8.
- [46] HERCZEG, J. Zásada nemo tenetur a práva obviněného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1.
- [47] HORKÁ, K. Věčný záměr nového trestního řádu - odklony a dohadovací praxe. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 3.
- [48] HRACHOVEC, P. Dovolání v trestních věcech třetím rokem. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 11-12.
- [49] HUBÁLKOVÁ, E. K účinnosti právních prostředků nápravy ve stížnostech na průtahy soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 2004, č. 10.
- [50] HUBÁLKOVÁ, E. Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech. *Bulletin advokacie*. Listopad 2008, zvláštní číslo.
- [51] JANKOVSKÝ, Z. Jak naložit s nepřiměřenou délkou trestního řízení? *Bulletin advokacie*. 2009, č. 12.

- [52] JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení. *Kriminalistika*. 2003, č. 1.
- [53] KLOUZA, J. Reforma kontrolního mechanismu dodržování Evropské úmluvy o lidských právech. *Právní rádce*. 1998, č. 5.
- [54] KMEC, J. K otázce poskytování informací o trestním řízení. *Trestní právo*. 2004, č. 10.
- [55] KMEC, J. Možnost zastavení trestního stíhání z důvodu nepřiměřené délky řízení v judikatuře Nejvyššího soudu České republiky. *Trestní právo*. 2003, č. 3.
- [56] KMEC, J. Právo obviněného na výslech svědka a ochrana oběti – svědka před sekundární viktimizací v judikatuře ESLP. *Trestní právo*. 2004, č. 11.
- [57] KMEC, J. Právo na přiměřenou délku trestního řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 5.
- [58] KMEC, J. Stížnosti na řízení před Ústavním soudem České republiky. *Justiční praxe*. 2002, č. 7.
- [59] KORBEL, F., BRŇÁKOVÁ, S. Dohoda o vině a trestu. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 9.
- [60] KOLÁČKOVÁ, J. Vokurka proti České republice – podmínky přijatelnosti stížnosti na délku řízení. *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*. 2008, č. 2.
- [61] KOLÁČKOVÁ, J., ŠIMÁČKOVÁ, K. Právo na spravedlivý proces v prostoru Evropských společenství. *Právní fórum*. 2005, č. 11.
- [62] KONŮPKA, P. Právo poškozeného na účinné a nezávislé vyšetření některých trestných činů jako základní lidské právo. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 9.
- [63] KOUDELKA, Z. Kárné řízení v justici. *Státní zastupitelství*. 2008, č. 9.
- [64] KOVÁŘOVÁ, D. 15 let justičního vzdělávání. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 11.
- [65] KOVÁŘOVÁ, D. Jak dál se vzděláváním soudců a státních zástupců. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 12.
- [66] KRATOCHVÍL, V., PROTIVÍNSKÝ, M. Jsou dohody v trestním řízení přípustné a nutné? *Kriminalistika*. 2004, č. 3.

- [67] KUCHTA, J., KALVODOVÁ, V., HORKÁ, K., CHROMÝ, J., ŠTEFÁNIK, O. Z praktické části výzkumu „Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže“. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 1-2.
- [68] MACEJKOVÁ, I. Prieťahy v súdnom konaní – vážny celospoločenský problém. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2010, č. 3.
- [69] MALENOVSKÝ, J.: Nové demokratické státy Evropy a 14. protokol: klikatá, ale správná cesta k adjustaci desynchronizovaného mechanismu. *Právnick*. 2006, č. 6.
- [70] MALENOVSKÝ, J. Úvaha u kolébky nového Evropského soudu pro lidská práva. *Právnick*. 1998, č. 12.
- [71] MUSIL, J. Dohody o vině a trestu. In *Sborník z Mezinárodní vědecké konference „Rekodifikace trestního práva procesního“*. Praha: Univerzita Karlova, 2008.
- [72] MUSIL, J. Korunní svědek - ano, či ne? *Trestní právo*. 2003, č. 4.
- [73] PALOVSKÝ, T. K některým problematickým aspektům odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2007, č. 3.
- [74] PALOVSKÝ, T. K příčinám institucionalizace odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 7-8.
- [75] PLEVA, J. Několik poznámek k nálezů Ústavního soudu ČR Pl. ÚS 32/08. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 3.
- [76] POKEINOVÁ, M. Mimoriadne zníženie trestu v konaní o dohode o vine a treste. *Justičná revue*. 2009, č. 4.
- [77] PÚRY, F. Některé změny v ukládání trestů podle nového trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 1.
- [78] REPÍK, B. K náhradě nemajetkové újmy při překročení přiměřené délky řízení. *Právní fórum*. 2005, č. 9.
- [79] REPÍK, B. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené lhůty řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7.
- [80] REPÍK, B. Otázky dokazování v trestním řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva v letech 2001-2002. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 8.

- [81] REPÍK, B. Působnost čl. 6 Evropské úmluvy o lidských právech v trestních věcech. *Trestní právo*. 2001, č. 6.
- [82] REPÍK, B. Úmluva o ochraně lidských práv a svobod. *Právní rádce*. 1993, č. 3.
- [83] RŮŽIČKA, M., ŠABATA, K. Dohoda o vině a trestu de lege ferenda v České republice a možnosti využití slovenské právní úpravy. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 6.
- [84] RŮŽIČKA, M., ŠABATA, K. Soukromá žaloba – ano či ne? *Státní zastupitelství*. 2009, č. 2.
- [85] RŮŽIČKA, M., ŠABATA, K. Zamyšlení nad některými změnami, které přináší nový trestní zákoník. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 1.
- [86] SAJLEROVÁ, J. Spolkový ústavní soud (SRN): Porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 4.
- [87] SLADKÝ, J. Zkrácené přípravné řízení. *Státní zastupitelství*. 2009, č. 12.
- [88] SOTOLÁŘ, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 6.
- [89] STRÁŽNICKÁ, V. 14. Protokol a zmeny Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobod. *Mezinárodní a srovnávací právní revue*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, č. 10.
- [90] SYROVÝ, I. Nárok na dohodu o vine a treste. *Justičná revue*. 2008, č. 8.
- [91] ŠABATA, K. Některé aspekty spolupráce státního zástupce s Probační a mediační službou. *Státní zastupitelství*. 2007, č. 3.
- [92] ŠČERBA, F. Odklon jako sankční opatření. *Trestněprávní revue*. 2009, č. 2.
- [93] ŠIMÍČEK, V. Ústavněprávní aspekty průtahů v řízení před obecnými soudy. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 3.
- [94] ŠIŠKOVÁ, N. Modifikace kontrolního mechanismu Úmluvy lidských práv na základě 14. Protokolu: dokonalosti příliš vzdálená reforma. *Jurisprudence*. 2008, č. 3.

- [95] TOMÁŠEK, J., ROZUM, J. Zkušenosti poškozených a pachatelů s mediací. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 10.
- [96] VACULÍK, B. Příčiny pomalosti soudního rozhodování v trestních věcech. *Státní zastupitelství*. 2008, č. 1.
- [97] VARVAŘOVSKÝ, P. Nečinnost státního orgánu a náhrada škody. *Právní fórum*. 2008, č. 12.
- [98] VLK, V. Otevírá se nový prostor pro odškodňování morální újmy při zásazích státu? *Bulletin advokacie*. 2010, č. 1-2.
- [99] VONDRUŠKA, F. Datové schránky – více obav než očekávání pozitivního? *Státní zastupitelství*. 2009, č. 6.
- [100] VYKLICKÝ, J. O stavu české justice. *Soudce*. 2008, č. 4.
- [101] WAGNEROVÁ, E. Všeobecná deklarace lidských práv jako milník mezi epochami. *Jurisprudence*. 2009, č. 5.
- [102] WEINBERGER, O. Teorie spravedlnosti, demokracie a právní politika. *Právnick*. 1995, č. 6.
- [103] ZEMAN, P. Fungování orgánů systému trestní justice očima občanů. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 4.

Elektronické články

- [104] ESER, A. Zrychlení trestního řízení a práva obviněného [online]. *Universität Freiburg: Freiburger Dokumentenserver FreiDok* [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/4342/pdf/Eser_sZrychleni_trestniho_rizeni_a_prava_obvineneho.pdf.
- [105] HLUŠTÍK, P. Přezkum rozhodnutí ve věcech kárných řízení soudců a státních zástupců. In *Sborník příspěvků Dny práva 2009* [online]. Brno: Masarykova univerzita 2009 [cit. 2010-11-29]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/aktualni/Hlustik_Petr_1174_.pdf.

- [106]HRAZDÍRA, J., KOLEČEK, J. Nepřiměřená délka soudního řízení a možnosti obrany dle českého práva [online]. *eLAW* [cit. 2010-11-23]. Dostupné z: <http://www.elaw.cz/cs/ostatni/165-neprimerena-delka-rizeni-ceske-pravo.html>.
- [107]JELÍNEK, J. Zásada rychlosti trestního řízení – balance a perspektivy [online]. *Ministerstvo vnitra České republiky* [cit. 2010-12-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zasada-rychlosti-trestniho-rizeni-balance-a-perspektivy.aspx>.
- [108]KMEC, J. Ztráta (reálných) šancí: Co to je? [online]. *Jiné právo* [cit. 2010-11-22]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/11/ztrta-relnch-anc-co-to-je.html>.
- [109]KOUDELKA, Z. Parlament a soudci [online]. 2011 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z: http://www.zdenekkoudelka.cz/www/article_detail.php?id=230.
- [110]MUSIL, J. Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení [online]. *Ministerstvo vnitra ČR* [cit. 2010-12-31]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>.
- [111]MUSIL, J. Úvaha o přepínání trestní represe [online]. *Institut pro kriminologii a sociální prevenci*: Konference „Trestní politika, kriminalita a kriminologie: zkušenosti a nové výzvy” [cit. 2010-11-12]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/50y/Musil.doc>.
- [112]PALOVSKÝ, T. Odklony v trestním řízení a reforma trestního procesu [online]. In *Sborník z konference Dny práva 2009* [cit. 2010-10-22]. Dostupné z: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/novy_trest/Palovsky_Tomas_1399_.pdf.
- [113]RYŠKA, M. Komparace se smrtícím paušálem překonávány [online]. *Jiné právo* [cit. 2011-01-22]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2011/01/michal-ryska-komparace-se-smrticim.html>.
- [114]SENG, M. P. Aspects of the common law system in the United States [online]. *Common Law Review* [cit. 2011-01-14]. Dostupné z: http://review.society.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=54&Itemid=2.

- [115] VANTUCH, P. Ochranná opatření v trestním zákoníku [online]. *Právní rádce* [cit. 2010-12-31]. Dostupné z: http://pravniradce.ihned.cz/c4-10078240-40206950-F00000_d-ochranna-opatreni-v-trestnim-zakoniku.
- [116] ŽALUD, V. Protokol 14 k Evropské úmluvě o lidských právech [online]. *Via Legis* [cit. 2010-11-02]. Dostupné z: <http://vialegis.blogspot.com/2010/06/protokol-c-14-evropske-umluvy-o.html>.

Ostatní elektronické prameny

- [117] Council of Europe – European Court of Human Rights: Statistical Information (Table of Violations 1959-2009) [online]. 2010 [cit. 2010-11-03]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E26094FC-46E7-41F4-91D2-32B1EC143721/0/Tableau_de_violations_19592009_ENG.pdf.
- [118] Council of Europe – Committee of Ministers: Interim Resolution CM/ResDH(2009)42 [online]. 2010 [cit. 2010-11-05]. Dostupné z: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1423157&Site=CM#P6_35.
- [119] Council of Europe: Committee of Ministers – Recommendation No. R (87) 18 [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z: <https://wcd.coe.int/wcd/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=608011&SecMode=1&DocId=694270&Usage=2>.
- [120] Council of Europe – European Court of Human Rights: Statistical Information (Table of Violations 2009) [online]. 2010 [cit. 2010-11-03]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E8F73EC8-AF6A-4205-BAF2-F6043F67F651/0/Tableau_de_violations_2009_ENG.pdf.
- [121] Council of Europe – Human Rights Handbooks, No. 3: A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights [online]. 2008 [cit. 2010-11-10]. Dostupné z: http://www.coe.int/T/E/human_rights/hrhb3.pdf.
- [122] ČT24: Obviněnému poprvé spolupráce zkrátila trest [online]. 2011 [cit. 2011-01-13]. Dostupné z: <http://www.ct24.cz/domaci/111863-obvinenemu-poprve-spoluprace-zkratila-trest/>.

- [123] European court of human rights: General information on the Court – The ECHR in 50 questions [online]. 2010 [cit. 2011-01-08]. Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/5C53ADA4-80F8-42CB-B8BD-CBBB781F42C8/0/FAQ_COUL_ENG_A5_OCT2010.pdf.
- [124] European court of human rights: Analysis of statistics 2009 [online]. 2010 [cit. 2011-01-08] Dostupné z: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/89A5AF7D-83D4-4A7B-8B91-6F4FA11AE51D/0/Analysis_of_statistics2009.pdf.
- [125] Justice: Ministerstvo spravedlnosti ČR: Rozhodnutí senátu páté sekce Soudu ze dne 16. října 2007 o přijatelnosti stížnosti č. 40552/02 – Vokurka proti České republice [online]. 2010 [cit. 2010-11-23]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=390&d=195037>.
- [126] Justiční akademie: Aktuality – Novinky v Justiční akademii v roce 2011 [online]. 2011 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z: http://www.jacz.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=1&Itemid=89&lang=cs.
- [127] Ministerstvo spravedlnosti: Předkládací zpráva [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>.
- [128] Ministerstvo spravedlnosti: Věcný záměr [online]. 2010 [cit. 2010-12-30]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=4980&d=281460>.
- [129] Ministerstvo spravedlnosti: Ročenky MSp za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.
- [130] Ministerstvo vnitra ČR: Videokonference: Moderní evropský trend v komunikaci s justičními orgány [online]. 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/videokonference-moderni-evropsky-trend-v-komunikaci-s-justicnimi-organy.aspx>.
- [131] Moderní obec: Elektronizace veřejné správy? Ekonomika velí: zvolnit tempo! [online]. 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: <http://moderniobec.ihned.cz/c4->

[10004970-46838040-C00000_d-elektronizace-verejne-spravy-ekonomika-veli-zvolnit-tempo.](#)

- [132] Nejvyšší soud: Dotaz podle zákona č. 106/1999 Sb. k otázce délky řízení u NS [online]. 2010 [cit. 2011-01-08]. Dostupné z: http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~Povin nezverejnovaneinformace~Dotaz_podle_zakona_c_106_1999_Sb_k_otazce_delky_rizeni_u_NS~?openDocument&lng=CZ.
- [133] Nejvyšší správní soud: Organizace soudu – struktura soudu [online]. 2010 [cit. 2011-01-18]. Dostupné z: http://www.nssoud.cz/main.aspx?cls=art&base_tre_id=112&base2_tre_id=0&tre_id=113&menuactive=%3bml112%3b&art_id=16.
- [134] Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.
- [135] Poslanecká sněmovna ČR: Společná česko-slovenská digitální knihovna - JUDr. Jiří Pospíšil [online]. *Poslanecká sněmovna ČR* [cit. 2011-01-13]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/068schuz/s068015.htm>.
- [136] Probační a mediační služba ČR: Metodický postup střediska PMS ČR v přípravném řízení a v řízení před soudem [online]. 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/MEDIACE_metodika_textova_cast_bez_priloh.pdf.
- [137] Rada Evropy: Doporučení Rec(2004)6 Výboru ministrů členským státům o zdokonalování vnitrostátních právních prostředků nápravy [online]. 2010 [cit. 2010-12-10]. Dostupné z: http://www.radaevropy.cz/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=74&Itemid=97.
- [138] Reforma justice: e-justice [online]. 2010 [cit. 2010-12-22]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/ejustice/trestni-rizeni.html>.
- [139] Regiony 24 CZ: Novojičínský soud jako první v republice zavedl minitýmy na všech svých odděleních [online]. 2010 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z:

<http://www.regiony24.cz/15-51330-novojicinsky-soud-jako-prvni-v-republice-zavedl-minutymy-na-vsech-svych-oddelenich>

[140] Soudcovská unie ČR: Programové prohlášení Republikové soudcovské rady SU ČR [online]. 2011 [cit. 2011-01-19]. Dostupné z: http://www.soudci.cz/akt_detail.php?id=404.

[141] Ústavní soud: Informace poskytnuté na žádost [online]. *Datové schránky v praxi* [cit. 2011-01-13]. Dostupné z: <http://www.concourt.cz/soubor/4020>.

[142] Ústavní soud ČR: Statistika 2009 [online]. 2010 [cit. 2011-01-08]. Dostupné z: <http://www.usoud.cz/clanek/GetFile?id=4073>.

Právní předpisy

[143] Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

[144] Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

[145] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

[146] Zákon č. 1/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

[147] Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

[148] Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

[149] Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů.

[150] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura ESLP

[151] Rozsudek Neumeister proti Rakousku ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 1936/63.

[152] Rozsudek Wemhoff proti Německu ze dne 27. 6. 1968, stížnost č. 2122/64.

[153] Rozsudek Delcourt proti Belgii ze dne 17. 1. 1970, stížnost č. 2689/65.

- [154]Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti ve věci X. proti Rakousku ze dne 8. 7. 1974, stížnost č. 5575/72.
- [155]Rozsudek Golder proti Spojenému království ze dne 21. 2. 1975, stížnost č. 4451/70.
- [156]Rozsudek Engel a ostatní proti Nizozemí ze dne 8. 6. 1976, stížnost č. 5100/71.
- [157]Rozsudek König proti Německu ze dne 28. 6. 1978, stížnost č. 6232/73.
- [158]Rozsudek Klass proti Německu ze dne 6. 9. 1978, stížnost č. 5029/71.
- [159]Rozsudek Marckx proti Belgii ze dne 13. 6. 1979, stížnost č. 6833/74.
- [160]Rozsudek Deweer proti Belgii ze dne 27. 2. 1980, stížnost č. 6903/75.
- [161]Rozsudek Eckle proti Německu ze dne 16. 10. 1980, stížnost č. 8130/78.
- [162]Rozsudek Buchholz proti Německu ze dne 6. 5. 1981, stížnost č. 7759/77.
- [163]Rozsudek Adolf proti Rakousku ze dne 26. 3. 1982, stížnost č. 8269/78.
- [164]Rozsudek Eckle proti Německu ze dne 21. 6. 1983, stížnost č. 8130/78.
- [165]Rozsudek Zimmermann a Steiner proti Švýcarsku ze dne 13. 7. 1983, stížnost č. 8737/79.
- [166]Rozsudek Foti a další proti Itálii ze dne 21. 11. 1983, stížnost č. 7604/76.
- [167]Rozsudek Oztürk proti Německu ze dne 21. 2. 1984, stížnost č. 8544/79.
- [168]Rozsudek Guincho proti Portugalsku ze dne 10. 7. 1984, stížnost č. 8990/80.
- [169]Rozsudek Colozza proti Itálii ze dne 12. 2. 1985, stížnost č. 9024/80.
- [170]Rozsudek Abdulaziz, Cabales and Balkandali proti Spojenému království ze dne 28. 5. 1985, stížnost č. 9214/80.
- [171]Rozsudek Deumeland proti Německu ze dne 29. 5. 1986, stížnost č. 9384/81.
- [172]Rozsudek Leander proti Švédsku ze dne 26. 3. 1987, stížnost č. 9248/81.
- [173]Rozsudek Milasi proti Itálii ze dne 25. 6. 1987, stížnost č. 10527/83.
- [174]Rozsudek Baggetta proti Itálii ze dne 25. 6. 1987, stížnost č. 10256/83.
- [175]Rozsudek Capuano proti Itálii ze dne 25. 6. 1987, stížnost č. 9381/81.
- [176]Rozsudek Lutz proti Německu ze dne 25. 8. 1987, stížnost č. 9912/82.

- [177]Rozsudek Bock proti Německu ze dne 29. 3. 1989, stížnost č. 11118/84.
- [178]Rozsudek Kostovski proti Nizozemí ze dne 20. 11. 1989, stížnost č. 11454/85.
- [179]Rozsudek Brozicek proti Itálii ze dne 19. 12. 1989, stížnost č. 10964/84.
- [180]Rozsudek Weber proti Švýcarsku ze dne 22. 5. 1990, stížnost č. 11034/84.
- [181]Rozsudek Delta proti Francii ze dne 19. 12. 1990, stížnost č. 11444/85.
- [182]Rozsudek Angelucci proti Itálii ze dne 19. 2. 1991, stížnost č. 12666/87.
- [183]Rozsudek Demicoli proti Maltě ze dne 27. 8. 1991, stížnost č. 13057/87.
- [184]Rozsudek Brandstetter proti Rakousku ze dne 28. 8. 1991, stížnost č. 11170/84.
- [185]Rozsudek Abdoella proti Nizozemí ze dne 25. 11. 1992, stížnost č. 12728/87.
- [186]Rozsudek Dobbartin proti Francii ze dne 25. 2. 1993, stížnost č. 13089/87.
- [187]Rozsudek Pizzetti proti Itálii ze dne 26. 2. 1993, stížnost č. 12444/86.
- [188]Rozsudek Kraska proti Švýcarsku ze dne 19. 4. 1993, stížnost č. 13942/88.
- [189]Rozsudek Saidi proti Francii ze dne 20. 9. 1993, stížnost č. 14647/89.
- [190]Rozsudek Schmutzer proti Rakousku ze dne 23. 10. 1993, stížnost č. 15523/89.
- [191]Rozsudek Bendenoun proti Francii ze dne 24. 2. 1994, stížnost č. 12547/86.
- [192]Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti E. F. proti České republice ze dne 29. 6. 1994, stížnost č. 23548/94.
- [193]Rozsudek Hentrich proti Francii ze dne 22. 9. 1994, stížnost č. 13616/88.
- [194]Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti R.E.P.L. proti Nizozemí ze dne 11. 1. 1995, stížnost č. 23230/94.
- [195]Rozsudek Findlay proti Spojenému království ze dne 25. 2. 1997, stížnost č. 22107/93.
- [196]Rozsudek Werner proti Rakousku ze dne 24. 11. 1997, stížnost č. 21835/93.
- [197]Rozsudek Proszak proti Polsku ze dne 16. 12. 1997, stížnost č. 25086/94.
- [198]Rozsudek Hozee proti Nizozemí ze dne 22. 5. 1998, stížnost č. 21961/93.
- [199]Rozsudek Kadubec proti Slovensku ze dne 2. 9. 1998, stížnost č. 27061/95.

- [200]Rozsudek Lauko proti Slovensku ze dne 2. 9. 1998, stížnost č. 26138/95.
- [201]Rozsudek Styranowski proti Polsku ze dne 30. 10. 1998, stížnost č. 28616/95.
- [202]Rozsudek velkého senátu Selmouni proti Francii ze dne 28. 7. 1999, stížnost č. 25803/94.
- [203]Rozsudek Bottazzi proti Itálii ze dne 28. 7. 1999, stížnost č. 34884/97.
- [204]Rozsudek Ferrari proti Itálii ze dne 28. 7. 1999, stížnost č. 33440/96.
- [205]Rozsudek Escoubet proti Belgii ze dne 28. 10. 1999, stížnost č. 26780/95.
- [206]Rozsudek Giuseppe Tripodi proti Itálii ze dne 25. 1. 2000, stížnost č. 40946/98.
- [207]Rozsudek Punzelt proti ČR ze dne 25. 4. 2000, stížnost č. 31315/96.
- [208]Rozsudek Frydlender proti Francii ze dne 27. 6. 2000, stížnost č. 30979/96.
- [209]Rozsudek Barfuss proti České republice ze dne 31. 7. 2000, stížnost č. 35848/97.
- [210]Rozsudek Kudła proti Polsku ze dne 26. 10. 2000, stížnost č. 30210/96.
- [211]Rozsudek Holzinger proti Rakousku ze dne 30. 1. 2001, stížnost č. 23459/94.
- [212]Rozsudek Guerresi proti Itálii ze dne 24. 4. 2001, stížnost č. 32646/96.
- [213]Rozsudek Beck proti Norsku ze dne 26. 6. 2001, stížnost č. 26390/95.
- [214]Rozsudek Kuchař a Štis ze dne 18. 12. 2001, stížnost č. 37527/97.
- [215]Rozsudek Beljanski proti Francii ze dne 7. 2. 2002, stížnost č. 44070/98.
- [216]Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Slaviček proti Chorvatsku ze dne 4. 7. 2002, stížnost č. 20862/02.
- [217]Rozsudek Kalashnikov proti Rusku ze dne 15. 7. 2002, stížnost č. 47095/99.
- [218]Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Mifsud proti Francii ze dne 11. 9. 2002, stížnost č. 57220/00.
- [219]Rozsudek Becker proti Německu ze dne 26. 9. 2002, stížnost č. 45448/99.
- [220]Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Fernández-Molina González a ostatní proti Španělsku ze dne 8. 10. 2002, stížnost č. 64359/01.

- [221] Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Andrášik a další proti Slovensku ze dne 22. 10. 2002, stížnost č. 57984/00.
- [222] Rozsudek Lavents proti Lotyšsku ze dne 28. 11. 2002, stížnost č. 58442/00.
- [223] Rozsudek Bořánková proti České republice ze dne 7. 1. 2003, stížnost č. 41486/98.
- [224] Rozsudek L. a V. proti Rakousku ze dne 9. 1. 2003, stížnost č. 39392/98.
- [225] Rozsudek Bouilly proti Francii ze dne 24. 6. 2003, stížnost č. 57115/00.
- [226] Rozsudek Hartman proti České republice ze dne 10. 7. 2003, stížnost č. 53341/99.
- [227] Rozsudek Berlin proti Lucembursku ze dne 15. 7. 2003, stížnost č. 44978/98.
- [228] Rozsudek Smirnova proti Rusku ze dne 24. 7. 2003, stížnost č. 48183/99.
- [229] Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Vebiu proti České republice ze dne 26. 7. 2003, stížnost č. 46168/99.
- [230] Rozsudek velkého senátu Ezech a Connors proti Spojenému království ze dne 9. 10. 2003, stížnost č. 39665/98.
- [231] Rozsudek Kangasluoma proti Finsku ze dne 20. 1. 2004, stížnost č. 48339/99.
- [232] Rozsudek Weh proti Rakousku ze dne 8. 4. 2004, stížnost č. 38544/97.
- [233] Rozsudek Čevizović proti Německu ze dne 29. 7. 2004, stížnost č. 49746/99.
- [234] Rozsudek Ernestina Zullo proti Itálii ze dne 10. 11. 2004, stížnost č. 64897/01.
- [235] Rozsudek Cocchiarella proti Itálii ze dne 10. 11. 2004, stížnost č. 64886/01.
- [236] Rozsudek Pištorová proti České republice ze dne 26. 11. 2004, stížnost č. 73578/01.
- [237] Rozsudek velkého senátu Pedersen and Baadsgaard proti Dánsku ze dne 17. 12. 2004, stížnost č. 49017/99.
- [238] Rozsudek Škodáková proti České republice ze dne 21. 12. 2004, stížnost č. 71551/01.
- [239] Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Michalak proti Polsku ze dne 1. 3. 2005, stížnost č. 24549/03.
- [240] Rozsudek velkého senátu Scordino proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 36813/97.

- [241]Rozsudek Apicella proti Itálii ze dne 29. 3. 2006, stížnost č. 64890/01.
- [242]Rozsudek Kobtsev proti Ukrajině ze dne 4. 4. 2006, stížnost č. 7324/02.
- [243]Rozsudek velkého senátu Sürmeli proti Německu ze dne 8. 6. 2006, stížnost č. 75529/01.
- [244]Rozsudek Koudelka proti České republice ze dne 20. 7. 2006, stížnost č. 1633/05.
- [245]Rozsudek velkého senátu O'Halloran a Francis proti Spojenému království ze dne 29. 6. 2007, stížnost č. 15809/02.
- [246]Rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti Vokurka proti České republice ze dne 16. 10. 2007, stížnost č. 40552/02.
- [247]Rozsudek Melich a Beck proti České republice ze dne 24. 7. 2008, stížnost č. 35450/04.
- [248]Rozsudek Simaldone proti Itálii ze dne 31. 3. 2009, stížnost č. 22644/03.

Judikatura českých a slovenských soudů

- [249]Nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 55/94 ze dne 14. 9. 1994.
- [250]Nález slovenského ÚS sp. zn. II. ÚS 22/96 ze dne 2. 10. 1996.
- [251]Nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 215/96 ze dne 12. 2. 1997.
- [252]Nález ÚS sp. zn. III. ÚS 70/97 ze dne 10. 7. 1997.
- [253]Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 345/96 ze dne 10. 3. 1998.
- [254]Nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 466/97 ze dne 11. 3. 1998.
- [255]Nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 358/98 ze dne 10. 11. 1998.
- [256]Nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 599/2000 ze dne 22. 1. 2001.
- [257]Usnesení NS sp. zn. 4 Tz 1/2002 ze dne 27. 3. 2002.
- [258]Usnesení NS sp. zn. 7 Tz 316/2001 ze dne 10. 4. 2002.
- [259]Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 178/2002 ze dne 10. 7. 2002.
- [260]Usnesení ÚS sp. zn. IV. ÚS 202/02 ze dne 27. 8. 2002.

- [261] Usnesení ÚS sp. zn. II. ÚS 32/03 ze dne 8. 7. 2003.
- [262] Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 600/03 ze dne 16. 1. 2004.
- [263] Nález ÚS sp. zn. III. ÚS 529/03 ze dne 25. 3. 2004.
- [264] Usnesení ÚS sp. zn. III. ÚS 209/04 ze dne 23. 6. 2004.
- [265] Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 7/03 ze dne 15. 7. 2004.
- [266] Usnesení ÚS sp. zn. III. ÚS 95/04 ze dne 9. 9. 2004.
- [267] Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 641/04 ze dne 19. 1. 2005.
- [268] Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 554/04 ze dne 31. 3. 2005.
- [269] Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 60/04 ze dne 28. 4. 2005.
- [270] Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 298/05 ze dne 6. 10. 2005.
- [271] Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 168/05 ze dne 24. 11. 2005.
- [272] Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 425/2005 ze dne 28. 2. 2006.
- [273] Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 603/06 ze dne 12. 4. 2007.
- [274] Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 478/2007 ze dne 31. 10. 2007.
- [275] Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 99/07 ze dne 7. 10. 2008.
- [276] Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 53/2009 ze dne 18. 2. 2009.
- [277] Nález ÚS sp. zn. III. ÚS 1094/09 ze dne 23. 9. 2009.
- [278] Nález ÚS sp. zn. 1305/09 ze dne 8. 2. 2010.
- [279] Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 855/08 ze dne 31. 3. 2010.
- [280] Nález ÚS sp. zn. II. ÚS 862/10 ze dne 19. 5. 2010.
- [281] Nález ÚS sp. zn. I. ÚS 2859/09 ze dne 8. 6. 2010.
- [282] Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 958/2009 ze dne 23. 9. 2010.
- [283] Nález ÚS sp. zn. Pl. ÚS 39/08 ze dne 6. 10. 2010.
- [284] Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 2301/2009 ze dne 4. 11. 2010.

Ostatní použité prameny

- [285]Důvodová zpráva k návrhu zákona o soudech a soudcích. K § 164 až 170. Poslanecká sněmovna, tisk 878. Ze dne 14. 3. 2001.
- [286]Justiční akademie: Seminář Trestná činnost mládeže. TALANDOVÁ, J., HYKOVÁ, K. Opatření ukládaná mládeži se zaměřením na drogově závislé pachatele. Přednáška ze dne 3. 11. 2010.
- [287]Ministerstvo spravedlnosti. Manuál pro aplikaci zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění zákona č. 160/2006 Sb., na případy odškodňování průtahů v řízení, 2006.

Seznam příloh

Příloha 1: Přehled o celkovém stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob stíhaných a osob, kterým bylo sděleno podezření.

Příloha 2: Přehled o stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu stíhaných pachatelů a způsobu vyřízení věci ve vyšetřování.

Příloha 3: Přehled o celkovém stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob, kterým bylo sděleno podezření a o vyřízení věci ve zkráceném přípravném řízení.

Příloha 4: Celková délka doby přípravného řízení od zahájení trestního stíhání nebo sdělení podezření do předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo do konečného rozhodnutí policejního orgánu.

Příloha 5: Přehled o průměrných délkách trestního řízení u okresních soudů ode dne nápadu do dne právní moci rozhodnutí ve dnech.

Příloha 6: Přehled o průměrných délkách trestního řízení u krajských soudů ode dne nápadu do dne právní moci rozhodnutí ve dnech.

Příloha 7: Využívání odklonů v trestním řízení.

Příloha 8: Využívání trestního příkazu v poměru k nápadu věcí k okresním soudům.

Příloha 9: Hodnocení plnění úkolu soudů rozhodovat bez zbytečných průtahů podle krajů (ohodnoceno jako ve škole respondenty z řad české veřejnosti).

Příloha 10: Kompenzace za nemateriální újmu (ESLP).

Příloha 11: Využívání institutu určení lhůty dle § 174a ZSS.

Příloha 12: Probační a mediační služba ČR – Úkony v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2009.

Příloha 13: Otázka č. 18 z dotazníku o kriminalitě mládeže: Považujete [soudci a státní zástupci – pozn. autorky] z hlediska individuální prevence za vhodné využívání tzv. dohod o vině a trestu (plea bargaining) u mladistvých pachatelů?

Příloha 1³²⁴

Přehled o celkovém stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob stíhaných a osob, kterým bylo sděleno podezření

tabulka II/1a

ČR	Stíháno nebo zkrácené přípravné řízení		Obžalováno nebo podán návrh na potrestání			Vyřízeno jinými způsoby		Z toho v amnestii
	osob	koef.	osob	koef.	% ze stíhaných a vyřízených ve ZPR	osob	% ze stíhaných a vyřízených ve ZPR	
1989	65957	82	48523	60	73,60%	13101	19,90%	5178
1990	55317	68	26341	32	47,60%	20723	37,50%	17863
1991	63194	77	44114	54	69,80%	16267	25,70%	593
1992	66565	82	48556	60	72,90%	18009	27,10%	239
1993	82575	100	57917	70	70,10%	24658	29,90%	3002
1994	85929	103	65139	78	75,80%	20790	24,20%	447
1995	108680	130	84066	100	77,40%	24614	22,60%	183
1996	109204	130	85347	101	78,20%	23857	21,80%	119
1997	108275	128	84066	99	77,60%	24209	22,40%	108
1998	106488	125	73905	87	69,40%	32583	30,60%	27541
1999	107879	126	84973	100	78,80%	22906	21,20%	3855
2000	110808	129	86074	100	77,70%	24734	22,30%	3326
2001	110461	128	84855	99	76,80%	25606	23,20%	933
2002	110800	129	93881	109	84,70%	16919	15,30%	248
2003	110997	129	95920	111	86,40%	15077	13,60%	119
2004	108061	125	94430	109	87,40%	13618	12,60%	17
2005	108100	99	95767	86	88,59%	12333	11,41%	9
2006	110339	94	97880	81	88,71%	12458	11,29%	4
2007	113849	90	101246	77	88,93%	12603	11,07%	7
2008	110411	84	98446	72	89,16%	11964	10,84%	0
2009	113217	64	102667	55	90,68%	10548	9,32%	2

³²⁴ Statistiky dostupné z: Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

Příloha 2³²⁵

Přehled o stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu stíhaných pachatelů a způsobu vyřízení věci ve vyšetřovací

ČR	Stíháno		Obžalováno			Zastaveno		Postoupeno		Přerušeno		Narovnání	Podmíněně zastaveno (§ 307 tr.ř.)
	osob	koef.	osob	koef.	% ze stíh..	osob	% ze stíh.	osob	% ze stíh.	osob	% ze stíh.		
1989	65957	82	48523	60	73,60%	9495	14,40%	96	0,10%	3510	5,30%		
1990	55317	68	26341	32	47,60%	15715	28,40%	166	0,30%	4842	8,80%		
1991	63194	77	44114	54	69,80%	8329	13,20%	281	0,40%	7657	12,10%		
1992	66565	82	48556	60	72,90%	10534	15,80%	1090	1,60%	6385	9,60%		
1993	82575	100	57917	70	70,10%	15275	18,50%	1455	1,80%	7928	9,60%		
1994	85929	103	65139	78	75,80%	14994	17,40%	1403	1,60%	4393	5,10%		2509
1995	108680	130	84066	100	77,40%	16815	15,50%	3511	3,20%	4288	3,90%		3400
1996	109204	130	85347	101	78,20%	16396	15,00%	3277	3,00%	4120	3,80%	64	3891
1997	108275	128	84066	99	77,60%	16892	15,60%	3542	3,30%	3724	3,40%	51	4537
1998	106488	125	73905	87	69,40%	26948	25,30%	2790	2,60%	2837	2,70%	8	3113
1999	107879	126	84973	100	78,80%	16712	15,50%	3451	3,20%	2729	2,50%	14	4641
2000	110808	129	86074	100	77,70%	18529	16,70%	3560	3,20%	2620	2,40%	25	6166
2001	110461	128	84855	99	76,80%	19726	17,90%	3410	3,10%	2439	2,20%	31	7704
2002	93378	109	77210	90	82,70%	12936	13,90%	1932	2,10%	1300	1,40%	45	6744
2003	92958	108	78726	91	84,70%	12227	13,20%	1005	1,10%	1000	1,10%	49	7047
2004	89288	103	75861	88	85,00%	11827	13,20%	830	0,90%	770	0,90%	39	6602
2005	87008	99	75223	86	86,46%	10567	12,14%	598	0,69%	620	0,71%	53	6892
2006	82193	94	70477	81	85,75%	10648	12,95%	586	0,71%	482	0,59%	38	7387
2007	78589	90	67201	77	85,51%	10456	13,30%	475	0,60%	457	0,58%	78	7186
2008	73725	84	63079	72	85,56%	9964	13,52%	329	0,45%	353	0,48%	135	6764
2009	57514	64	49459	55	85,99%	7622	13,25%	232	0,40%	201	0,35%	174	5151

³²⁵ Statistiky dostupné z: Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

Příloha 3³²⁶

Přehled o stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob, kterým bylo sděleno podezření, a o vyřízení věci ve zkráceném přípravném řízení

tabulka II/1c

ČR	Vyřízeno ve ZPR		Podán návrh na potrestání			Odevzdáno		Odloženo		Podmíněně odloženo		Schváleno narovnání	
	osob	koef.	osob	koef.	% z vyřízených	osob	% z vyřízených	osob	% z vyřízených	osob	% z vyřízených	osob	% z vyřízených
2002	17422	20	16671	19	95,70%	463	2,70%	145	0,80%				
2003	18039	21	17194	20	95,30%	539	3,00%	116	0,60%				
2004	18773	22	18569	21	98,90%	0	0,00%	69	0,40%	0	0,00%	0	0,00%
2005	21092	24	20544	23	97,40%	0	0,00%	548	2,60%	473	2,24%	0	0,00%
2006	28146	32	27403	31	97,36%	0	0,00%	742	2,64%	663	2,36%	3	0,01%
2007	35260	40	34045	39	96,55%	0	0,00%	1215	3,45%	1120	3,18%	2	0,01%
2008	36686	42	35367	40	96,40%	0	0,00%	1318	3,59%	1244	3,39%	1	0,00%
2009	55703	62	53208	59	95,52%	0	0,00%	2493	4,48%	2356	4,23%	9	0,02%

³²⁶ Statistiky dostupné z: Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

Příloha 4³²⁷

Celková délka doby přípravného řízení od prvního zahájení trestního stíhání nebo sdělené podezření do předložení návrhu na podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nebo konečné rozhodnutí policejního orgánu (do roku 2001 tr. stíhání od sdělení obvinění do konečného rozhodnutí vyšetřovatele)

tabulka II/11a

ČR	CELKEM		z toho															
	počet	%	do 1 týdne		do 1 - 2 týdny		2 týdny - 1 měsíc		1 - 2 měsíce		2 - 6 měsíců		6 - 12 měsíců		1 - 2 roky		nad 2 roky	
			počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
1995	108548	100,00%	763	0,70%	1227	1,10%	8060	7,40%	26554	24,50%	42731	39,40%	15473	14,30%	8090	7,50%	5650	5,20%
1996	109088	100,00%	911	0,80%	1545	1,40%	10131	9,30%	29561	27,10%	41175	37,70%	13393	12,30%	7158	6,60%	5214	4,80%
1997	108169	100,00%	1174	1,10%	1873	1,70%	11143	10,30%	31092	28,70%	40844	37,80%	11506	10,60%	5653	5,20%	4884	4,50%
1998	106311	100,00%	1346	1,30%	2787	2,60%	14419	13,60%	31996	30,10%	36721	34,50%	9884	9,30%	4769	4,50%	4389	4,10%
1999	107805	100,00%	1700	1,60%	3202	3,00%	16449	15,30%	34132	31,70%	37143	34,50%	9414	8,70%	3038	2,80%	2727	2,50%
2000	110743	100,00%	2082	1,90%	3988	3,60%	18817	17,00%	34079	30,80%	36806	33,20%	9748	8,80%	3373	3,00%	1850	1,70%
2001	110405	100,00%	2449	2,20%	5157	4,70%	20910	18,90%	33004	29,90%	34503	31,30%	8824	8,00%	3547	3,20%	2011	1,80%
2002	110465	100,00%	14224	12,90%	10741	9,70%	18409	16,70%	26126	23,70%	28859	26,10%	7354	6,70%	3122	2,80%	1630	1,50%
2003	110706	100,00%	14637	13,20%	12244	11,10%	20012	18,10%	26846	24,20%	26463	23,90%	6091	5,50%	2700	2,40%	1713	1,50%
2004	108141	100,00%	8229	7,60%	12142	11,20%	14162	13,10%	28891	26,70%	33915	31,40%	6850	6,30%	2349	2,20%	1603	1,50%
2005	107805	100,00%	16495	15,30%	13638	12,65%	20797	19,29%	25089	23,27%	23691	21,98%	5255	4,87%	1794	1,66%	1046	0,97%
2006	110209	100,00%	19475	17,67%	17004	15,43%	21226	19,26%	23961	21,74%	21707	19,70%	4726	4,29%	1429	1,30%	681	0,62%
2007	113621	100,00%	22027	19,39%	21311	18,76%	20052	17,65%	22506	19,81%	21215	18,67%	4527	3,98%	1328	1,17%	655	0,58%
2008	110163	100,00%	21369	19,40%	21847	19,83%	18773	17,04%	20978	19,04%	20424	18,54%	4595	4,17%	1486	1,35%	691	0,63%
2009	112974	100,00%	31128	27,55%	26586	23,53%	15570	13,78%	16187	14,33%	17863	15,81%	3887	3,44%	1206	1,07%	547	0,48%

³²⁷ Statistiky dostupné z: Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

Příloha 5³²⁸

Přehled o průměrných délkách trestního řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech

Okresní soudy

Rok	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
1995	186	160	185	254	220	119	156	163	179
1996	197	178	200	262	244	142	167	192	196
1997	216	200	250	300	318	191	198	232	237
1998	247	230	238	374	470	216	246	253	292
1999	233	202	190	341	435	187	210	223	263
2000	231	166	183	364	391	155	219	228	251
2001	229	182	198	365	434	169	223	246	265
2002	217	186	187	382	419	159	254	268	273
2003	229	186	205	367	401	161	242	261	268
2004	221	181	192	342	388	167	257	263	265
2005	199	175	185	322	388	151	271	237	254
2006	204	152	161	276	384	150	268	214	242
2007	211	138	151	243	369	130	236	190	222
2008	192	136	141	213	398	134	223	181	219
2009	190	132	139	186	431	128	184	173	213

³²⁸ Statistiky dostupné z: Ministerstvo spravedlnosti: Ročenky MSp za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-12-25]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

Příloha 6³²⁹

Přehled o průměrných délkách řízení trestní agendy ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech

Krajské soudy

Rok	Praha	StČ	JČ	ZČ	SČ	VČ	JM	SM	ČR
1995	431	477	362	557	486	419	342	482	455
1996	604	608	350	511	469	453	359	557	527
1997	637	379	516	579	506	480	539	546	549
1998	621	357	380	563	371	513	492	534	517
1999	541	304	513	640	544	542	488	602	542
2000	498	283	485	492	538	445	527	646	506
2001	520	448	606	617	832	630	580	700	627
2002	475	395	695	576	1080	567	789	954	726
2003	528	348	428	598	1112	519	973	953	758
2004	581	363	522	650	1085	502	986	1204	829
2005	424	368	677	483	1079	509	691	1131	697
2006	479	494	350	617	942	493	823	1079	714
2007	543	401	614	686	825	575	695	993	702
2008	456	390	396	538	1152	301	702	1172	696
2009	562	511	349	491	885	292	720	926	611

³²⁹ Statistiky dostupné z: Ministerstvo spravedlnosti: Ročenky MSp za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-12-25]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

Příloha 7³³⁰

Podmíněně zastaveno, resp. narovnání (do roku 2001 podán návrh na narovnání), odstoupení od tr. stíhání, podmíněné odložení návrhu na potrestání, odložení věci za současného schválení narovnání

tabulka II/14

ČR	Podmíněně zastaveno	Narovnání	Odstoupení	Podmíněně odložené NNP	Odložení a schváleno narovnání
1997	4537	51			
1998	3113	8			
1999	4641	14			
2000	6166	25			
2001	7704	31			
2002	6744	45			
2003	7047	49			
2004	6602	38	87	134	1
2005	6892	53	77	473	0
2006	7387	38	96	663	3
2007	7186	78	146	1120	2
2008	6764	135	143	1244	1
2009	5151	174	134	2356	9

³³⁰ Statistiky dostupné z: Nejvyšší státní zastupitelství: Zprávy o činnosti za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-12-27]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/nsz/hlavni.aspx?j=39&o=29&k=2750&d=312806>.

Příloha 8³³¹

Využívání trestního příkazu v poměru k nápadu věcí k okresním soudům.

II. Vybrané údaje trestní agendy OS

od r.1994 - počty osob

Rok	Trestní příkazy	Podmíněné propuštění	Přeměna trestu v NEPO	Upuštění od zbytku tr. ZČ
1981	8737	2219	1240	2853
1982	10290	2510	2290	3104
1983	11147	2474	2918	2956
1984	11646	2676	3113	3134
1985	7712	2135	1816	2962
1986	10343	2170	1355	2803
1987	10348	2887	2907	3391
1988	8105	3483	2953	3589
1989	7866	2831	1159	3649
1990	1680	2650	80	4141
1991	**	4149	297	***
1992	**	5049	958	***
1993	**	4940	996	***
1994	39714	5935	1211	***
1995	43434	6105	1733	***
1996	44563	7056	2472	***
1997	46045	7820	2686	***
1998	40700	7959	2416	***
1999	48431	8141	2435	***
2000	49706	9324	3046	***
2001	50730	9109	3174	***
2002	49919	9445	3145	***
2003	49745	7602	3888	***
2004	48881	8341	4345	***
2005	50852	8719	4405	***
2006	55213	8912	4481	***
2007	59880	9605	5515	***
2008	58198	9740	5994	***
2009	60494	9968	6261	***

** nesledovalo se

*** sledování skončilo

³³¹ Statistiky dostupné z: Ministerstvo spravedlnosti: Ročenky MSp za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-12-25]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

Agenda T - OS
(počty věcí)

Rok	Nápad	Vyřízeno	Nevyřízeno k 31.12.	Index k 31.12.	kvóta vyřizování	nedodělky
1981	76597	79545	6741	105,61	-	-
1982	78932	82933	6928	105,33	-	-
1983	84788	87873	8212	116,22	-	-
1984	86032	89847	8877	123,82	-	-
1985	75294	80215	7919	126,21	-	-
1986	82266	86881	7398	107,91	-	-
1987	79617	84123	7077	106,67	-	-
1988	68455	74879	4376	76,71	-	-
1989	63475	64863	6014	113,70	-	-
1990	26020	30657	7992	368,58	-	-
1991	36173	33858	9414	312,30	-	-
1992	40606	35535	16445	485,99	-	-
1993	46381	41197	23938	619,34	-	-
1994	52422	66586	18725	428,64	-	-
1995	65302	71227	23828	437,87	-	-
1996	68096	75706	29252	515,48	-	-
1997	68009	81434	30269	534,09	-	-
1998	61361	81847	24398	477,14	-	-
1999	71048	85139	26340	444,88	-	-
2000	71803	87291	26810	448,06	121,6%	23,1%
2001	71221	86953	27264	459,37	122,1%	23,5%
2002	80142	94095	26926	403,17	117,4%	22,5%
2003	81452	95085	26182	385,73	116,7%	22,2%
2004	78085	92774	24513	376,71	118,8%	22,3%
2005	79788	92940	24037	361,51	116,5%	21%
2006	83773	97503	23046	330,12	116,4%	22%
2007	88959	103126	21662	292,21	115,9%	18,5%
2008	86385	101277	19680	273,38	117,2%	17,9%
2009	90787	105995	18999	248,50	116,8%	15,8%

Příloha 9³³²

Hodnocení plnění úkolu soudů rozhodovat bez zbytečných průtahů podle krajů
(ohodnoceno jako ve škole respondenty z řad české veřejnosti)

Kraj	Průměrné hodnocení
Praha	3,84
Středočeský kraj	3,67
Jihočeský kraj	3,73
Plzeňský kraj	3,76
Karlovarský kraj	3,85
Ústecký kraj	3,53
Liberecký kraj	3,05
Královéhradecký kraj	3,90
Pardubický kraj	3,74
Vysočina	3,89
Jihomoravský kraj	3,80
Olomoucký kraj	3,61
Zlínský kraj	3,48
Moravskoslezský kraj	3,75

³³² Tabulka dostupná z: ZEMAN, P. Fungování orgánů systému trestní justice očima občanů. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 4.

Příloha 10³³³

věc	datum	délka řízení	stupně soudní soustavy	složitost věci	chování stěžovatele	povaha věci – význam pro stěžovatele	přiznaná částka za morální újmu	poznámka
<i>Bačák</i>	07/03/06	8 – 5 – 0 +	1	3	1	T	6 500	
<i>Barfuss</i>	31/07/00	3 – 10 – 7	2	2	2	T	3 125	i za porušení čl. 5-3 Úmluvy
<i>Hradecký</i>	05/10/04	8 – 2 – 20	4	2	?	T	3 000	
<i>Chadimová</i>	18/04/06	11 – 6 – 0	1	2	2	T	?	odročeno
<i>Nemeth</i>	20/09/05	4 – 4 – 0 +	1	3	?	T	5 000	včetně újmý materiální
<i>Rázlová</i>	28/03/06	7 – 9 – 0 +	0	3	2	T	3 500	
<i>Tariq</i>	18/04/06	8 – 2 – 0 +	2	?	?	T	7 000	i za porušení čl. 5-3 Úmluvy
<i>Volf</i>	06/09/05	11 – 4 – 0	4 (×)	?	?	T	5 000	
<i>Vrána</i>	30/11/04	8 – 6 – 0 +	1	2	1	T	8 000	

³³³ Schéma pochází z publikace: Ministerstvo spravedlnosti. Manuál pro aplikaci zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění zákona č. 160/2006 Sb., na případy odškodňování průtahů v řízení, 2006. s. 16 an.

<i>Celková délka řízení (v letech)</i>	<i>Základní částka (Kč)</i>
2 a méně	15 000
3	30 000
4	45 000
5	60 000
6	75 000
7	90 000
8	105 000
9	120 000
10	135 000
11	150 000
12	165 000
13	180 000
14	195 000
15	210 000
za každý další rok⁸⁰	+ 15 000

<i>Snížení</i>	<i>+ (% ze základní částky)</i>	<i>++ (% ze základní částky)</i>
věc složitá ...	... do určité míry = – 20%	... velmi = – 40%
stěžovatel se na délce řízení podílel ...	... částečně = – 20%	... významně = – 40%
věc byla projednávána na ...	... 3 stupních = – 20%	... 4 stupních = – 40%
věc měla pro stěžovatele malý význam⁸¹	až – 50%	

<i>Zvýšení</i>	<i>(% ze základní částky)</i>
věc byla banální	+ 20%
stěžovateli nelze nic vytknout, spíše naopak	+ 20%
věc byla projednávána na jednom stupni	+ 20%
věc měla pro stěžovatele velký význam	až + 50%

Prvotním krokem je stanovení tzv. základní částky, a to v závislosti na délce řízení. Od této základní částky se potom mohou odečítat nebo k ní přičítat různé položky, které odrážejí konkrétní okolnosti daného případu. Jednotlivá procentní zvýšení či snížení se mezi sebou nejprve navzájem vykompenzují a teprve poté se o výsledek této kompenzace procentně zvýší nebo sníží základní částka.

Příklad:

Řízení trávající 10 let na čtyřech stupních soudní soustavy (soud prvního stupně, odvolací soud, dovolací soud, Ústavní soud); věc nebyla složitá, stěžovatel se na délce řízení částečně podílel, měla však pro něj relativně velký význam:

- a) základní částka: **135 000 Kč**
- b) snížení: - 20 % (chování stěžovatele); - 40 % (stupně soudní soustavy)
 zvýšení: + 30 % (velký význam)
 kompenzace snížení a zvýšení: $-20 - 40 + 30 = - 30 \%$ (= - 40 500 Kč)
- c) $135\,000 - 40\,500 = \mathbf{94\,500\,Kč}$

Legenda:

- *délka řízení:*
 - roky – měsíce – dny
 - + = řízení stále trvá
 - (roky – měsíce – dny) = délka řízení celkem, bez ohledu na časovou pravomoc ESLP (18. března 1992)
- *stupně soudní soustavy:*
 - 1-4 (stupně obecných soudů + případně Ústavní soud)
 - S = řízení před správním orgánem
 - 0 = trestní řízení ve fázi přípravného řízení
 - × = opakované projednávání věci na některých stupních soudní soustavy
- *složitost věci*
 - 0 = banální věc
 - 1 = věc nikoli složitá
 - 2 = věc do určité míry složitá
 - 3 = věc složitá
 - ? = ESLP výslovně nehodnotil
- *chování stěžovatele*
 - 0 = stěžovateli nelze nic vytknout, spíše naopak
 - 1 = stěžovatel se na délce řízení nijak významně nepodílel
 - 2 = stěžovatel se sice částečně podílel, ale nelze tím ospravedlnit celou délku řízení
 - 3 = stěžovatel se významně podílel na průtazích v řízeních
 - ? = ESLP výslovně nehodnotil
- *povaha věci – význam pro stěžovatele*
 - T = trestní řízení
 - R = restituce
 - P = opatrovnické řízení
 - C = jiná řízení
 - + = velký význam pro stěžovatele
 - ++ = mimořádný význam pro stěžovatele
 - – = malý význam pro stěžovatele
- *přiznaná částka za morální újmu*
 - částky v eurech
- *poznámka*
 - PO = právnická osoba

Příloha 11³³⁴

Určení lhůty podle §174a zák.č. 6/2002 Sb.

		řádek	NSS Bmo		NS Bmo	VS Praha	VS Olomouc	MS Praha	KS Praha	KS Č. Budějovice	KS Plzeň	KS Ústí nad Labem	KS Hradec Králové	KS Bmo	KS Ostrava	CELKEM
Rok	2004		Aprk	Apm	Cul											
Nevyřízeno na konci minulého vykazovaného období		1	0	1	1	4	0	3	0	0	0	1	0	1	1	12
Nově napadlo		2	8	2	5	27	31	67	20	1	2	17	7	45	23	255
Vyřízeno	celkem	3	8	2	5	27	31	61	19	1	2	16	7	44	21	244
	návrh odmítnut	4	1	2	0	10	11	16	6	1	0	3	1	10	8	69
	návrh zamítnut	5	7	0	5	11	18	40	11	0	2	11	5	28	9	147
	návrh je oprávněný	6	0	0	0	5	0	2	2	0	0	2	1	1	1	14
	jinak	7	0	0	0	1	2	3	0	0	0	0	0	5	3	14
Nevyřízeno na konci sledovaného období		8	0	1	1	4	0	9	1	0	0	2	0	2	3	23
Rok	2005		Aprk	Apm	Cul											
Nevyřízeno na konci minulého vykazovaného období		1	0	1	1	4	0	3	0	0	0	1	0	1	1	12
Nově napadlo		2	0	1	4	23	27	50	14	1	2	14	7	41	18	202
Vyřízeno	celkem	3	0	2	5	23	26	49	14	1	2	15	7	41	18	203
	návrh odmítnut	4	0	1	0	9	9	17	7	1	0	3	3	10	8	68
	návrh zamítnut	5	0	1	4	8	15	28	6	0	1	10	4	26	9	112
	návrh je oprávněný	6	0	0	0	4	1	2	1	0	1	2	0	2	0	13
	jinak	7	0	0	1	2	1	2	0	0	0	0	0	3	1	10
Nevyřízeno na konci sledovaného období		8	0	0	0	4	1	4	0	0	0	0	0	1	1	11
Rok	2006		Aprk	Apm	Cul											
Nevyřízeno na konci minulého vykazovaného období		1	0	0	0	4	1	4	0	0	0	0	0	1	1	11
Nově napadlo		2	12	0	4	33	29	81	10	1	4	12	4	27	16	233
Vyřízeno	celkem	3	12	0	4	35	28	78	9	1	3	11	4	26	16	227
	návrh odmítnut	4	3	0	1	5	3	19	2	0	0	2	0	9	5	49
	návrh zamítnut	5	8	0	3	25	12	45	6	1	2	7	4	15	8	136
	návrh je oprávněný	6	0	0	0	2	7	6	1	0	0	2	0	1	0	19
	jinak	7	1	0	0	3	6	8	0	0	1	0	0	1	3	23
Nevyřízeno na konci sledovaného období		8	0	0	0	2	2	7	1	0	1	1	0	2	1	17
Rok	2007		Aprk	Apm	Cul											
Nevyřízeno na konci minulého vykazovaného období		1	0	0	0	2	2	7	1	0	1	1	0	2	1	17
Nově napadlo		2	7	3	1	27	27	42	6	1	2	19	5	27	27	194
Vyřízeno	celkem	3	7	3	1	27	26	49	6	1	3	17	5	28	26	199
	návrh odmítnut	4	1	0	0	3	6	10	2	0	0	3	2	8	11	46
	návrh zamítnut	5	5	3	1	15	14	28	4	1	2	9	3	14	11	110
	návrh je oprávněný	6	0	0	0	2	4	3	0	0	1	2	0	6	0	18
	jinak	7	0	0	0	7	2	8	0	0	0	3	0	0	4	24
Nevyřízeno na konci sledovaného období		8	0	0	0	2	3	0	1	0	0	3	0	1	2	12

15R

Určení lhůty podle §174a zák.č. 6/2002 Sb.

Rok 2008		Aprk	Apm	Cul												
Nevyřízeno na konci minulého vykazovaného období	1	0	0	-	2	3	0	1	0	0	3	0	1	2	12	12
Nově napadlo	2	5	1	-	20	55	37	16	0	10	15	6	43	48	259	259
Vyřízeno	celkem	3	5	1	-	20	55	37	16	0	9	15	6	44	49	260
	návrh odmítnut	4	0	0	-	2	7	13	3	0	3	3	1	22	9	64
	návrh zamítnut	5	3	1	-	14	32	20	10	0	3	7	3	15	27	137
	návrh je oprávněný	6	1	0	-	0	10	2	1	0	1	5	0	6	9	35
	jinak	7	1	0	-	4	6	2	2	0	2	0	2	1	4	24
Nevyřízeno na konci sledovaného období	8	0	0	-	2	3	0	1	0	1	3	0	0	1	1	11
Rok 2009		Aprk	Apm	Cul												
Nevyřízeno na konci minulého vykazovaného období	1	0	0	0	2	3	0	1	0	1	3	0	0	1	1	11
Nově napadlo	2	15	4	16	55	33	63	9	5	4	23	17	49	21	314	314
Vyřízeno	celkem	3	14	4	16	55	31	60	10	5	5	26	17	48	21	312
	návrh odmítnut	4	0	0	1	8	4	9	0	2	2	4	1	7	5	43
	návrh zamítnut	5	5	2	11	33	20	36	9	3	2	20	9	29	12	191
	návrh je oprávněný	6	0	0	0	2	4	6	0	0	1	2	7	10	3	35
	jinak	7	9	2	4	12	3	9	1	0	0	0	0	2	1	43
Nevyřízeno na konci sledovaného období	8	1	0	0	2	5	3	0	0	0	0	0	0	1	1	13

³³⁴ Statistika dostupné z: Ministerstvo spravedlnosti: Ročenky MSp za rok 2010 [online]. 2010 [cit. 2010-12-25]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=3397&d=47145>.

Vysvětlivky

Způsob vyřízení v řízení dle §174a zák.č. 6/2002 Sb.

Aprk	- řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu krajským soudem (§ 174a zák. č. 6/2002 Sb.)
Aprn	- řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu Nejvyšším správním soudem (§ 174a zák. č. 6/2002 Sb.)

Index 1	- podíl počtu nevyřízených věcí k průměrnému měsíčnímu nápadu za posledních dvanáct měsíců, vynásobený stem
Index 2	- podíl počtu pravomocně neskončených věcí k průměrnému měsíčnímu nápadu za posledních dvanáct měsíců vynásobený stem
	- v agendě E podíl počtu neprovedených věcí k průměrnému měsíčnímu nápadu za posledních dvanáct měsíců vynásobený stem
kvóta vyřizování nedodělky	- podíl počtu vyřízených věcí k počtu nově napadlých věcí
	- podíl počtu nevyřízených věcí koncem minulého období k součtu počtu nevyřízených věcí koncem minulého období, počtu nově napadlých a počtu obživlých věcí
index nevyřízených věcí	- podíl počtu nevyřízených věcí k počtu nově napadlých věcí násobený dvanácti

Příloha 12³³⁵

Úkony PMS v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - statistika činnosti
jednotlivých krajů za rok 2009

KRAJ	ZRK	P HVD §/3, odst. 1 písm.c TŘ	HVD §/3, odst. 1 písm.c TŘ	PZTS § 307 TŘ	jiné	Celkem	
						absolut.	v %
1 Praha	33	4	49	2	1	89	2,9%
2 Praha - východ	116	0	24	5	3	148	4,9%
3 České Budějovice	208	0	16	3	1	228	7,6%
4 Plzeň	206	0	39	6	0	251	8,3%
5 Ústí nad Labem	867	2	61	21	3	954	31,6%
6 Hradec Králové	221	0	22	24	3	270	8,9%
7 Brno	554	3	27	7	1	592	19,6%
8 Ostrava	439	0	28	17	3	487	16,1%
Celkem absolut.	2644	9	266	85	15	3019	100%
Celkem v %	87,6%	0,3%	8,8%	2,8%	0,5%		

Vysvětlivky:

ZRK : zprostředkování řešení konfliktu

PHVD : příprava, stanovisko k nahrazení vazby dohledem

HVD : výkon nahrazení vazby dohledem

PZTS pov/omez : podmíněné zastavení trestního stíhání s uloženými přiměřenými povinnostmi, omezeními

OPP : obecně prospěšné práce

PUPD (dohled) : podmíněné upuštění od potrestání s uloženým dohledem

PO : podmíněné odsouzení s uloženými přiměřenými povinnostmi, omezeními

POD (dohled) : podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s uloženým dohledem

PP pov/omez : podmíněné propuštění s uloženými povinnostmi, omezeními

PPD : podmíněné propuštění s dohledem

P PPD : příprava podkladů pro možnost podmíněného propuštění s dohledem

Jiné specifík. : jiná činnost nespecifikovaná v ostatních položkách

³³⁵ Probační a mediační služba: Úkony v rámci přípravného řízení a řízení před soudem - statistika činnosti jednotlivých krajů za rok 2009 [online]. 2010 [cit. 2010-12-25]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/ke-stazeni/>.

Příloha 13³³⁶

Otázka z dotazníku č. 18:

Považujete [soudci a státní zástupci – pozn. autorky] z hlediska individuální prevence za vhodné využívání tzv. dohod o vině a trestu (plea bargaining) u mladistvých pachatelů?

	státní zástupci			soudci			celkem	
	muž	žena	%	muž	žena	%		%
ano	10	19	47,5 %	18	18	60 %	65	53,7 %
ne	6	23	47,5 %	9	11	33,4 %	49	40,5 %
nezaškrtnl/la ani jednu z možných variant, ani neodůvodni l/la	0	0	0 %	1	1	3,3 %	2	1,7 %
nezaškrtnl/la ani jednu z možných variant, avšak odůvodnil/l a	0	3	5 %	2	0	3,3 %	5	4,1 %
celkem	16	45	100 %	30	30	100 %	121	100 %

³³⁶ KUCHTA, J., KALVODOVÁ, V., HORKÁ, K., CHROMÝ, J., ŠTEFÁNIK, O. Z praktické části výzkumu „Věková hranice trestní odpovědnosti a kriminalita mládeže“. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 1-2. s. 29.

Resumé

This thesis deals with the right to adequate length of criminal proceedings. First I focus on two basic systems of law – on the continental system of law (these principles are familiar to the Czech criminal procedure) and on the system of common law which is not as formalized as the continental system, it is more flexible and its criminal procedure is much faster than the continental criminal procedure. The common law system does not have to cope with the issue of inadequate length of criminal proceedings whereas the continental systems of justice are overloaded and suffer from this continental system disease.

Czech law regulates the speed of the proceedings within three levels – on the international level, on the constitutional level and on the soft law level. The international level is created by the European convention on human rights which takes application precedence over the statutes according to the article 10 of the Czech Constitution. In case of breach of the Convention the international liability comes to existence. In such cases the individual complaints can be lodged in front of the European court of human rights. The second level is created by the constitutional order of the Czech Republic. The Chart of fundamental rights and freedoms regulates the right to be tried without unjustified delays its art. 38 par. 2. The soft law level is based on the Criminal procedure code which states that the prosecuting and adjudicating bodies have to proceed as fast as possible in its § 2 par. 4. The Criminal procedure code contains plenty of institutes which follow acceleration the criminal procedure. These are mainly the time limits to perform procedural acts and then also the summary forms of proceedings (summary pre-trial procedure and the summary procedure in front of the single judge). The diversions follow the same aim as well as some institutes which make the evidence proceedings more effective (i.e. the collaborating accused). All these aspects are analyzed in this thesis in details.

The key role plays the judiciary of the European court of human rights which has been followed by the Czech courts, especially by the Constitutional court and by the Supreme court. The European court of human rights has laid down three criterions for assessing the adequacy of the criminal proceedings: the complexity of the case, conduct of the applicant and conduct of the national authorities. It is necessary to assess each case individually while taking into consideration the three criterions. It cannot be generally said

when the length of the criminal proceedings is inadequate. The necessity of this way of assessing the length of the proceedings is presented on several cases which the European court of human rights dealt with.

In the year 2000 the European court of human rights changed its judicial practice concerning the relation between the art. 13 and art. 35 par. 1 to the art. 6 par. 1. of the Convention. The art. 13 regulates the so called effective remedies in the national legal orders of the Council of Europe member states. Before the Court changed its judicial practice, the applicant did not have to exhaust the national remedies before lodging the individual complaint to the Court. Nevertheless, the Court was overloaded by the individual complaints and had to change its practice due to this problem. Under the current practice the applicant has to exhaust all the national effective remedies before lodging the individual complaint to Strasbourg. There emerges the question which Czech remedies are the effective ones. There are three institutes in the Czech law which can be taken into account: the constitutional complaint, the hierarchic complaint and the damage action against the state. Till the year 2006 none of these remedies was considered as an effective one by the Court. The amendment to the Law on the damages against the state made the institute of the damage action effective by laying down the rules for claiming the immaterial damages. The Court declared the effectiveness in its judgment Vokurka against the Czech Republic.

The Supreme court and the Constitutional court dealt with the consequences of the inadequate length of criminal proceedings and assessed if it is possible to discontinue the criminal prosecution or to reduce the sentence at least in case of the inadequate length of the criminal proceedings. The alternative of discontinuing the criminal prosecution is considered as an admissible measure but only in special extraordinary cases by the Constitutional court, the Supreme court refuses this opinion although the previous judiciary of this court admitted this variation. On the other hand the possibility of reducing the sentence is currently even a statutory obligation for the judges who have to cope with cases where the inadequate length of the criminal proceedings emerges. Nevertheless, reducing the sentence cannot be considered as an effective remedy because its application is in the hands of the court.

The final part of this thesis focuses on the intended subject matter of the Criminal procedure code which sketches some institutes that can make the criminal procedure more effective, flexible and faster. These are mainly some institutes overtaken from the common law system. The new Criminal procedure code is going to regulate the agreement on guilt and punishment and the private action. The contradictory trial will be introduced and the remedial measures will be reformed as well.

Abstrakt

Tato práce se zabývá právem na přiměřenou délku trestního řízení z pohledu českého práva a z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská práva, jež významnou měrou ovlivňuje judikaturu českých soudů. Rovněž je analyzována právní úprava obsažená v trestním zákoníku. Práce se zaměřuje také na následky nepřiměřené délky řízení v podobě uloženého trestu a na celková opatření, která by bylo vhodné zavést, aby se průměrná délka trestního řízení zkrátila, čímž by došlo k efektivizaci provádění trestní justice.

Abstract

This thesis deals with right to criminal procedure within a reasonable time from the point of view of the Czech criminal law and of the judiciary of the European court for human rights which has a strong impact on the judiciary of the Czech courts. The regulation in the Czech Criminal code is analyzed as well. This thesis also focuses on the consequences of the inadequate length of criminal proceedings in the form of the imposed punishment. The complex measures which could be effective and could make the criminal proceedings faster are also the matter of the analysis.

Klíčová slova

Délka trestního řízení, průtahy v trestním řízení, prostředky nápravy.

Key words

Length of criminal proceedings, delays in criminal proceedings, legal remedies.